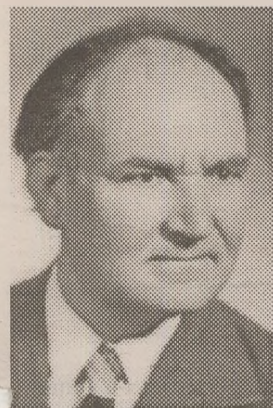

interviu

16-17

cu
Al. Husar
despre
sacerdoțiul critic

meridiane

26-27

O legendă:
**Contele
Keyserling**

interviu

28

cu
**Herlinde
Koelbl**
despre
forța privirii

LECTURĂ

Apare săptăminal sub egida Uniunii Scriitorilor

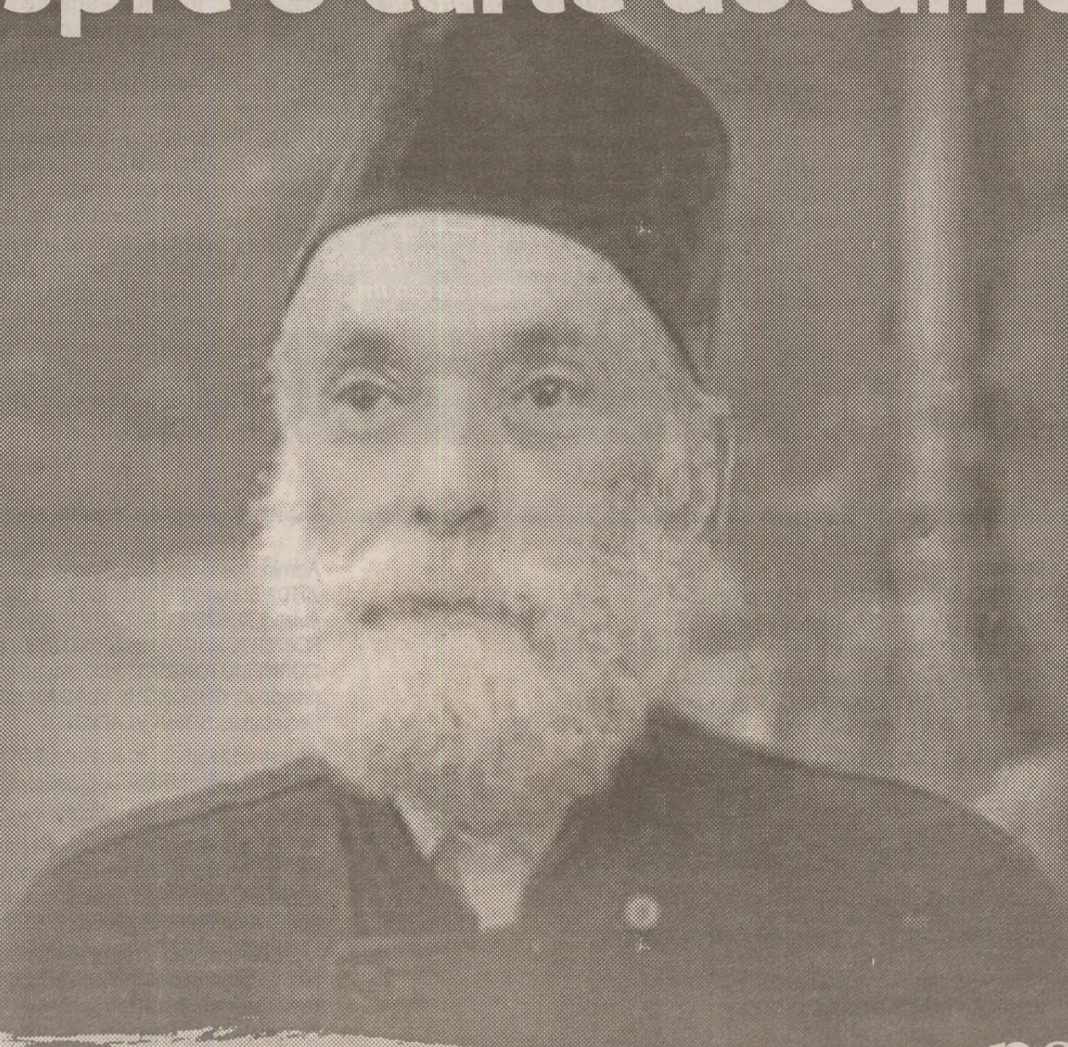
Editată de Fundația România literară cu sprijinul Fundației Anonimul

România literară® 24

22 - 28 iunie 2005 (Anul XXXVIII)

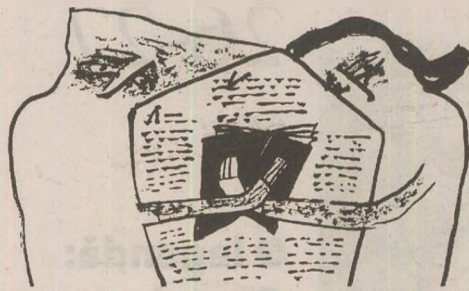
N. STEINHARDT ÎN ARHIVELE SECURITĂȚII

Despre o carte document

pag. 10-11

actualitatea

Si totuși, inculparea lui Ion Iliescu pune, cel puțin pentru mine, și o problemă de cronologie. De *timing*, cum s-ar spune. Dacă Iliescu ar fi fost arestat, judecat și inculpat încă din 1990, totul ar fi fost în regulă. Am fi putut respira ușurați, convinși că epoca asasinatelor politice a apus în România pentru totdeauna. Nici în 1996 n-ar fi fost târziu, cu condiția ca lui Iliescu să i se fi alăturat în boxă complicității acumulați în intervalul scurs. Nici măcar în 2000 – 2004, când floarea pesedimii a revenit la putere cu o neascunsă dorință de jaf.

În clipa de față, avem o imagine de ansamblu a evenimentelor și situațiilor care-au făcut anihilarea lui Iliescu imposibilă: supraviețuirea structurilor din armată, miliție și servicii secrete, lăcomia inimaginabilă a activiștilor comuniști de rangul al doilea, ajunși după 1990 „în fruntea bucatelor”. Nu trebuie uitată pasivitatea unei populații derutate, agitația virulentă a vechilor arendași ai comunismului (numiți, cândva, inspirat, de Andrei Cornea „directocrația”) și, în general, lipsa de apetit pentru schimbare a românului de rând. Toate acestea l-au făcut posibil pe Iliescu, așa cum slugăria și oportunismul de dinainte îi făcuseră posibili pe Dej și Ceaușescu.

În aceste condiții, dacă se va face un proces al lui Ion Iliescu e imperativ necesar să se facă și un proces al comunismului. Se încearcă, de-o vreme, repunerea pe tapet a legii lustrației. O strălucită idee a cărei vreme, din păcate, a apus. Efectul ei ar fi putut fi extraordinar în 1900. Astăzi, însăși denumirea legii (provenită de la latinescul „lustru”, ce definea un interval de cinci ani) riscă să acopere de ridicol nobilele intenții de atunci. Imaginați-vă că, prin absurd, li s-ar interzice foștilor activiști și securiști să rămână departe de viața publică. Păi, la banii acumulați, la relațiile stabilite și restabilite, la conturile din străinătate, la afacerile derulate după legile-standard ale economiei sălbatice de piață trecerea pe margine ar avea efectul înțepăturii unui purece în carapacea broaștei țestoase.

Paradoxal, o lege a lustrației ar risca, la nivelul anului 2005, să ia înfățișarea unei nedorite, dar cu atât mai eficiente, diversiuni. Efectele în plan practic ar fi nule, în schimb o întreagă categorie de indivizi ar arbora drapelul cernit al persecuției politice. Din contră, un proces al comunismului ca sistem politic anti-uman ar constitui măcar un prilej de reformă morală. Șleahta de nesimțiți, demagogi și lingăi ai lui Ceaușescu n-ar mai avea același aplomb în a afirma că sinistrele lor creații de sprijin al dictaturii erau doar inocente episoade dintr-un demers fundamentalmente patriotic. Nu i-am mai auzi pe atâția și atâția corifei ai bolșevismului dându-se drept iluminatori ai neamului, când ei sunt ghizii predestinați menținerii acestuia în bezna imbecilizantă a gândirii colectiviste.

Procesul lui Iliescu – pe care, o spun încă o dată, mi l-aș fi dorit pe vremea când el se afla la putere, și nu acum, când, căzut fiind, va poza în victimă a răzbunării – ar

trebui, așadar, să fie un episod central în declanșarea unei judecăți radicale a comunismului. E suficient să te plimbi prin oricare localitate a României, să vorbești cu orice om matur pentru a măsura dimensiunile războiului civil în care a tăvălit țara secta de asasini crescuți cu ideologia lui Marx, Engels și Lenin. Din acest punct de vedere, și nu numai din acesta, și fără a face nici un fel de comparatism martirologic, efectul comunismului a fost la fel de devastator precum cel al fascismului și nazismului.

Mircea Mihaies

CONTRAFORT

Ur-fascism și Ur-comunism

Personal, n-am nici un dubiu că marele rău pogorât asupra României după (altminteri) benefica eliminare a lui Ceaușescu e indestructibil legat de numele lui Ion Iliescu. Am scris de sute de ori despre ceea ce am considerat a fi „păcatul capital” al noii democrații românești. Setea patologică de putere a fostului comunist radical, abilitatea de a-și atinge scopurile fără a avea vreun scrupul în a folosi orice metodă, talentul de a-și asocia elementele declasate ale societății au constituit arme redutabile. Moștenitor al unei întregi tradiții de lupte violente pentru putere, Ion Iliescu a respirat de mic aerul fetid al nesfârșitelor comploturi, al înfruntărilor cu deznodământ sângeros din interiorul sectei comuniste. După decembrie 1989 el n-a făcut decât să aplice – când mai radical, când mai relaxat – aceste învățături.

Prin nu știu ce procese mentale perverse, s-a ajuns, în cazul comunismului, la o dezechilibrare în perceperea dezastrelor comise de ideologiile ucigașe: orice om cu bun-simț te va privi cu scârbă dac-ai avea îndrăzneala să faci elogiul fascismului și nazismului, dar mult mai puțini sunt dispuși să facă același lucru în fața exaltării tot mai agresive a așa-ziselor „valori comuniste”. Mi se întâmplă să văd adesea tineri purtând tricouri cu chipul lui Che Guevara, dar nu țin minte să fi văzut vreunul cu moacele lui Goebbels ori Goering. Până și bărboiul lui Fidel Castro e destul de bine reprezentat în noua civilizație „T-shirt” care ne-a cotropit, dar există încă reticente în a reprezenta iconic mustața lui Hitler. Oare de ce?! Nu e limpede că în termeni de cruzime, nebulie și minciună acești monștri sunt perfect echivalenți?!

Lucrurile au devenit limpezi ca lumina zilei în situații ce ilustrau frățietatea „sans rivages” a celor două ideologii. Din acest punct de vedere, Ion Iliescu e o perfectă sinteză a celor două sisteme care au făcut din secolul al douăzecilea un interval al atrocităților inimaginabile. Am scris cu alt prilej despre sistemul corporatisto-fascist edificat în România oblituită de Ion Iliescu: un spațiu al economiei haotice, cu deschidere relativă spre libera concurență, contrabalansat de preeminența partidelor autoritarist-naționaliste (de la FSN și PDSR, la PUNR, PRM și Noua Dreaptă). Metodele prin care Iliescu însuși înțelegea să-și asigure dominația politică erau împrumutate din recuzita fascismului clasic: folosirea forțelor paramilitare împotriva oricărui adversar, criminalizarea opoziției, controlul strict al serviciilor secrete.

Minerii lui Miron Cozma reprezintă doar a doua etapă a acestei lupte de tip fascisto-comunist dusă vreme de câțiva ani de către Ion Iliescu. Acuzația de „genocid”, ajunsă recent în paginile ziarelor, e o descriere destul de precisă a ceea ce s-a întâmplat în România, și în mod direct, și drept consecință a unei de șoc a politicii violente patronate de Ion Iliescu. „Noaptea de cristal”, „Noaptea cuțitelor lungi”, „Marșul asupra Romei”, „Asaltul Palatului de Iarnă” sunt sintagme ce ascund realități perfect consonante cu năvala purtătorilor de lămpașe, cauciucuri cu piulițe și topoare ai lui Miron Cozma. Gesticulația e aceeași, ideologia identică – amestec maladiv de comunism violent, nazism fanatic și fascism atroce.

Ion Iliescu a retezat orice posibilitate de a se lăsa apărat de eventuale acuzații privind contextul în care a fost inculpat. Încăpățânarea, agresivitatea, obtuzitatea, revolta împotriva acuzațiilor e atât de respingătoare stilistic și penibilă moral încât îți iscă dorința de a-l vedea cât mai repede dispărut de pe scena publică românească.

Mai mult: oricine îl apără, în acest moment, pe Iliescu, apără nu doar „comunismul etern”, ci și „fascismul etern”. Adică acel Ur-fascism despre care vorbea Umberto Eco pe-un ton de îngrijorată vigilență față de orice eventuală resuscitare a extremismului în vremurile noastre. Eco, victimă surprinzătoare (și nu prea!) a corectitudinii politice, vede doar pericolul fascist. Important e, însă că elementele incriminate de el se regăsesc atât la fasciști, cât și la comuniști. ■

România literară®

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată cu sprijinul Fundației ANONIMUL

ISSN 1220-6318

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA, MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: IOANA PĂRVULESCU, CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 3, 8, 21, 24, 28, 30, 31, 32), SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 5, 12, 13, 15, 16, 17, 25), ECATERINA IONESCU (pag. 4, 10, 11, 14, 18, 19, 23, 29) NINA PRUTEANU (pag. 2, 6, 7, 9, 20, 22, 26, 27).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: *Tatăl – Marinei Constantinescu*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: GEORGETA GHEORGHIU.

Imprinat la S.C. ANA-MARIA PRESS

Administrația: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, cp. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV1198944450 (USD) și RO87BRDE445SV11920914450 (EUR).

CORNELIU IONESCU (director administrativ), MIRONA LAUDĂ (economist principal), GHEORGHE VLĂDAN (difuzare, tel. 212.79.86). Secretariat: SOFIA VLĂDAN.

Correspondenți din străinătate: RODICA BINDER (Germania), GABRIELA MELINESCU (Suedia), LIBUŠE VALENTOVÁ (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro; tel: 021.212.79.86; fax 021.212.79.81

Revista **România literară** este editată de Fundația **România literară** cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor. Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Sociétés Générales.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

actualitatea

Puncte de vedere

Cultură și grosolănie?

Pormesc de la cuvântul dlui Alex Ștefănescu, rostit vineri seara la Realitatea TV, cu prilejul primirii unui premiu al ATTPR pentru emisiunea „Un metru cub de cultură”. Vorbind (cu îndreptățire) despre necesitatea apropierei culturii de viață, laureatul a lansat surprinzătoarea (pentru mine) ipoteză conform căreia cultura ar trebui să integreze, în zilele noastre, și grosolănia.

Oricit aș fi de acord cu pledoaria vitalistă a dlui Ștefănescu și oricâtă simpatie aș nutri pentru persoana sa, eu nu pot împărtăși o asemenea opinie, ba chiar mă simt dator să reacționez împotriva ei.

Desigur, parcurgem o perioadă (binevenită) de laxism, de concepte largi, „moi” și nu „tari”, de depreciere galopantă a culturii „înalte” și de redefinire apreciativă a culturii de masă, o epocă de relativizare crescândă a valorilor. Dar eu nu vreau să pun nici o limită acestei scurgeri confuze, să încercăm să nu ne mai înțelegem.

Cultura poate fi concepută ca o viață, dar nu se confundă cu viața ca atare, cultura e viață (dacă e autentică), dar nu e, nu poate fi – în niciun caz, în niciun chip – grosolănie. Viața include și grosolănia, însă cultura nu are cum să fie inclusivă din acest punct de vedere. Unul din rosturile culturii este tocmai acela de a anihila sau măcar de a atenua grosolănia din viața propriu-zisă. Oricât de mult am dori să apropiem cultura de viața de zi cu zi, de viața care pulsează, nu-i așa, în noi și pe lângă noi, grosolănia trebuie să rămână în afară.

Și, la urma urmelor, de ce să încercăm o apropiere a culturii de viață prin intermediul grosolăniei, când ea, grosolănia, e un aspect cu care viața însăși nu se prea poate mindri: o formă de regresie spre animalitate, spre bestialitate? Chiar din perspectiva vieții, grosolănia înseamnă lipsă de spirit, de finețe, de grație, înseamnă

o proastă calitate a manifestărilor ființei în întregul ei, caracterizate prin neingrijire, rudimentaritate, brutitate, vulgaritate, obscenitate, insolentă.

Grosolănia, ca manifestare a vitalității, este probabil, convocată spre a contrabalansa înțepenia culturii tradiționale, convențiile ei sterile, erudiția seacă, elitismul. Dar, din păcate, agresivitatea ei nu vizează numai formele anacronice, rigide, ci însăși acțiunea formatoare a culturii, instrucția și educația. Ceea ce este grosolan se opune violent la ceea ce este *cultivat*, la efortul de cunoaștere din care rezultă simțul critic (și autocritic), precum și puterea de judecată. De fapt, se opune bunului simț. Din această cauză, cred că nici cultura de masă, nici cultura populară nu-și pot îngădui să adopte și să... cultive grosolănia. Și nici măcar *contra-cultura*, în ciuda programului ei constant polemic. Polemica poate fi dură fără să fie neapărat grosolană.

Prin urmare, cultura nu are nevoie de grosolănie spre a înceta să fie închistată, prețioasă, elitistă; ea nu presupune nici afectare, nici spilcuire: acestea sînt forme ale ei deviate, degradate, în ciuda superiorității pe care și-o arogă.

Reacția anti-culturală, mai exact, *contra-culturală*, vizibilă mai ales la tineri, se explică tocmai prin persistența la noi a unui concept de cultură învechit și elitist; în această reprezentare, cultura este un spațiu rarefiat și purificat, situat în afara și deasupra vieții pe care trebuie s-o călăuzească fără să o atingă. Planurile sînt net separate și, o dată cu ele, și valorile înseși. Ceea ce înseamnă că opera de cultură (literatură, artă) mobilizează finețea, delicatețea, noblețea, inteligența și talentul de care sîntem în stare, iar restul, adică viața propriu-zisă, rămîne cu... restul, inclusiv cu grosolănia.

De obicei, cînd întîlnim un comportament grosolan, îl punem pe seama necultivării, a inculturii. Dar ce ne

facem cu grosolănia oamenilor culti, spre a nu mai vorbi de aceea a oamenilor de cultură? Tocmai ruptura dintre cultură și viață face posibilă și apariția unor moduri perverse – de manifestare a grosolăniei care nu ocolesc, din păcate, domeniul înscris – cel puțin din punct de vedere teoretic și taxonomic – în cultură.

Practica vieții noastre literare și culturale, paginile revistelor (de cultură!) ne-au pus adeseori în fața unor asemenea gesturi; am asistat la atacuri care vizau persoane și nu idei, care jigneau persoane în loc să combată opinii, am asistat la delațiuni și la injurii abia mascate. Nici un mijloc nu era ocolit pentru strivirea adversarului. Și,

nu o dată, aceste grosolării se comiteau sub apanajul unui prestigiu obținut în zonele înalte ale culturii. Acolo „sus” se țin, se rostesc și se scriu discursuri nobile, memorabile, iar în cotidianul transformat în arenă, în confruntarea cu asperitățile luptei pentru o putere (nu numai) simbolică se întîmplă cu totul altceva: se coboară fără jenă și fără decență în trivialități imunde, se recurge la vexațiuni impardonabile. „Omul de cultură” își suflecă mințile și trece la pamflet (practicat, desigur, nu altfel decît ca probă a propriei puteri). Precedentul Arghezi e negreșit invocat în cazul în care lucrurile iau o întorsătură penală. Altfel, ceea ce contează – și pe ce se scotează – este un efect (obținut în afara vreunei argumentații corecte și coerente) asupra unei galerii care se formează spontan și se lărgește ori de cîte ori apare promisiunea unor contondente mai mult sau mai puțin colorate.

Putem vorbi, în asemenea cazuri, de oameni cu adevărat cultivați? Nu, cultura, dacă este viață, exclude grosolănia. Dar nouă ne lipsește tocmai cultura vieții.

Mircea MARTIN

Notă din partea lui Alex. Ștefănescu

Nu vreau să intru acum în fondul problemei. Îmi exprim doar nedumerirea că distinși colegi, de la care am mereu de învățat, ca Mircea Martin (sau Liviu Ciocârlie, care m-a moralizat într-un număr anterior al revistei), au un obicei ciudat: cînd le place ceva în ceea ce spun sau scriu eu, mi-o comunică strict confidențial, iar cînd mă dezaprobă, o fac prin intermediul presei.

Premii literare la Pitești

În ziua de 13 mai 2005, s-au decernat premiile (restante) ale Filialei Pitești a Uniunii Scriitorilor pe anii 2002 și 2003. Juriul alcătuit din: Ștefan Ion Ghilimescu, Magda Grigore, Al. Th. Ionescu (președinte), Dumitru Ungureanu, a acordat următoarele premii:

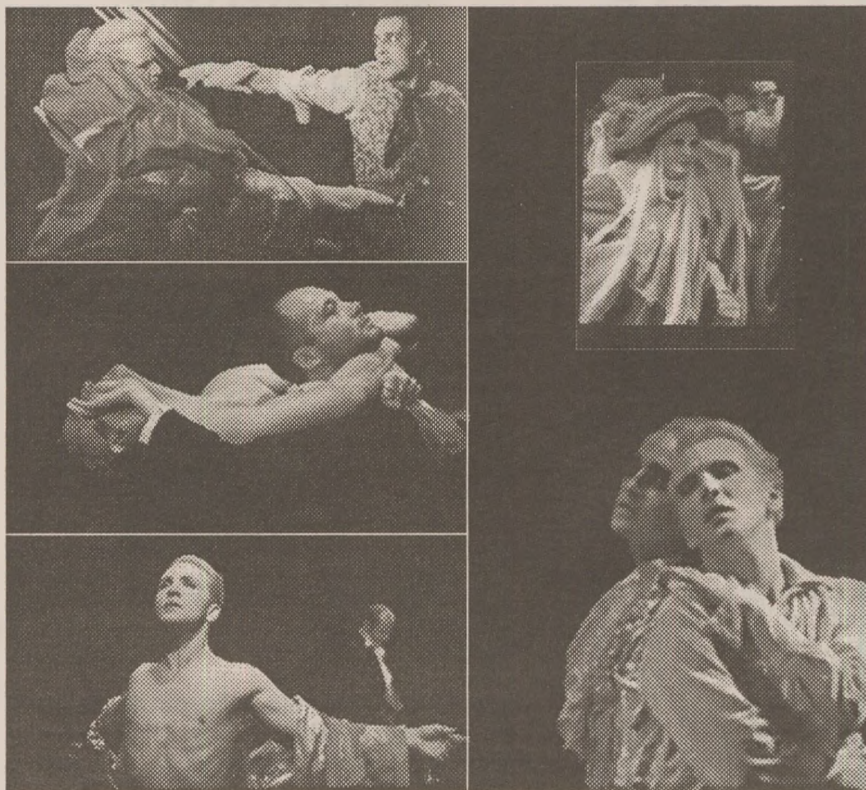
Pentru anul 2002

Poezie: Liviu Capșa, *Sinucidere cu crini*, (Ed. Cartea Românească) și Virgil Diaconu, *Opium* (Ed. Paralela 45). **Critică literară:** Nicolae Oprea, *Timpul lecturii* (Ed. Dacia) și Gheorghe Crăciun, *Aisbergul poeziei românești* (Ed. Paralela 45). **Publicistică:** Sergiu I. Nicolaescu, Irina Nicolaescu, *Poezie religioasă românească. Antologie* (Ed. Paralela 45). **Debut:** Ilie Vodăian, *Schimbul de noapte* (Ed. Paralela 45) și Ion Mădălin Onișoară, *Ierburii și spini* (Ed. Paralela 45).

Pentru anul 2003

Poezie: Mircea Bârsilă, *Anotimpurile unui cătun* (Ed. Paralela 45). **Proză:** Gheorghe Izbășescu, *Salonul de vară* (Ed. Limes), **Memorialistică:** Marin Ioniță, *Kiseleff 10. Fabrica de scriitori* (Ed. Paralela 45). **Eseu:** Calin Vasile, *Poezie și psihic* (Ed. Paralela 45). **Critică literară:** Nicolae Oprea, *Magical în proza lui V. Voiculescu* (Ed. Paralela 45).

Un premiu special (post mortem) pentru anul 2003 a fost acordat scriitorului și universitarului Petru Mihai Gorcea.

Dorian Gray

Mihaela Marin – fotografie
Fabrice Lehoux – design
Florin Iaru – prelucrare
imagine

Mihaela Marin a tipărit un splendid volum de fotografii realizate în timpul repetițiilor și spectacolelor cu piesa lui Oscar Wilde *Dorian Gray* la Teatrul Odeon din București în stagiunea 2004-2005, în regia lui Dragoș Galgoțiu. Reproducem alăturat un colaj de cîteva fotografii.

critică literară

U

nul dintre cele mai vizibile (și mai dureroase) fenomene ce au marcat după 1989 societatea noastră a fost și este exodul tinerilor. La un capăt: un evantai de motivații personale, un spectru larg de ambiții individualizante; la celălalt: o aceeași, cunoscută, realitate și sentimentul dominant că împlinirea profesională și materială nu mai este posibilă în România.

La această tristă concluzie se ajunsese și înainte de Revoluție, în ultimul deceniu al „Epoicii de Aur”; numai că atunci situația de fapt era percepută ca un dat istoric, ca un blestem de neînlăturat, cu care ești nevoit să supraviețuiești. Abia în noul context, de libertate, discrepanța dintre așteptări și împliniri a putut deveni atât de mare. Aproape nimic din ceea ce investești (muncă, talent, energie, timp, tinerețea însăși) nu se răsfrânge, pozitiv, asupra ta și a celor pe care îi iubești.

Acest tip de raționament logic-afectiv îl face și Radu Pavel Gheo, în prologul volumului său *Adio, adio, patria mea cu î din i, cu â din a*. Memorabilul titlu este desprins de aici, din textul în care proaspătul câștigător la Loteria Vizelor anunță, cu o bucurie neagră, inundată de tristețe, că va pleca din România. Ca mulți alți prieteni, colegi, cunoscuți neîmpăcați cu sistemul autohton și originala lui scară de valori. În țărișoara lui „cine”, nu a lui „ce”, a nepotismului ridicat la rang de cutumă, nu a meritului recunoscut și recompensat ca atare, tânărul nostru avea patru-cinci slujbe (realizator la Radio Iași, profesor plătit cu ora la Facultatea de Litere, redactor la revista „Timpul”, colaborator la cotidianul „Monitorul”, traducător la Editura Polirom), muncind nu mai mult de șaisprezece ore pe zi pentru un venit cumulat care să acopere întreținerea și coșul zilnic. Idealistul proletar intelectual formulează și o deviză, care în fond îl definește: „Dacă tot mă plătesc prost, măcar să fac treabă ca lumea. Așa, în ciuda sistemului!”. Și așa, în ciuda sistemului, Radu Pavel Gheo muncește, muncește, muncește... până obosește. Uzură fizică, dar mai ales leziuni morale: „Pe 17 decembrie 1989, seara, am fost și eu pe străzile Timișoarei. În lunile care au urmat am trăit și eu entuziasmul libertății morale, care a dispărut încetul cu încetul. O spun ca să mă apăr: am încercat să rezist. Am stat în chirie, am dat meditații, am scris, am tradus, am făcut ceea ce credeam că mă pricep să fac, am refuzat să fac lucruri la care nu mă pricepeam și am sperat mereu. În 1990, '91, '92... În 1996, desigur. Nici nu mi-am dat seama cum au trecut 12 ani, dar... am obosit. Nu mă mândresc cu asta și nici nu caut scuze. Ca mine fac anual câteva mii (mă tem că zeci de mii) de tineri. Majoritatea absolvenți de facultate, majoritatea cu studii mai utile decât Literele, inși care – ca și mine – n-au vrut altceva decât să rămână aici, alături de prietenii și părinții lor, să facă bine ceea ce se pricepeau și să trăiască de pe urma priceperii lor.” (p. 28)

Pe această linie, a tonului direct și a unui patetism bărbătesc, sunt scrise cele mai multe dintre paginile cărții, în care publicistica e scoasă de sub sigla efemerului, a ocazionalului și făcută să exprime drama unui tânăr și a unei întregi generații. Ajuns, împreună cu soția, în Statele Unite, prin hazardul Loteriei ce oferă fericiților câștigători mult râvnita viză americană, Radu Pavel Gheo rămâne cu privirea întoarsă și ațintită spre patria de care, formal, se despărțise. Faptul că scrisorile din sumar au fost publicate, inițial, în „Timpul” și în alte publicații românești la care expatriatul continua să colaboreze nu e lipsit de importanță. America lui Radu Pavel Gheo e una „serială”, descoperită și comunicată fragmentar, prin imagini (uneori contradictorii) fixate succesiv pe retina unui est-european care vrea să observe și să-și clarifice cât mai multe. Volumul nu prezintă așadar omogenitatea și direcția bine stabilită a cărților ce analizează o societate dintr-o anume perspectivă, pe care autorul o respectă și o ilustrează. Tânărul scriitor român încearcă să „prindă”, la propriu și la figurat, o Americă de o enormă complexitate – și dibuierile lui, ezitățile, incertitudinile sunt mai

autentice și mai expresive decât tonul rezolut și siguranța afișată a multor comentatori. Aceștia știu cum e cu Statele Unite și, în lecțiile savante predate neofitiilor, li se poate înregistra cu ușurință marea voluptate explicativă. În schimb, Radu Pavel Gheo simte America pe propria piele, ca vânzător la KFC ori Trader's Joe, ca sortator de cărți la o librărie din lanțul Barnes & Noble, și caută să înțeleagă – ca un avanpost al interesului public românesc – roțile marelui mecanism prin care țara de dincolo de Ocean a devenit ceea ce este. Curiozitatea autorului nu este de natură științifică, ci așa zicând existențială. El trebuie să supraviețuiască în această Lume Nouă și ia din nou, la peste treizeci de ani, viața în piept, muncind de dimineața până seara, din fiecare dimineață până în seara zilei respective, la cele două slujbe luate de nevoie. Dacă sortarea cărților într-o librărie mai are o interfață cu pregătirea profesională a tânărului venit

din România, celelalte job-uri presupun noi calificări și măiestrii. Nu e simplu, deși pare, să oferi clientului un pui american bine prăjit sau un vin european de tradiție, tăcând încontinuu la casa de marcat, până la transformarea mâinii într-o cârjă nefuncțională. Așteptările emigrantului luminează începuturile cărții, după care starea de spirit, cu tonalitățile ei, se schimbă. Mai exact, critica începe de la pagina 104, din scrisoarea intitulată, semnificativ, *Dor de dinozauri*. Calificarea societății românești lăsate în urmă e substituită prin observații critice asupra noului mediu, iar *balcanismul* (un cuvânt conotat peiorativ) e tot mai frecvent privit cu o ascendentă, irepresibilă nostalgie. Batonul cu proteine, un simbol al eficienței americane, se vede concurat, în sistemul de valori culinare al personajului nostru, de borșul cu zară, o emblemă identitară a cămărităriei, în Seattle, îi lasă gura apă. Treptat, cei tineri ies de pe orbita visului american și, tot sătisiți de continua goană după profit la care încep să ducă „dorul anormalității de acasă”. Ci de mașini de pe autostradă și trotuarele între brusc, spre stupearea pietonului ce nu vrea să rețină condiția lui; stahanovismul capitalist care taie din fiecare salariat un fel de bandă transportoare, un mecanism pe cât de bine reglat din exterior, pe atât de greu de întreținut dintr-un interior, totuși, omerul regulile marilor companii ce limitează libertatea individului încălcând standardele constituționale fine, uriașă cantitate de antidepresive și euforizante prin care toate aceste condiționări devin acceptabile – iată tot atâtea aspecte și caracteristici structurale pe care Radu Pavel Gheo le constată și le deplora. Remarcând ironia suprapunerii cu critica neomarxistă, el devine de două ori melancolic: mai întâi, pentru că socoteala de acasă nu s-a potrivit cu cea din târgul american; și apoi, fiindcă modelele și contramodelle trâmboțate propagandistic de vechiul regim fac imposibilă, azi, o adevărată decantare critică. Limbajul însuși a fost alterat. A observa și a numi, cu deplină îndreptățire, deficiențele ale societății americane contemporane echivalează cu reacționismul sau cu debilitatea intelectuală. și totuși, autorul nu cedează. Rămâne ferm, dacă nu pe convingerile lui (acestea glisând pe un vector al dezamăgirii), atunci pe ceea ce a văzut și a simțit cu ochii și cu sufletul lui. În pofida atâtor lucruri frumoase din Lumea Nouă, a unor scene emoționante trăite în cuprinsul ei, impresia generală este de vacuitate omenească, de vid existențial umplut cu obiecte cumpărate. Nu întâmplător *shopping-ul* a devenit o adevărată religie. Spirala muncii și a consumului a făcut să se piardă acea „dreaptă măsură a lucrurilor”, *American Dream* acoperă compensator o țară cenușie și istovitoare.

ceasta e percepția lui Radu Pavel Gheo și nu intenționez să i-o schimb. Două săptămâni turistice petrecute în New York nu se compară cu un an de muncă în Seattle și nu pot constitui, în orice caz, o bază documentară solidă. Un singur lucru nu înțeleg din această atât de frumoasă și de proaspătă carte: de ce autorul s-a legat, la propriu, de „glia” americană muncind nebinește

în posturi sub calificarea sa (sortator ca sortator, dar vânzător?), pentru a se întoarce în România tocmai atunci când primise atestatul de profesor de engleză și dreptul de a preda. Rezistă eroic un an, când și cât îi e mai greu, după care pleacă exact când cerul de deasupra se înseninează... În timp ce primul *adjo*, spus României, avea o noimă, al doilea, aruncat Statelor Unite, păstrează un rest enigmatic. Dacă lui Radu Pavel Gheo i s-a dat ocazia de a ajunge în America, poate că și Americii i s-ar fi convenit șansa unei cunoașteri mai profunde. A fugi înseamnă a nu ști nimic, scrie undeva G. Călinescu.

Noroc că Radu Pavel Gheo a fugit înspre literatura română – pe care o reprezintă cu brio, în prima linie a tinerei generații. ■

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMÂNEASCĂ

America, America...

Radu Pavel Gheo

Adio, adio, patria mea
cu î din i, cu â din a

Radu Pavel Gheo, *Adio, adio, patria mea cu î din i, cu â din a*, ediția a II-a, prefață de Liviu Antonesei, Editura Polirom, Iași, 2004, 368 p.

critică literară

Paul Goma, *Culoarea Curcubeului '77* (Cutremurul oamenilor). Cod „Bărbosul” (Din dosarele Securității, 1957-1977), Editura Polirom, Iași, 2005, 540 pag.

Tudorel Urlian

LECTURI LA ZI

Lecția de onoare

Ce s-a ales, după 1990, de foștii disidenți anticomuniști? Până la implozia sistemului comunist european, simpla pronunțare a numelor lor, la postul de radio „Europa Liberă”, provoca fiori și făcea să licărească o palidă speranță în casele înghețate și întunecate ale românilor. În ultimii ani ai comunismului, nume precum Lech Walesa, Milovan Djilas, Adam Michnik, Vaclav Havel, Alexandr Zinoviev, Alexandr Soljenișin, Andrei Saharov făceau parte dintr-o mitologie contemporană a onoarei și a demnității. Cîți dintre noi, majoritatea tăcută, cei al căror „curaj” se reducea la ascultarea emisunilor postului de radio „Europa Liberă” și la maimuțărirea pe ascuns a vreunui șef de la partid (eventual, chiar Supremul), nu am visat să trăim într-o lume condusă de acești oameni, care păreau să știe toate vulnerabilitățile și întreaga ticăloșie ale regimului comunist?

După căderea comunismului, datele problemei s-au schimbat radical. Chiar dacă unii dintre foștii disidenți au ajuns președinți în țările lor (Walesa, Havel), tot mai puțină lume își amintește de faptele lor din anii de rezistență. Lumea merge mai departe, oamenii privesc înainte, iar vechile mituri pălesc în fața pragmatismului care a devenit cuvîntul de ordine al societății contemporane. Trăim într-o lume care nu (mai) dă doi bani pe valorile morale și care este oricînd dispusă să parieze pe „realismul” unui fost, uns cu toate alifiiile turpitudinii și ale cinismului, în detrimentul idealismului păgubos al vreunui caracter fără pată. Eroi trebuie să stea la pușcărie sau în cărțile de istorie, nu în viața publică. Și totuși...

... În anul 1997, grație extraordinarului Vladimir Tismăneanu, am avut șansa să petrec o dimineață în compania lui Adam Michnik. După micul dejun luat la hotelul Minerva de pe bulevardul Ana Ipătescu (Michnik venise în București pentru lansarea ediției în limba română a cărții sale *Scrisori din închisoare*), am ieșit la o scurtă plimbare. La Piața Romană, fostul disident polonez s-a apropiat de o tarabă cu cărți și, imediat după aceea, a exclamat cu un aer uluit-entuziast: „Formidabil, am văzut o carte de Paul Goma!” Firește, conversația noastră a deviat spre acest subiect. I-am spus, printre altele, că în România (repet, ne aflăm

în 1997), Paul Goma era cunoscut mai mult prin scrisorile sale polemice decît prin trecutul său de disident anticomunist, că foarte multă lume îi contestă talentul de scriitor și că există destui care șoptesc pe la colțuri că nu ar fi în deplinătatea facultăților mintale. Adam Michnik s-a oprit brusc, m-a apucat de braț, m-a privit drept în ochi și mi-a spus: „Vă rog să îmi promiteți un lucru: indiferent ce vor spune cei din jur, dumneavoastră nu îl veți vorbi niciodată de rău pe Paul Goma!” Am respectat această rugăminte a lui Adam Michnik, chiar dacă, în anii care au urmat, lista celor care „s-au lepădat” de Paul Goma s-a întins foarte mult, cuprinzînd inclusiv numele unor oameni care, într-o vreme, au fost singurii săi apărători.

Culoarea curcubeului '77 (Cutremurul oamenilor), completată acum cu formidabilul dosar de Securitate Cod „Bărbosul”, este o carte esențială pentru înțelegerea adevăratei dimensiuni a disidenței lui Paul Goma. În mod surprinzător, deși actuala ediție de la Polirom este cea de-a patra în limba română (după cele apărute la Humanitas, în 1990, Biblioteca revistei „Familia”, în 1993, și Flux Chișinău, în 2003), ea nu a avut aproape deloc impact la nivelul opiniei publice, iar comentariile critice au ocolit-o. Păcat, pentru că această carte este o mărturie de maximă importanță despre o perioadă mai puțin cunoscută a comunismului, a doua parte a anilor șaptezeci. În ultimii ani au apărut multe mărturii despre teroarea instaurată de comuniști în anii '50, s-a vorbit adesea despre deschiderea spre Occident de la sfîrșitul anilor '60, ca și despre ultimii ani (ubuești) ai regimului Ceaușescu. Mai puțin despre anii '70, în care credibilitatea internațională a regimului de la București era încă destul de mare, chiar dacă în țară începuse „revoluția culturală”, iar șurubul libertăților cetățeanului începuse să se strîngă dramatic. Izolat la domiciliu, supravegheat în permanență, supus terorii psihice, prin telefoane anonime de amenințare la adresa sa și a familiei sale și prin foarte dubioasele vizite nocturne ale unor personaje de nefrecventat, sfătuit de „prietenii” scriitori și nu numai să renunțe la protestele sale, agresat și defăimat, Paul Goma se încapățînează să creadă în dreptatea sa și își urmează calea, indiferent de consecințe. Gesturile sale sînt cele ale unui om normal care trăiește într-o lume bolnavă și care nu cere decît respectarea legilor aflate în vigoare la

momentul respectiv. Așa cum sînt puse lucrurile, este evident faptul că între Paul Goma și Nicolae Ceaușescu, mai degrabă fostul șef al statului avea, în 1977, statut de disident.

Cartea lui Paul Goma este, probabil, una foarte greu de digerat pentru mulți dintre scriitorii importanți de azi. Ei apar în lumina prea puțin convenabilă a lașității lor de acum aproape trei decenii, a propriilor compromisuri mai mari sau mai mici făcute pentru a păstra/obține statutul de privilegiați. Excepțiile, în ordine morală, sînt puține și, de aceea ele trebuie subliniate. Impresionant este cazul regretatului Teohar Mihadaș. Trimis de Securitate acasă la Paul Goma pentru a-l convinge să renunțe la protest, acesta îi povestește deschis toată tărășenia: „- Domnule Goma, Securitatea m-a trimis la dumneata. Să te conving să renunți. Zece zile m-a chinuit la noi (la Cluj). Pe mine m-a dat afară din locuință; pe soacră-mea din spital; pe copii și pe ginere i-au amenințat că or să-și piardă slujbele dacă eu nu vin la București să te «lămuresc» Mi-au promis că, dacă reușesc să te descurajez, să te fac să abandonezi povestea cu semnăturile, au să-mi dea o locuință mai bună, pensie de la Uniunea Scriitorilor și au să-mi publice cărțile respinse pînă acum” (p. 142). După această dezvăluire plină de dramatism, Mihadaș face un gest sublim: dorește să își pună semnătura pe *Scrisoarea de protest* a lui Goma. În final, disidentul se vede pus în situația să-l roage pe bietul Mihadaș să nu semneze hîrtia, pentru a nu-și periclita și mai mult situația de neînvidiat în care se afla.

Poate că este interesant de știut și cine sînt cei care, în anul 1977, s-au manifestat public împotriva protestelor lui Goma. Le reproduc doar numele după o notă a Securității din ziua de 10 decembrie 1977 (în respectiva Notă, reproducă la pp. 533-534, apar și cîteva dintre „argumentele” celor aflați pe această listă a rușinii): Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Ion Lotreanu, Doru Popovici, graficianul Ion Dogar-Marinescu, studenta Hydassi Ana și profesorul Valentin Tăutu (din Cluj), studentul Radu Rădescu, profesoara Maria Panaitescu, doctorul Gheorghe Radu, Zigu Ornea, Adrian Beldeanu, Leon Kalustian, Alexandru Tocilescu, Nelu Oancea, Marin Preda, Dan Zamfirescu, Constantin Abăluță, preoții greco-catolici Gheorghe Chindriș, Gheorghe Coman, Dumitru Pop.

De maxim interes este voluminosul dosar de Securitate din partea a doua a acestei cărți. Dincolo de informațiile punctuale pe care le aduce acesta poate oferi, celui care știe să citească, informații valoroase despre metodele, uneori sofisticite pînă la perversiune ale Securității. Analizele Securității pot explica multe dintre deciziile aparent ilogice din epocă. În anul 1974, Paul Goma predase Editurii Cartea Românească, unul dintre romanele sale incomode (*În cerc*). Există însă temerea că o versiune a romanului se afla deja în Occident și că ar fi putut apărea în traducere franceză la Gallimard. Analizînd situația, lt. Colonelul Nicolae Mihai ajunge, în Nota Raport, la următoarea concluzie: „a) Cartea să nu fie publicată (...), Gallimard va putea exploata în publicitate faptul că romanul a fost refuzat... b) Manuscrisul să fie publicat. (...) Aceasta atrage următoarele: - nu va mai putea fi publicat în Occident decît cu asentimentul editurii care l-a publicat în țară; - emigrația reacționară nu va mai putea folosi în propagandă «P.G. este scriitor interzis în România», iar (...) Gallimard (...) nu va mai manifesta același interes pentru lucrările sale. Chiar el ca persoană va fi dezavuat în Occident, mai ales că este suspicios ca «agent al securității»; - persoanele care se mai află în anturajul său vor deveni suspicioase și-l vor acuza de duplicitate” (p. 371). Recomandarea de publicare a cărții aproape că sare în ochi, iar despre agenții Securității se poate spune orice, (că erau cinici, ticăloși, odioși etc.), dar nu că duceau lipsă de inteligență. ■

critică literară

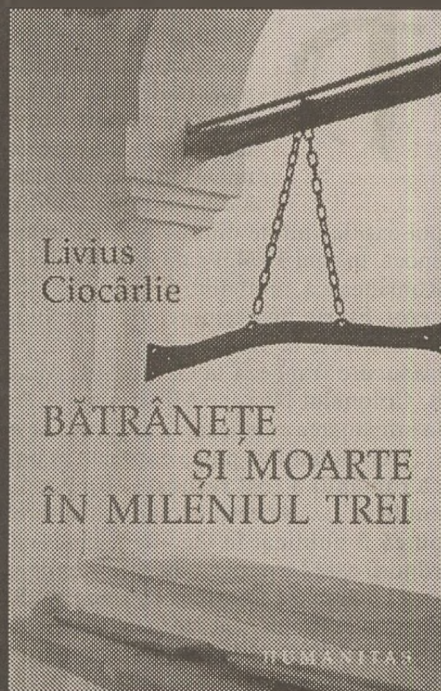

Marius Chivu

LECTURI LA ZI

Un Sancho Panza al bătrâneții

Nu mai puțin de nouă cărți a scos Livius Ciocârlie de la revoluție încoace și, deși toate sînt scrise în aceeași formulă a notațiilor diaristice, eselistul a reușit să le închege pe fiecare în jurul altei teme. Aceste protelce jurnale tematice dau imaginea unui proiect scriptural autobiografic pe termen lung, extrem de unitar și, oricum, singular la noi prin formula și amploarea sa. În plus, Livius Ciocârlie a reușit ceea ce orice diarist visează în secret: să facă din el însuși un adevărat personaj. Se iluzionează autorul dacă își închipule că eu-l diaristic mai prezintă, după atîtea volume, vreun interes biografic. Livius Ciocârlie s-a transformat pe sine într-un personaj blazat dar viol spiritual, un circotaș superior care bombăne cu grație despre sine printre citate, glose, adnotări și teorii cît se poate de serloase, de care te atășezi precum în foiletoanele de pe vremuri așteptînd un nou fascicol să vezi ce-a mai găndit, ce (n-a) mai pus la cale...

Livius Ciocârlie, Bătrânețe și moarte în mileniul trei, Editura Humanitas, București, 2005, 240 p.

Ne înfîlmăm așadar cu același personaj devitalizat („un hedonist fără anvergură”), retractil, incomodat de dinamica și diversitatea realității, fugind de responsabilități, ferindu-se de orice angajament, evitînd „să dea socoteală”, în fine, ahtiat după singurătatea socială. Deficient sentimental și apatic spectator al propriei vieți („îmi place viața, nu-mi place s-o trăiesc” spunea într-o carte anterioară), trăind cu voluptate gratuitul, hazardul și lentoarea, nostalgic și avid după discreție, anonim și insignifiant („sînt fericit cînd pot să trăiesc estompat, cînd, totodată, trăiesc și nu trăiesc”), în căutare permanentă a celui loc securizat al letargiei, dincolo de expectativă, el este și mefient față de sine. Uneori mărturisește chiar că se disprețuiește: „recitesc ce am scris pînă aici: antipatic personaj”. Cu toate acestea, nu este un profesionist al repaosului absolut, scrisul este viciul pe care îl practică la vedere, deopotrivă amuzat și luîndu-l în derizoriu dar și cu o conștiință pe care nu încearcă să o mascheze. Efectul pervers e că scriitorul Livius Ciocârlie este cu atît mai creditabil cu cît Livius Ciocârlie personajul e mai puțin de apreciat. „E greu să fii crezut cînd ești sincer. Instinctiv, omul crede că ascunzi ceva”, spune diaristul, dar tocmai pentru că o spune noi îl credităm. Cinismul acționează subtil în avantajul său, iar acest consecvent joc de-a exhibatul carentelor existențiale migrează, în fond, spre o zonă inedită a autenticității. Și, implicat, a unei profunde intimități cu cititorul.

Și această nouă carte făcută din alte cărți este stratificată, scriitorul-compozitor orchestrînd, în paralel, mai multe niveluri ale discursului. Confesiunile și notațiile personale merg mîna în mîna cu istorisirea unor episoade reale și cu observațiile despre adevăratul bătrîn din familie, mama B, realizînd un contrapunct personalizat la comentariile (unele extraordinare) pe marginea citatelor despre bătrînețe și despre moarte din diverși („naturalismul livresc” e asigurat de Socrate, Pascal, Montaigne, Biblie, Camus, Noica, Cioran, Nietzsche ș.a.). La toate acestea adăugîndu-se reflecțiile pe marginea scrierii cărții, metadiscursul scriitorului în diversele lui ipostaze. Probabil la nici un alt scriitor român nu vom găsi o mai organică asumare a fragmentului, cărțile lui Livius Ciocârlie fiind, în întregime, o apologie a scrisului „haotic” în deplin acord cu propria-i structură interioară și cu propria existență socială: „Avantajul scrierii fragmentare este că-ți permite să fii incoerent. Nu vreau să am o linie de gîndire. Vreau să tatonez” și „Idei ce se vor serioase, aiureli, lamentații, idei conformiste, idei deșuchiate. Nu vreau să dovedesc, să conving, să stînesc risul... să tulbur. Tot ce vreau e să pun în scenă această diversitate, acest talmeș-balmeș cu care sînt bine înzestrat.”

Dar de ce scrie Livius Ciocârlie despre bătrînețe și despre moarte? și, mai ales, de ce acum, cînd, așa cum singur recunoaște, „sentimentul iminenței e încă potolit”? La un prim nivel, pentru că, scriind despre bătrînețe, vîrsta îi conferă și detașarea necesară și credibilitate, formula lui literară rezonînd și cu „haosul inert și înăbușitor” care e moartea. Apoi, frica de a nu trăi prea mult și frica de a nu-i fi frică de moarte sînt două motive recurente. În ambele cazuri e vorba de teama de excepție, de integrarea în firesc, în normalitatea anonimă, grija cea mare fiind conștientizarea: scrierea la temă asigură obișnuința, singura care îi permite pendularea, contradictorie și asumată, între apatie și lejeritate. „Conștiința că decazi nu implică o superioritate asupra decăderii?” citează el din Cioran.

Bătrîneța și frivolitatea de a scrie despre moarte

îi plac, așadar, fără a fi obsesii: „Pentru mine sînt teme și le găsesc firești. Dintotdeauna am scris despre viața mea. Acum, afit a mai rămas.” Dincolo de vanitatea de a scrie despre un subiect „tare”, recunoaște că face totuși „un exercițiu de inadecvare”. Nu este neliniștit din cauza morții mai mult decît din cauza vieții. În plus, știe tot de la Cioran că nu obsesia, ci suferința are cu adevărat acces la cunoaștere. Multe dintre citatele și comentariile pe care le face pornind de la alții sînt un fel de *mise en abîme*. Nu știi cu adevărat cînd vorbește despre ceilalți sau cînd e întors cu totul spre sine. Așa cum e cazul acestui comentariu la Pascal: voluptatea repaosului nu înseamnă absența fericirii ci fericirea însăși, prin urmare, continuă Livius Ciocârlie explicîndu-și empatia cu tema morții „fericirea e în ce seamănă cu moartea, fără să l ea”.

Refuză utilitatea scrisului, scrisul terapie, ca mod de exorcizare a democ interiori („nu s-a schimbat nimic în starea mea de spirit de cînd scriu”, ca suspendare a realității și „întîr: a morții. Scrisul nu se adresează adevărat nici celui care-l practic redundant), nici unui Celălalt igno cu obstinație. E o gratuită necesitate, însă ultim atribut pe care și-l arogă: „E exercițiul de libertate al unui om care a citit mult, împraștiat, și a rămas incult. Nimic nu mă poate apăra de propria mea prostie și de propriile ei îndrăzneli.” Poate că stă în firea lucrurilor ca scrisul „oricît de grav ar fi subiectul”, să presupună o doză de gratuitate, dar există și (benignă) vanitate într-un discurs ce dispune atît de ușor de carentele onto-biologice ale enunțatorului. Echivocul subiectului convine și diaristul nu ratează ocazia să-și facă o ușoară concesie prin retorică: „Dacă nu te preocupă moartea ești vanitos, dornic să oferi o imagine oarecare despre tine, iar dacă te preocupă ești tot vanitos, bașca și egoist. Ce să alegi?” Dar Livius Ciocârlie nu are certitudini, cum nu are nici perplexități. Își derogă orice responsabilitate și față de sine și față de ceilalți – nu e moralist, nu e nici „intrigant” – preferînd să rămînă un organism al intermediarului, undeva la limita imperceptibilă a indiferenței. Metafizic vorbind, el se sustrage morții cu aceeași voluptate cu care refuză viața socială. Mărturisirea lui e un crez emoționant al respingerii, în fond, a literaturii a cărei glorie, dacă se datorează existenței, este meschină: „Cînd am renunțat la critică n-a fost un capriciu și nici o eroare, cum s-a zis. Am renunțat la un succes dezgustător. Dezgustător fiindcă îl obțineam întorcînd spatele. Abia atunci am început să merg în spatele necunoscutului, a unui spate întors. Spunînd și repetînd că nu știu dacă ce scrie e bun, tot nu, un capriciu este. Dar nici exact nu este. Exact ar fi să zic că nu vreau să știu dacă e bun. Mi-e frică să nu află că e bun. Că am prefăcut o frămîntare într-o reușită. Scriu despre sălbăticia vieții – a propriei mele vieți. Nu-mi doresc aplauze și nu sufăr că nu le obțin.”

Livius Ciocârlie spune, la un moment dat, că e „un Don Quijote al morții” care crede „în ireductibilitatea ei ca în morile de vînt”. Kafka îl interpretează undeva pe Don Quijote ca fiind fantasma unui Sancho Panza prea laș, prea introvertit, prea timorat să-și asume propriii demoni livrești. La fel și eu, aș spune că Livius Ciocârlie e, deocamdată, un Sancho Panza al bătrîneții, o bătrînețe pe care o însoțește fidel, deopotrivă corectînd-o și lăsîndu-se pe mîna ei, deopotrivă circumspect și curios, indiferent și implicat, grav și (auto)ironic, deopotrivă „rece” și tulburat de călătoria cu care s-a ales. Și abia la capătul căreia se află și realitatea aceea „ireductibilă”. ■

critică literară

Simona Vasilache

LECTURI LA ZI

Români vechi

Nu-mi amintesc să albă, personajele din teatrul lui Caragiale, vreun salut preferat, la despărțire. Dacă ar fi să presupunem, acum, unul, el ar suna, cu siguranță, în genul toate bune. Și nu-l prea greu să înțelegi de ce. Trăiesc într-o Românie comică, așa provincie a provinciei cum e, firește că-și vor da mâna pînă la urmă. Se împacă între ei, cu soarta, cu strămoșii de la pașopt, cu strănepoșii care le cinstesc năravurile. Încă unul (a cîta spiță de la „capitaliștii” unui județ de munte?) s-ar lăsa și azi, pe-o bere, două zalog lui nenea Iancu, de-ar mai avea de unde să-l ia. Așa că, să-l aduci, mai bătrîn și mai sâstisit, înapol, pe deasupra „apropitar” pe România dumisale, cîștigată la Strasbourg, n-are cum fi o idee rea. E dîchisul plesel cu care Florin Gabrea debutează ca dramaturg, Ion Luca Ca..., publicată anul trecut la Arvin Press.

Florin Gabrea, Ion Luca Ca..., Editura Arvin Press, București, 2004, 119 pag.

Ciudat-o, stai să te întrebi dacă meritul „potriveli” e al naturii sau al culturii. Altfel spus, cine respectă, schimbînd ce e de schimbat, modelul. Florin Gabrea, în intenții și în stil, sau societatea. În intenții și în stil. Un pretins voievod al românilor, Constantin Valentin Tamburin (pricepeți aluzia...), înființează M.L.P.H. (acronim ambiguu), „sectă” politică în care personajele-membri cred nezmintit. Mai puțin V.Mazilescu, „un român poet” (ca toți ceilalți români, de cînd se știu). Specialitatea casei e, de departe, propaganda. Din timp în timp, și milostenia. Cînd sînt ei mai „prinși”, ba cu ferchezuirea vreunei statui, ba cu pomeni cu alai, face popas, în țărișoara lor, Ion Luca Ca... (emoția, pesemne, lasă întregă, din ilustrul nume, doar și mai ilustra cacofonie...). Și le spune, cu document la mînă (pierdut-găsit-mîncat pînă la urmă, cu prețul asfixiei, de un Mitică, Dumitru Coloratu, membru post-mortem al M.L.P.H.), că i-a cîștigat pe toți la Strasbourg, că-i face sul, dimpreună cu acareturile, pămînturile, morții și viii lor și-i duce în Teutonia.

Scenariul este, mă repet oarecum, fermecător în sine. Un Caragiale nostalgic (pe inima lui adevărată) se întoarce de la Berlin, peste mulți ani, să-și ia România semipreparată, la pachet, numai bună s-o dezmoștească acolo. Doar că una este să-l chemi fiesc, într-o lume care, măcar ca fel de-a trîncăni solemn, foarte puțin s-a schimbat, și alta să-l plimbi, ca *deus ex machina* sau ca statuie care, uite, vorbește, cu macaraua. „Jocul” lui Florin Gabrea seamănă mai degrabă cu a doua variantă. Se comentează mult, ce-i drept, în piesa în patru acte și un prolog. Însă, dacă-i lăsăm deoparte pe Mazilescu, cam fitiligiu, abil în eschive și, firește, pe Caragiale, distribuția e făcută, dincolo de numele de „români” care sînt fie curajoși, fie harnici, grăbiți, visători ș.a.m.d., din Ionescu, Popescu, toți, adică din umplutura scenelor electorale d-antîrț. Chiar să vrei să chemi la rampă numai amărîți (ștersi și buni, altfel spus), care mai mult înduioșează decît amuză? Nu-mi vine-a crede că așa e planul...

Cu alte cuvinte, Caragiale da, e un personaj. Al lui, mult mai puțin al lui Gabrea, care la un moment dat apare și el (de ce?), ca biograf al unor „români”, în manieră pseudo-naturalistă (semn că nuvelele și-așteaptă rîndul pe undeva...).

Ceilalți sînt mai curînd niște fanteze. Ale unui autor care i-a născut cam debili nu, cum s-ar putea înțelege, ale lui Tamburin. În ce-l privește, satira este moale și România damă bună. De fapt, nici nu-și dă foarte tare în petic: mai îndoapă niște cerșetori lihnîți cu discursuri de azil, mai taie niște capete, care tot deschid gura și după aceea, mai scrie cîte ceva. Un bufon necăjit, în visările lui, de grijile țării, dar nu vă gîndiți, Cațavencu e cu totul *autre chose*.

Sigur, comparațiile sînt, din capul locului, inechitabile. Țara, mai mult sau mai puțin, a rămas, Caragiale a plecat, cu tot cu talentu-i de portretist care n-a (prea) scris portrete. Însă avem, de pe urma lui (lasă „îndreptarul” de tipologii, un *vademecum* în politică, societate...), limbajul contaminat de tot felul de „parole”, pe care Florin Gabrea le-ar fi putut folosi mai „artistic”, nu doar din loc în loc, pentru culoare.

Mai ales că, pentru a pune în scenă o „gargară”, o întrunire (lipsită pînă și de antrenul ședințelor de „blocatari”) din care se-nțelege că, în fond, România, puteai să

pleci, puteai să și rămii, e nevoie de un anume fel de dialog. Spovedania cu public, tip *Alcoolicii anonimi*, prin care trece fiecare membru al M.L.P.H., e o formă ingenioasă de prolog, doar că alunecă prea lent. Și nici măcar enervant de lent, ceea ce tot ar fi ceva...Apoi, parcă prea apare Caragiale la zi mare, cînd tocmai i se lustruia statuia (cîreia-i dispăre ba capul, ba mîna dreaptă, ba mîna sîngă). Se plimbă pe *Hauptstraße* și găsește totul la locul lui, mai puțin Teatrul Național. Alceva, în Bucureștii anului 2000, nu l-a mai surprins? Nu. *Toate bune*.

Interesanți sînt Bărbatul și Femeia, un cuplu care vorbește tot timpul *aparte* (și pe lîngă...). Le strică farmecul retro, de ființe simple și boeme, preocuparea Bărbatului, aceea de-a „tricolor”, de-a face, adică, un aparat care nici nu decolează, nici nu stă pe loc. Cu țintă clară (de ne-am gîndi numai la al treilea gen, neutru, și la definiția lui „de școală nouă”), precizarea îi scoate din cutiuța lor de jucării stricate, făcîndu-i să participe la „activismul” general. Un activism ce reușește, pînă la urmă, să-l demobilizeze pe însuși Caragiale. Nimerit între niște moftangii mai emancipați (a trecut suta de ani...), e mai

curînd o curiozitate, precum comeata, vara pe-nserat, decît păpușarul care să-i mai poată domina. Dispare, cu Mazilescu deodată, noaptea, pe-o bancă, într-un parc. Între o beție și o recitare. Pe Tamburin îl înghite, cu sughițuri, ospiciul. Finalul, semănînd foarte puțin a fișie din mantaua lui Caragiale, e, în minimalismul lui, frumos: „WEISMAN (o ia de mînă pe Femeie): Mergem? FEMEIA: Mergem! (Părăsesc amîndoi scena, în timp ce lumina se stinge încet)”.

O piesă scrisă onorabil e, așadar, „cocoșată” de miza pe care singură și-a ales-o. Te-ai aștepta, parcă, la altceva de la un *rendez-vous* între amici, la care nenea Iancu să mai zică, despre nepoții mitocanilor lui, *uite-i ce drăguți sînt!* Doar că nu sînt. Nici drăguți, nici prea interesanți. Nici prea prevenitori cu istoria. Așa că umbra lui Mateiu rămîne să se mai arate doar la Capșa, iar umbra tatălui peste drum, la vechiul teatru. Să te-apuci s-o momesti afară, dacă nu poți să-i faci față, e un pariu cam riscant. Pe care Florin Gabrea pe jumătate îl pierde, pe jumătate îl cîștigă. ■

cărți primite

● *Dicționarul general al literaturii române*, volumul III, (E-K), coordonator general: Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005, 790 p.

● Livius Ciocârlie, *Bătrânețe și moarte în mileniul III*, proză biografică, Editura Humanitas, București, 2005, 234 p.

● Nicolae Oprea, *Noaptea de insomnie. Opțiuni livrești*, critică literară, Editura Paralela 45, Pitești, 2005, 330 p.

● Ion Laz, *Sălbaticul*, roman, Editura Vinea, București, 2005, 440 p.

● Adrian Georgescu, *Conversație*, proză, postfață de Veronica Anghelescu, Editura Mentor Macro, București, 2005, 250 p.

● Adrian Georgescu, *Rebutarea omenirii*, roman, ediția a III-a revăzută, prefață de Veronica Anghelescu, Editura Amurg sentimental, București, 2005, 118 p.

L i t e r a t u r ă

Sfera de cristal

Cuvântul lui Dumnezeu nu este vorbă multă

eu nu am în pază nici un cuvânt
copil al tuturoră fără tată
din lut urcător din abur coboară
smeritul

Vreme-i de plâns acum nu-i vreme de citit

încă sunt privită în ochi
de un bărbat îndrăgostit dintr-o pagină albă
chiar vidul

încă strălucesc sfera de cristal, nebunia,
stăpânirea peste cei mulți

O, Domnul mă va hrăni
căci grija întreagă asupra-i am trecut-o

Postmodernă

Vișinile din grădina lui Gellu Naum
rămân neculese în vara aceasta

râsul lui semăna cu țipătul porumbeilor
din San Marco (în japoneză desigur
că doar japonezii păreau cu adevărat fericiți)

„Asta să n-o filmezi... era pe vremea
Copacului-Animal, făceam traduceri
uitam să mănânc, aveam ulcer...”

Ce vremuri sărace dar bune-n poezi
„Ea e Lyggia, iubita mea”

Primul gând dimineața era
să termin cele câteva filme, din câteva veri
la Comana, pe câteva vișine

discul de sticlă semăna cu Potirul
mai era acolo colecția de pipe,
balansoarul, salopeta de tânăr bărbat,
banca de lemn, Victor Brauner, cinic și tandru

Diavolul în sutană voia să se termine odată
„cu hoăștele astea care fac filme despre poezi”

că bună e tanti Lina care vine din urmă cu mopul
și ne mai vinde un vers și ne mai spune odată
„las-o bă că merge așa
ne-am obișnuit cu ea”

De parcă nici n-a fost

Durerea care frânge istmul dintre coapse
- locul ce i se spune al însământării –
simțită-i de trupul întreg

fu vremea lui de parcă nici n-a fost

un gol ce nu lasă urme
nici nume nici formă

încărunțesc
și noaptea în somn scâncesc ca o copilă

Sânziene

Noaptea de Sânziene a lui Ioan care Râde
se deschid cerurile
din norul prea luminat al Maicii Curate
coboară chiar Mama...

...cu șalul pe umeri
ajunge la jilțul putred acum
locul e cald
ținut de o carte vie
un hymen etern

Ea știe totul, ea care știe totul

iar eu închisă în țarc
pe întuneric
pun cap la cap imagini
despre viețile altora
ghimpele bolii îmi trimite veste
covrigul fără metafizică
e leacul vremelnic

dreptunghiul de sticlă, o barbacană
care poate ucide într-o singură clipă
peisaj cu poet la vedere
țigara mai fumegă
bandajul peste ochiul stâng

Lucia Negoită

face umbră discretă
„ce tot aveți cu Zenobia”

Cu mine Îngerul vișinii de celuloid
gata să sfârtece pielea răului
Încă nu vine pe buze Cuvântul smerit
cu cetele cele fără de trup

Numai abur e
numai părere

Parte din trupul pământ

Îmi tai pletele o parte din trupul pământ
trupul de aer râde sacadat ca ecoul
de aici de acum, trupul apă
feminin de sorginte semn yang regresiv
chiar mercurul-cynabru, iar trupul foc
se roagă în neîncetare înfrățit
pururi cu duhul

Un regat învins la picioare
fără regină și fără de tron
o vină ce poate fi mângâiată

sau poate vândută unui stăpân mai bun

«grăuntele de grâu căzut pe pământ
roadă multă va da»

Farâma reavănă încă mai ține
loc cald unui suflet geamăn
mereu dărui
cu amintirea câinii de muritoare

Computerul decupează nervurile spaimei

Ce îngânare a lumii de dincolo
ce îngânare

Pentru cine bat clopotele

...pentru mine bat clopotele
pentru plânsul fericit dar și
pentru plânsul în temere

al celei nevolnice
niciodată proprietare de sicomori
nici liberă ca pasărea cerului
adesea ispitită de slava deșartă

și iar ocrotită
de unul dintre cei
treizeci și șapte de înțelepți

el face loc în palma-i sufletului meu
care strigă vai mereu după trup
gata de locuire, pe nume chemat

în grija Domnului
în duhul lumii
aprins

Lumina Fetei Lui m-a însemnat

Oarecând

Atât de mult a întârziat
întâlnirea cu Santa Lucia
că sufletul meu cu greu s-a deschis
cu durere, de parcă n-ar fi dorit
să iasă din ape și nici să păsească
pe linia Rozei nici să urce apoi

Plânsul nu-mi e de folos
odihna de-o clipă în genunchi
propria vecinătate bolnavă era
atât de aproape de intrarea în biserică
pizzeria și magazinul de genți
și nici un muritor nici o limbă
n-ar fi putut înțelege
ce bucurie îmi aduse
colierul cu mărgelile de sticlă
ofrandă la îndemâna
ochiul rătăcit, mercurul-cynabru

E ocrotită Roza

În cărca lumii lujer însemnat
cu mușcătură de floare
în pacea celei fără de pace
am stat de pază
lângă neprihănire

M-am rugat Ție, Maică a Cuvântului

bătrână am fost pentru a fi prea tânără
e ocrotită Roza
de chiar greșeala, de chiar visul meu ■

l i t e r a t u r ă

Mihai Zamfir

PLECÂND DE LA CĂRȚI

Ciudatul cuplu

De secole, binomul Franța-Rusia a numit o relație aproape pasională, intensă, cu ură și iubire, cu violente certuri de îndrăgostiți urmate de împăcări spectaculoase. În ciudatul cuplu, Franța a avut mereu preeminența: fie că a fost vorba de sistem politic, de arhitectură, de modă, de arta culinară ori de literatură, rușii au imitat – din secolulul XVIII-lea și pînă astăzi – formele franceze tutelare. Rusia este plină de urme ale Franței, începînd cu terminologia artistică și filozofică a limbii ruse și terminînd cu clădirile monumentale din Sankt-Petersburg. Fără îndoială că, printre victimele fericite ale Franței, s-au numărat și țări ca Polonia, Ungaria ori România; niciodată lucrurile n-au mers însă atît de departe ca în cazul Rusiei.

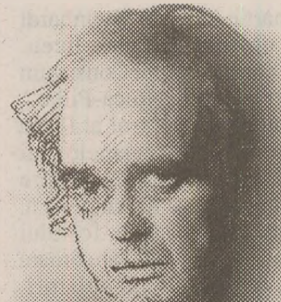
Imperiul de la Răsărit a încercat și el să-și ia revanșa, reușind cîteodată perfect. Reputația enormă pe care a avut-o și o are încă în Franța marea proză rusă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea (Dostoievski, Tolstoi, Cehov), muzica și Baletele Rusești din primii ani ai secolului XX, Școala Formală Rusă, în domeniul teoriei literaturii, marchează momente rusești privilegiate. În asemenea situații, nu așa-numitul *charme russe* (entitate evanescentă și dubioasă) constituie explicația, ci inteligența și creativitatea rusească surprinse în clipe de genială expansiune.

Rusia a reprezentat însă modelul și într-o împrejurare dramatică: atunci cînd, transformată în Uniunea Sovietică, a devenit exportatoarea doctrinei comuniste. Puține țări s-au dovedit a fi atît de receptive la comunism ca Franța. Nu e vorba de Partidul Comunist local, copie fidelă și mediocră a celui sovietic, ci de fascinația pe care așa-numita Revoluție din Octombrie a exercitat-o asupra a milioane de francezi. Urmașii iacobinilor găseau finalmente în modelul societății sovietice ocazia de a-și manifesta instinctele distructive. Perfect informată, de altfel, în legătură cu operațiunile de exterminare pe scară largă întreprinse de Stalin, *inteligența* franceză (cuvîntul însuși este un împrumut semnificativ și deloc inocent din limba rusă) a fost singura din Europa care a aplaudat fără rezerve stalinismul. Basmul pios despre ignoranța în care stînga pariziană s-ar fi aflat cu privire la situația reală din fosta Uniune Sovietică ajunge tot mai puțin credibil pe măsura trecerii anilor: se înmulțesc dovezile acablante de colaboraționism franco-sovietic, de „internaționalism proletar” interesat. De la celebrii Romain Rolland, Jean-Paul Sartre ori Aragon, stipendiați direct de KGB, și pînă la umilii activiști de partid care-și rotunjeau veniturile cu fonduri sovietice, toți admirau lagărele de concentrare unde erau lichidați „dușmanii de clasă” și sperau să le vadă instaurate cîndva și în Franța. Consonanța perfectă dintre majoritatea *inteligenței* franceze și stăpînii de la Kremlin a reprezentat un ultim (și sinistru) episod al pasionalei relații franco-ruse.

Rezultatele fascinației francezilor față de comunism au îmbrăcat însă și aspecte paradoxale: scriitorul Andrei Makine personifică un astfel de paradox. Mă refer la lumea cuprinsă în romanele acestui mare prozator, la personajele sale care – în cel mai nenorocit fund de Rusie – pîndesc „semne franceze”, la rușii care se imbată cu cele cîteva cărți franțuzești ajunse în mîna lor din întîmplare. Pentru ei, cuvintele din limba lui Hugo s-au transformat în cod secret, în limbaj subversiv al libertății.

Între timp, refugiat în Franța și confruntat cu realități pe care nu le bănuise, „visătorul de Franța” ajungea, după ce pusese piciorul pe pămîntul făgăduinței, un simplu marginal, de care patria adoptivă se lipsea fără regrete. Visul i-a rămas însă intact și a continuat să acționeze cu forța pe care doar iluzia o are. Drept rezultat – o operă romanesc vastă, compusă din mici capodopere (*Pe vremea fluviului Amur*, *Testamentul francez* ori *Pămîntul și cerul lui Jacques Dorme*): pretutindeni aceeași exasperare a rusului care fetișizează Franța în cele mai anodine detalii ale ei, aceeași ambivalență tragică a relației ciudate. În *Pămîntul și cerul lui Jacques Dorme*, franțuzoica „Alexandra”, căsătorită cu un rus, a asistat neputincioasă – în timpul terorii staliniste – la arestarea și la asasinarea soțului ei; dorința obsesivă a femeii de a se reîntoarce în Franța, pentru a scăpa din universul barbar unde nimerise din întîmplare, dispăre în ziua cînd descoperă un volum de versuri, în care poeți francezi reputați ridicau în slăvi pe Stalin și NKVD-ul, adică pe cei care-i omoriseră iubitul. „Căsătoria tragică” între cele două entități opuse care se atrag, Franța și Rusia, poate face obiectul unor studii savante de filozofie ori sociologie; infinit mai convingătoare însă apare ea într-un roman, unde se povestesc întîmplări de fiecare zi și se ridică un colț de cortină de pe sumbra mizerie a Rusiei anilor '60-'70 de pe sumbra mizerie a Rusiei dintotdeauna.

Este chiar sensul adînc al romanului *Pămîntul și cerul lui Jacques Dorme*, tradus de curînd în românește la Editura Polirom, deocamdată ultimă piesă din imensul dosar pe care un scriitor rus îl pune, în limba franceză, la îndemîna lumii întregi. ■

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Poem feroviar

(Elegie pentru Pino)

Cantoane, hălți, pavilioane C.F.R.,
Closete vechi de scînduri, oh, cotețe,
Eterna Servitoare-o să ne-nvețe
Ce are-ascunsă coapsa-n izuri crețe,
Sîinii boltiți cum nici un cer nu e,
Gura-i adîncă, limba-n moi povețe,
Saliva-n val, sărîndu-i buzele,
Buricul scos pe pîntec din dulcețe
Pentru păpat cu lingurița repede,
Cantoane, hălți, pavilioane C.F.R...

Bălii de vrajă, pompe, dragi cișmele,
Iesle cu-acari sfioși sub fin ce-adorm
În grele-amiezi, după un clei enorm
Cu șefulița-n păpădii, lîng-acei corn
Frunzos, în timp ce dînsa bălăcea să spele
Al Impegatului chipiu, piu-piu!, și-un uniform
Și pata izmănuței cu bretele
Și monogramă-n flutur cuneiform,
Și firul, rupt în vînt, de la mărgele,
Bălii de vrajă, pompe, dragi cișmele...

Pe toate ți le-oi aminti-n vis, Pino:
Și balega, și cheresteaua, și cîntarul
Din dosul gării. Fie-ne amarul,
Cojit ca de pe ziduri albe varul,
Topit în rîma leneșă ce fin o
Plimbă Iubita-n lesă prin mărarul
Pe care ți l-oi scutura-n vis, Pino,
Eu, Ingerul jongler Emil Brumaru...

.....
Ia gramofonul, pîlnia-i înclin-o
Spre viața dusă-n aia mă-sii, Pino!!!

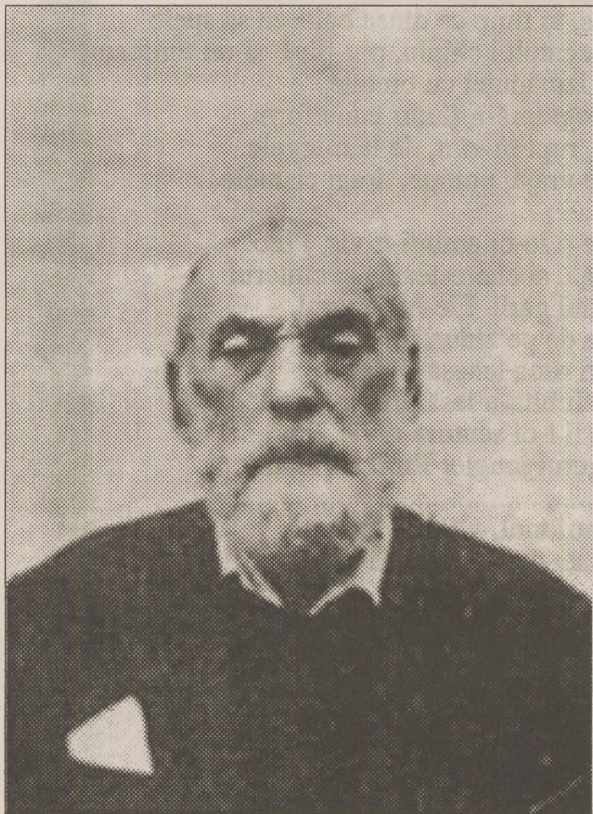
istorie literară

În ziua de 14 martie 1974, N. Steinhardt își vizitează un fost coleg de liceu. Discută foarte cordial despre Constantin Noica, despre procesul „Noica-Pillat”, despre detenție, despre Carol al II-lea (un vechi „client” al sarcasmelor lui Steinhardt), despre Securitate, despre jocul politic al lui Henry Kissinger ș.a. Iată ce-i spune, printre altele, fostului coleg de la „Spiru Haret”:

„Eu am oroare de oamenii lipsiți de caracter, de codoși, de delatori, informatori, care sînt cei mai lipsiți de caracter. Am avut mare dezamăgire în viața mea, fiind «turnat», trădat de cunoscuți, prieteni. Cea mai sinistră categorie de oameni, adevărați denaturați, monștri, este aceea a turnătorilor de profesie, ciripitorii, informatorii, care nu merită decît dispreț, desconsiderare, scuipați. Rău face regimul că încurajează în întreprinderi această oribilă categorie de oameni declasați, verosi, cretini în general, lipsiți de bun-simț și de conștiință, mai ales care-și vînd rudele, prietenii, cunoscuții. Niciodată un regim politic nu are lungă durată, nu are un fundament solid dacă se sprijină pe delațiune, pîră, lipsă de caracter, trădare. Trebuie să se cultive încrederea în oameni, nu neîncrederea, entuziasmul, nu frica, onoarea, nu dezonoarea”. *Colegului*, însă, aceste cuvinte îi intră pe o ureche și-i ies pe cealaltă. Își ia (sau i se dă) un nume de cod – „Gogu Pil” (ce nume!) – și relatează Securității conținutul discuțiilor. Așadar, o delațiune *despre* delațiune, o turnătorie *despre* turnătorie, avînd ceva din ironia crudă a „teatrului în teatru” din *Hamlet*-ul lui Shakespeare...

Aș fi vrut, dragi cititori ai *României literare*, să vă servesc prin acest fragment o parabolă. Din nefericire, nu este așa: este o secvență ruptă din viață, din istoria noastră recentă. L-am preluat dintr-unul din documentele selectate în volumul *Nicu Steinhardt în dosarele Securității (1959-1989)*, editat de curînd de Editura Nemira. Apariția acestei cărți o anunșasem, în urmă cu un an, în nr. 25/2004 al *României literare*. Din motive strict editoriale, publicarea ei s-a tot amînat; acum însă o avem pe piață, așa că – urmînd un sfat al lui N. Steinhardt – *să nu cîntim, să ne bucurăm...*

Volumul, apărut sub egida CNSAS, cuprinde 100 de documente selectate de tinerii cercetători Clara Cosmineanu și Silviu B. Moldovan. Cartea este prefăcută de Toader Paleologu, iar studiul introductiv este semnat de Clara Cosmineanu.

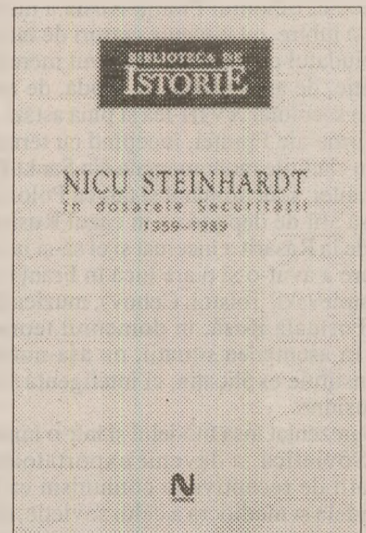
Documentele sînt selectate din două mari dosare: 12 din dosarul procesului „Noica-Pillat” (AFP, Dosar nr. 118988, vol. 1-21), iar 88 din Dosarul de Urmărire Informativă a lui N. Steinhardt (AFI, Dosar nr. 207, vol. 1-11). Ideea de selecție era inevitabilă, o publicare *integrală* a acestor dosare necesitînd cel puțin tot atîtea volume, adică 32... Parcurgînd eu însumi aceste dosare, pot spune însă că selecția este mai mult decît edificatoare, iar piesele „tari” pot fi acum consultate de cititori.

Primul set de documente este destul de divers: procese-verbale de interogatoriu, ordonanța de reținere a lui N. Steinhardt, ordonanța de punere sub învinuire, procesul-verbal de confruntare între N. Steinhardt și Beatrice Streilisker (cu această secvență începe, vă aduceți aminte, *Jurnalul fericirii*: „Un pahar? N-am spart nici un pahar... Nu țin minte...”), fragmente din Sentința nr. 24, dată la 1 martie 1960, în urma căreia 23 de persoane au fost condamnați la închisoare (pentru perioade variînd între 6 și 25 de ani), motive de recurs etc.

Despre procesul „Noica-Pillat” există deja o bibliografie substanțială și aș remarca, în primul rînd, excelenta carte a lui Stelian Tănase, intitulată *Anatomia mistificării* (ediția a II-a, Ed. Humanitas, 2003), ca și volumul *Prigoana – Documente ale procesului C. Noica, C. Pillat, N. Steinhardt, Al. Paleologu, A. Acterian, S. Al-George, Al. O. Teodoreanu* etc., apărut în 1996 la Editura Vreamea. Și un singur avertisment de lectură (adresat mai ales tinerilor cititori, pentru care comunismul este... o istorie îndepărtată și impersonală): aceste documente – în special procesele-verbale de interogatoriu – trebuie citite *cum grano salis*: ele nu consemnau răspunsurile reale ale celui interogat, acestea fiind rescrise în „limbajul aulic” al Securității. De exemplu, o frază precum: „Recunosc, am avut legături cu Constantin Noica” devenea, sub condeul „scriptorului” respectivei instituții: „Recunosc, am avut legături infracționale

Carte-document

N. Steinhardt în dosarele Securității

cu trădătorul de patrie Constantin Noica”. N. Steinhardt descrie el însuși acest fenomen în *Jurnalul fericirii* (Ed. Dacia, Cluj, 1991, p. 169-170) și într-un articol despre procesul Ioanei d'Arc – scăpat incredibil de chingile cenzurii – din volumul *Prin alții spre sine* (Ed. Eminescu, 1988).

În ceea ce privește al doilea set, selecția s-a făcut din toate corpusurile documentare conținute de Dosarul nr. 207: Dosarul de verificare „Ortodoxul” (9.03.1966-14.12.1966), Mapa de lucru „Intellectualul” (26.05.1969-30.12.1969), Dosarul de urmărire informativă „Scriitorul” (24.11.1972-9.12.1973) și Dosarul de urmărire informativă codificat tot „Scriitorul” (deschis la 28.02.1977 și închis la 13.06.1989, deci la trei luni *după* moartea lui Steinhardt). Sînt „prinse” cele mai importante momente ale urmăririi lui N. Steinhardt și ale confruntării acestuia cu Securitatea: convorbirile „dușmănoase” cu foștii colegi de detenție, tentativele de emigrare în Belgia din anii '69-'70, episodul primei confiscări a *Jurnalului fericirii* (14.12.1972), relații cu persoane „stabilite în străinătate, cunoscute cu poziții ostile față de țara noastră” (E. Ionescu, E. Cioran, V. Ierunca, M. Lovinescu, Sanda și Vlad Stolojan, M. Eliade, G. Tomaziu ș.a.) și cu postul de radio *Europa liberă*, vizitele lui N. Steinhardt în Occident, în anii '78 și '79-'80 (și o confruntare – obligatoriu de citit! – cu un ofițer de Securitate pe această temă), măsuri de avertizare pentru sistarea legăturilor cu personalitățile sus-menționate (martie 1983), a doua confiscare a *Jurnalului fericirii* (14.05.1984) și a 21 de volume din biblioteca Mănăstirii Rohia (25.05.1984), scandalul provocat de articolul „Taina libertății”, comentat de *Europa liberă* (1988), contactele cu Michel Combes și Katherine Verdery (1988) etc. etc. Tipologia documentelor este, de asemenea, vastă: note informative, note de analiză, declarații, note de filaj, comentarii de texte, interceptări de convorbiri telefonice și de conversații la domiciliu, note de interceptare a corespondenței și, nu în ultimul rînd, fotografiile realizate de Securitate în timpul acțiunilor

istorie literară

de filaj etc.

În studiul introductiv, d-na Clara Cosmineanu urmărește tot acest traseu al confruntării dintre N. Steinhardt – una dintre cele mai înalte conștiințe morale ale culturii românești din sec. XX – și puterea comunistă. Nu îl privește ca pe un fenomen izolat, ci recurge – și bine face – la un proces al permanentei contextualizării. Citind o opinie a lui Bernard Henry-Lévy despre intelectuali, o pune în relație – prin rigoare – cu raportul dintre intelectualitate și Putere în țările comuniste; vorbind despre procesul „Noica-Pillat”, îl circumscrie unor evenimente externe și interne mai largi: destalinizarea inițiată de Hrușciov, revolta de la Budapesta din 1956, retragerea trupelor sovietice din România în 1958, scandalul Pasternak (1958), în esență ultimul val de teroare (1958-1960). În procesul urmăririi lui Steinhardt de către Securitate, d-na Cosmineanu avertizează cititorul asupra dimensiunii patologice a fenomenului. Orice deplasare a lui Steinhardt, de pildă de la București la Rohia, declanșează un vast mecanism de supraveghere: Inspectoratul de Securitate al Municipiului București (ISMB) alerta toate departamentele teritoriale de Securitate din orașele prin care trecea „obiectivul”: Alba, Cluj, Bistrița, Maramureș etc. De asemenea, multe note de analiză erau redactate de ofițeri din toate aceste județe. Un angrenaj implicând sute de ofițeri (printre aceștia și câțiva „grii” cum ar fi Iulian Vlad, Gianu Bucurescu, Aron Bordea & Co.) și peste 70 de informatori pe urmele unui singur om – iată „binefacerea” unui sistem politic care avea drept lozincă „grija pentru om”! Unul din resorturile „psihologice” ale acestui mecanism este suspiciunea ridicată la grad de paranoia. S-a mers pînă la supoziția că aranjarea timbrului pe scrisori ar putea constitui un cod: „primul timbru de la stînga în poziție normală și al doilea răsturnat poate avea o semnificație: pericol, trimite-mi materialul, a plecat persoana așteptată, am primit banii etc. Primele două timbre în poziție normală și al treilea răsturnat poate să conțină o altă informație de genul celor de mai sus” (Dos. nr. 207, vol. 4, f. 57).

Față de o asemenea realitate, *l'Ère du Soupçon*, teoretizată de Nathalie Sarraute, este o benignă metaforă.

Și d-na Clara Cosmineanu ne oferă câteva utile avertismente de lectură. De pildă, unele note informative date de prieteni a lui Steinhardt care făcuseră pactul cu diavolul (cum ar fi „Andrei Cozmescu”). În intenția de a-și proteja victima; aceștia falsificau uneori adevărul. Informatorul citat (care dă note timp de 20 de ani) vorbea, printre altele, de „elogiul pe care N. Steinhardt îl aduce lui N. Ceaușescu”. Simpla coincidență de nume nu-l determină însă pe Steinhardt să comită o asemenea oroare. Din discuțiile cercetătoarei cu d-l Alexandru Paleologu reiese o cu totul și cu totul altă imagine („troglodit”, „țaran viclean” – acestea erau sintagmele *elogiului*). Adevărul ar putea reieși și din conexarea acestor note informative cu interceptarea convorbirilor telefonice: divergență totală! Într-o singură cursă a căzut, ca alții alții, și N. Steinhardt: în cursa celebrului discurs din 1968 (v. *Jurnalul fericirii*). Dar, spre deosebire de alții, s-a trezit destul de rapid.

Iată de ce n-aș fi de acord cu d-l Stelian Tănase, în opinia cărui astfel de note informative, zilnice, ar putea constitui un suport pentru o reconstituire biografică (op. cit., p. 490). Ele ne pot ajuta, însă, în reconstituirea unui „punct de vedere” – ca să utilizez un termen drag naratologilor – subiectiv și, cel mai adesea, trucat, după cum ne pot ajuta să reconstituim principiile de funcționare a unui mecanism infernal, ca și comportamentul individului aflat, cum am spus, de unul singur în război cu acest mecanism.

Câteva cuvinte și despre prefața volumului („Un *qui pro quo* bine venit: Nicu Steinhardt în dosarele Securității”), semnată, așa cum am arătat, de d-l Toader Paleologu. După ce încearcă să descifreze tîlcul comasării instituționale a dosarelor lui N. Steinhardt și Al. Paleologu, semnatarul prefeței vorbește de prietenia dintre cei doi componenți ai lotului „Noica-Pillat”. Compară și d-sa comportamentele mai multor tipologii de informatori („Artur”, „Adrian Cozmescu”, „Marin Oltescu”) și registrul „dostoievskian” al acestor relații (identitatea lui „Artur” am dezvăluit-o în nr. 25/2004 al *României literare*). Mă bucur să văd confirmată de un tînar politolog ideea liberalismului conservator de care era animat N. Steinhardt. Am făcut-o și eu în micromonografia publicată în anul 2000 la Editura Aula. De fapt, primul care o făcuse a fost Julien Bonnacase, de la Facultatea de Drept a Universității din Bordeaux, în prefața tezei de doctorat a lui N. Steinhardt din 1936.

D-l Toader Paleologu face și o dezvăluire surprinzătoare: „Acesta din urmă («Marin Oltescu», *n.m.*) e chiar tatăl meu”. Admirabil exercițiu de sinceritate! Cu atît mai mult cu cît d-l Alexandru Paleologu însuși își recunoscuse „pactul” în cartea de convorbiri cu Stelian Tănase, *Sfidarea memoriei* (Ed. du Style, 1996). Am citit și eu cele câteva note date de informatorul „Marin Oltescu”. Toate sînt, de fapt, niște eseuri – care poartă, ce-i drept, amprenta stilistică a semnatarului –, niște fișe de dicționar ce pot apărea și astăzi în orice revistă. Într-adevăr, e moral să facem distincțiile necesare între diferitele tipuri de informatori: între cei care au semnat pactul în urma torturii sau a șantajului (mai ales în cazul deținuților politici) și cei care l-au semnat benevol, apoi între cei care au dat curs angajamentului, uneori cu exces de zel, și cei care nu i-au dat curs, între cei care au dat note incriminante, cu urmări dramatice pentru cel urmărit, și cei care au dat note benigne, protectoare sau, pur și simplu, neutre. Dar tot atît de legitim este să facem distincția între cei care au dat note, fie ele și „benigne” (au conservat funcționarea mecanismului), și cei care (precum N. Steinhardt) au refuzat pactul, indiferent de consecințe.

Nu de puține ori, m-am întrebat cît de inocente erau, de fapt, notele inocente („albe”,

neutre). Iată, de pildă, cum o informație *neutră*, dată de „Nistor” (un alt prieten al monahului de la Rohia) la 24.09.1984, în care se spunea că Steinhardt „urmează să-și facă o consultație (encefalogramă) la Spitalul de recuperare din Cluj” (nimic subversiv în asta, nu?), era valorificată de ofițerii de Securitate: printre măsurile preconizate în nota biroului figura și „pregătirea consultării la Spitalul de recuperare (de către Lt. col. Nagy, Mr. Tatu și Lt. maj. Medan), în vederea luării mularului de la chei” (ACNSAS, AFI, Dos. nr. 207, vol. 7, f. 25). Retorica lui *n-am știut* – care ar putea fi, eventual, invocată aici – este de aștepta ori dezamorsată de Steinhardt în textele sale...

La urma urmei, tot N. Steinhardt ne ajută să facem – cu „dreaptă socotință” – distincțiile dintre curaj și lașitate, dintre cedările acceptabile, oarecum justificabile, și compromisurile stimulate de excesul de zel:

„Nu i se pretinde nimănui să fie erou sau martir. Nu toată lumea are harul sfinților de la Lyon: Blandiana și Irineu, chipurile cărora depășesc și desfid capacitatea noastră de înregistrare – puterea cutremurului sparge seismograful. [...]

Dar i se poate oricui pretinde să nu dea mai mult decît i se cere. Porția impusă ajunge, nu este nevoie să îndepartezi cu un gest larg al mîinii lingurița ce ți se întinde și să smulgi polonicul, linguroiul, ciorbălcicul, pentru a înfuleca, morfoli și molfăi cu nesaț din materia urît mirositoare” (N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, ed. cit., p. 220).

George ARDELEANU

CNSAS, Nicu Steinhardt în dosarele Securității (1959-1989). Selecția documentelor: Clara Cosmineanu și Silviu B. Moldovan. Prefață: Toader Paleologu. Studiu introductiv: Clara Cosmineanu, Ed. Nemira, 2005, 395 p.

www.polirom.ro

■ Tudor Călin Zarojanu
Sfirșitul lumii

■ Cip Leșan
Întoarcerea punguței cu doi bani

■ Amos Oz
Soțul meu, Michael

■ Michel Houellebecq
Extinderea domeniului luptei

Suplimentul
DE CULTURA

Un săptămînal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași

critică literară

Critica edițiilor

Câte ceva despre patologia textologiei (II)

Dar, la urma urmelor, judecând lucrurile fără infierbântări idealiste, ci, după cum se spune, la rece și pragmatic, mă-ntreb: De ce oare i-aș mai oropși, criticându-i mereu, săptămână de săptămână, cu învierșunare și adeseori cu plictisitoare – și pentru mine, care trebuie să le formulez – argumentări pedante, însoțite, pentru a fi convingătoare, de multe exemple din fonetică, morfologie, de modificări ale textelor prin adaosuri sau eliminări, pe lângă schimbările de topică sau alterările semantismelor? Deci de ce oare i-aș oropși pe acești bieți oameni, și cumsecade, care nici teroriști nu sunt și nici nu năzuiesc să fie, nici destabilizatori ai ordinii de stat nu sunt, și nici nu năzuiesc să devină, nici floricultori nu sunt, ca minerii pe care i-a lăudat d-l Ion Iliescu – dar nu numai dânsul! – pentru talentul cu care au decorat parcurile, străzile și îndeosebi Piața Universității din București în 1990, nici traficanți de arme sau de droguri etc., etc. nu sunt. Sunt și ei, după cum am spus, niște bieți oameni, și cumsecade, care își văd și dânsii, cum se pricep, mai bine sau mai puțin bine, ori pe cinstite rău, de o agoniseală necesară pentru ei și familiile lor (dacă le au), mai investind din când în când câte ceva din agoniseală și în afaceri cu cărți de literatură clasică română. O afacere aparent onorabilă, aparent meritorie, o activitate aparent culturală, oricum

convenabilă economic editorului, printre altele și pentru că nu implică plata vreunor drepturi de autor, scriitorii fiind, majoritatea, morți de mult și nemaivând, chiar dacă au avut, moștenitori îndreptățiți să primească drepturi pecuniare. Apoi, de aceste cărți are nevoie tot elevul și le cumpără mai tot omul cititor obișnuit, pentru că sunt ieftine și face frumos să le ai la vedere, în bibliotecă.

Pe de altă parte, un adevăr incontestabil este că 96-97% din acești cititori – elevi și oameni de toată mână – nu au auzit niciodată de profesiuni ca textologia și de meseriașii ei, textologii, sau de filologie și de meseriașii ei, filologii (profesiune pe care o confundă cu *filosofia*, iar pe profesioniștii ei cu *filosofii*) și nici nu-i interesează să știe – pentru că nu au fost școliți în acest sens – dacă textul sau cartea pe care îl/o *parcurge* sau îl/o *lecturează* (cititorul român contemporan, deși își zice și-i place să i se zică *cititor*, rareori citește, în sensul propriu al cuvântului, un text sau o carte, el îl/o *parcurge* sau îl/o *lecturează*) reprezintă sau conține textul autentic, adică o transcriere corectă, întemeiată pe colajonări încrucișate cu manuscrisul sau manuscrisele lui, cu ediția lui preoriginală sau cu edițiile lui preoriginale, cu ediția lui originală sau cu edițiile lui originale și pe o seamă de norme extrase din critica filologică a textului respectiv sau a textelor respective, norme expuse într-o prefață textologică. De altminteri, pe cei 96-97% din *consumatorii* de literatură clasică românească (suntem, nu-i așa, o societate de consum...), cei ce *lecturează* sau *parcurg* în mare grabă cărțile cumpărate, ca să le termine mai repede, nu simt nici o plăcere să zăbovească pe cuvinte, pe înțelesurile lor directe, pe înțelesurile lor indirecte, pe nuanțele lor de înțelesuri căpătate de la contextele în care trăiesc, căci cuvintele trăiesc în contextele lor, să întârzie cu simpatie pe sintagme, pe propoziții, pe fraze, pe sensurile și ritmurile lor. Pe aceștia nu-i interesează deloc valorile stilistice autentice și originale din textele *lecturate* sau *parcurse*, alterările lor prin nerespectarea fonetismelor, a formelor morfologice, a integrității frazelor. Pe acești consumatori îi interesează

să găsească în *magazin* (=librărie) *marfa* (=cartea) care le trebuie, cu *etichetele de rigoare* (=numele și prenumele autorului, titlul), etichete care, cred ei, în majoritatea lor, că le asigură calitatea. Nu o asigură. Că Ion Budai Deleanu, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Alexandru Macedonski, Mateiu Caragiale ș.a. au fost *scriitori*, nu *textologi*, că nu și-au îngrijit înșiși operele din punct de vedere filologic pentru a putea fi publicate *tale quale* de-a lungul anilor de tranziție ale modelor ortografiei limbii literare românești, acest lucru îl știu mulți, dar îl tac. Nu mă refer, de bună seamă, la cititorii de rând, la cei ce *lecturează* sau *parcurg* edițiile de literatură clasică, ci la *cititorii* filologi. Sau, când vine vorba despre ediții, aceștia preferă să scrie despre semnificația culturală actuală a operei sau operelor publicate, de care, în paranteză fie zis, nu se îndoiește nimeni, *dar nimic despre valoarea ediției* publicate. Ca și cum valoarea culturii contemporane s-ar putea întemeia pe niște tipărituri oarecare din literatura clasică, pe niște rebuturi textologice. Deci...

Dar – iarăși mă-ntorc la salvatoarea conjuncție adversativă, aceea care leagă sau dezleagă două propoziții, de fapt două gânduri aflate în răspăr unul cu celălalt –, dar de vreme ce consumarea prin *lecturare* sau *parcurgere* a unui text clasic alterat nu are drept consecințe intoxicarea consumatorului, internarea lui într-o clinică specializată în patologia textologiei și, la urma urmelor, toți participanții – pseudoeditori, pseudoîngrijitori, pseudocititori și comentatorii „evenimentelor culturale” – sunt mulțumiți, iar lege profilactică împotriva generatorilor și vectorilor de virusi degradanți ai textelor clasice nu există, ce rost are să-mi ridic împotriva-mi toată această „lume bună”, plină coral de simțirile unor împliniri armonice, atrăgându-i atenția asupra unor dizarmonii stridente, pe care timpanu-i, asurzit de ignoranțele-i multiple, nu le mai poate auzi? Nici-un rost!...

Însă, totuși, adevărată e numai poezia. Și fapтура ei inefabilă.

G. PIENESCU

După ce în ultimii ani a surprins și încântat publicul atât printr-un volum de memorialistică, *Operație pe cord deschis*, cât și printr-un volum dedicat memorialiștilor români, istoricul literar Al. Săndulescu a revenit la ustensilele exersate în ultima jumătate de veac, propunând o nouă culegere de studii, *Acele puncte lucii...*, culegere din stirpea celor care, alături de monografia și de ediții îngrijite, l-au consacrat: *Citind, recitind...* (1973), *Continuități* (1976), *Portrete și analize literare* (1982), *Constelații literare* (1998).

Pentru cei mai puțin familiarizați (mă refer, desigur, la cei mai tineri, întrucât numele lui Al. Săndulescu s-a impus de mult în peisajul criticii și istoriei literare, Alex Ștefănescu considerându-l recent în paginile **României literare** drept „unul dintre cei mai competenți și demni de încredere istorici literari pe care îi avem în prezent”), cuprinsul acestui nou volum poate părea compozit: studii și articole despre Eminescu, Rebreanu, Topîrceanu, Ralea, Streinu, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Al. Busuioceanu, Vintilă Horia, Gabriel Dimisianu, Ioana Pârvulescu, S. Damian... Pentru cunoscători, acest mozaic se ordonează pe linii de interese și preferințe mai vechi. Rebreanu, din orice unghi ar fi abordat (al unor simboluri urmărite pas cu pas într-un roman anume, al ideilor despre artă presărate în diverse scrieri, al personajelor „de rangul doi” ori al portretului fizic și moral fixat în memoria contemporanilor), este o „cunoștință” mai veche, din a cărei citire temeinică a rezultat o *Introducere în opera lui Liviu Rebreanu* (1976) și un studiu critic al *Padurii spânzuraților* (2002). Topîrceanu, căruia i-a închinat în 1958 o „monografie documentară”, iar în 1984-1985 i-a îngrijit două volume din ediția critică, este prezent în această culegere cu un amplu studiu vizând atât poetul, cât și prozatorul, studiu datat nu întâmplător 1986-2001, de vreme ce un cercetător adevărat nu încremenește în judecățile de valoare enunțate la un moment dat și nu

Studii și articole

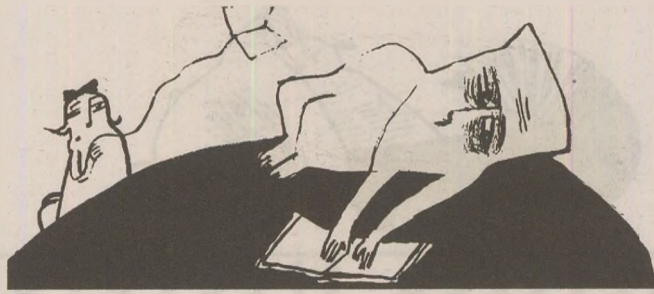
încetează să-și recitească preferații, pentru ca, în lumina noilor descoperiri, datorate și schimbării de perspectivă a istoricului însuși, să-și desăvârșească demersul critic.

Tudor Vianu și Vladimir Streinu au făcut în 2002 obiectul unor rememorări, fiind oameni cu care destinul i s-a intersectat. Ei sunt tratați aici sub noi aspecte de către fostul lor învățacel care dovedește că a știut cum să „fure” meserie de la modelele sale. Textele despre cele trei volume ale jurnalului „pe sărite” aparținând lui Petru Comarnescu sau despre savuroasele „amintiri și portrete literare” datorate lui Gabriel Dimisianu se înscriu firesc într-o addenda la *Memorialiști români*, ce ar putea fi astăzi îmbogățit, în urma lecturilor recente, cu un nou volum. Pasionatul de „literatură subiectivă” de tip memorii și jurnale intime este atras în aceeași măsură și de notele de călătorie (ale unui Ralea, de pildă), și de literatura epistolară, gen căruia i-a dedicat în 1972 un amplu studiu. Deloc întâmplătoare, în consecință, textele tematice referitoare la Rebreanu, Vianu, Busuioceanu sau Eminescu.

Acesta ar fi, în linii mari, sumarul aparent compozit al acestei culegeri, plus-minus câteva texte „neîncadrabile” în tiparele schițate mai sus, însă ușor clasabile drept „lecturi” mai mult sau mai puțin întâmplătoare ale unui împătimit al *scris-cititului*. Dincolo de tematică, tehnică și stil, îndelung șlefuite în cărți deja cunoscute, discutate și apreciate de critica literară, o caracteristică esențială pare a se contura odată cu acest volum: nevoia de comunicare. Fiecare text în parte se substituie unei scrisori în care expeditorul Al Săndulescu, surprins în „punctele lui lucii”, împărtășește cititorului, „cu o comunicativitate neobicinuită”, impresiile de lectură proaspete, calde, încă aburinde.

Carmen BRĂGARU

istorie literară

Postmodernismul basarabean are foarte puține elemente notabile (dar are, totuși, câteva) înainte de 1990. Literatura de peste Prut s-a sincronizat brusc cu literatura din Carpați la nivelul generației (sau promoției) optzeciste. Scriitorii tineri basarabeni (tineri în anii '90) au venit în România, au publicat aici una, două sau mai multe cărți și s-au făcut astfel cunoscuți mai repede la București decât predecesorii lor. Au intrat într-o circulație firească a valorilor cărți de poezie sau de proză ale postmoderniștilor basarabeni: Emilian Galaicu-Păun, Aura Christi, Irina Nechit, Dumitru Crudu (care e și dramaturg), Vasile Gârnet, Mihai și Alexandru Vakulovski, Grigore Chiper, Iulian Frunțașu. Alături de ei, s-a afirmat treptat în România și optzecistul Nicolae Popa (născut în 1959, în satul Buda din preajma orașului basarabean Călărași), poet și prozator foarte productiv și interesant la un nivel superior al expresiei și al interogațiilor, cele mai multe plasabile în sfera postmodernismului. De aceea, și în literatura lui, și a celorlalți scriitori tineri pomeniți, calitatea de a fi basarabean e relativizată – nu negată, nu ignorată, dar un reper la care se raportează polemic, cu un acut sentiment de insatisfacție. E un simptom semnificativ al generațiilor mai tinere de scriitori: repudierea patriotismului, satira anti-regionalistă, manifestate ca replici ale unei societăți deschise și ale unor conștiințe europene mai largi. Nu e deloc neglijabil efectul dizolvant al postmodernismului: o despărțire, cu amărăciune și sarcasm, de spiritul limitat al propriei țări, percepută prin complexele, eșecurile și întârzierile ei. Postmodernism înseamnă, implicit, globalism, cosmopolitism, pierdere voită a individului într-o lume fără frontiere. Neliniștea apare ca un simptom, o consecință a unui exil generalizat: nicăieri nu mai ești suficient de acasă (în varianta decepționistă a unei viziuni literare) sau ești acasă peste tot (în varianta euforică a unei literaturi postmoderne, fără complexe). Literatura basarabeană, închisă atâta vreme, ca și literatura din România, într-un fel de seră a controlului ideologic și a auto-mulțumirii naționale, are nevoie de o baie de cosmopolitism. Romanul nu se poate dezvolta, nu poate evolua, nu se poate diversifica stilistic și narativ, fără aceste deschideri. Nicolae Popa încearcă, atât în poezia, cât și în proza lui, o astfel de ieșire din tiparele tradiționale. A debutat în 1983 cu volumul de versuri *Timpul probabil* și a continuat cu alte trei: *Ghid pentru cometa Halley* (1987), *Lunaticul nopții scitice* (1995) și *Careul cu raci* (2003). Ca și poezii optzeciști din România (Mircea Cărtărescu, Liviu Ioan Stoiciu, Nichita Danilov, Gabriel Chifu etc.) a trecut la proză, publicând până acum două volume: un roman, *Cubul de zahăr* (prima ediție, la Editura Hyperion, Chișinău, în 1991; a doua, revăzută, la Editura Cartier, în 2005) și un volum de proză scurtă, *Păsări mergând pe jos. Povestiri de nepovestit* (Editura Arc, Chișinău, 2001). La acestea mă voi referi în continuare, acordând o mare încredere prozatorului Nicolae Popa.

Proza scurtă din volumul *Păsări mergând pe jos* se încadrează în categoria onirismului, promovată de Dumitru Țepeneag și de companiile săi în anii '66-'70. Similitudinile sunt izbitor, deși autorul basarabean nu pare să le caute cu tot dinadinsul. Fanteziile, cu adevărat „povestiri de nepovestit”, după cum ne previne subtitlul, evadează într-un vis controlat rațional, după legile creației. Expresii ale unor neliniști sau ale unor obsesii, narațiunile par desprinse din poemele lui Leonid Dimov sau din desenele lui Florin Pucă: „Încet-încet, frica de care parcă se eliberase prinde a-i strânge iar inima. Pe vale, nici un punct alb. O primă picătură de ploaie cade undeva pe aproape. Între timp cele două păsări au înaintat mult spre el, se pomenește cu ele alături. Le vede topăind pe suprafața de beton la câțiva metri distanță. Nu, nu sunt ciori. Sunt două păsări răpitoare, ceva între șoim și vultur, păsări de mare altitudine. Îl cercetează cu ochi mâruniți, sfredelitori. Clonțurile acviline strălucesc metalic” (p. 100). Naratorul o așteaptă pe Ea, o ființă feminină fără identitate, care, când sosește, povestește parcă o viziune ilustrată de Florin Pucă: „M-au păscut tot felul de primejdii, continuă ea. Și chiar aici, nu departe, când urcam dealul, am rămas înmărmurită de ce-am văzut: veneau la vale pe bicicletă o bufniță și un liliac. Bufnița ședea cocoțată din urmă, iar

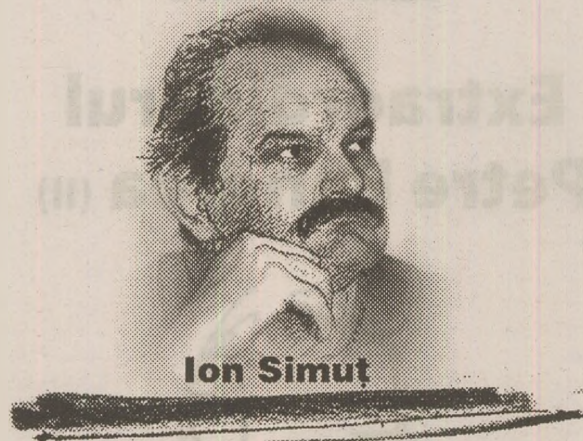
liliacul, gârbovit peste ghidon, pedala nebunește la vale, venind peste mine” (p. 101). Acestea sunt episoade ale imaginarului oniric desprinse chiar din proza care dă titlul volumului: în timp ce naratorul vede mari păsări mergând pe jos, amenințător, Ea, iubita, vede mari păsări mergând pe bicicletă. Viziuni onirice ale unei neliniști inexplicabile sunt și celelalte proze: *Mii de nopți*, *Unghia neagră*, *Vârtelnița morții*, *Vidra în apele cerului*, cele mai ample și mai ingenios realizate. Simboluri indescifrabile și himere răzbat, ca reminiscențe oculte, dintr-o lume necunoscută, inaccesibilă. Picturalitatea, comunicarea

inventiv, niciodată epuizat sau perimat.

Romanul *Cubul de zahăr* este, în bună măsură, altceva. Utilizează resursele oniricului, dar se bazează pe un solid suport realist al narațiunii. Autorul mizează pe un joc estetic între construcție și deconstrucție, mistificare (prin inserturile de fantastic) și demistificare (prin analiza rațională, distructivă, a ficțiunilor misterioase). Rezultatul este un produs narativ postmodern, cu un moderat caracter ludic. Cubul de zahăr, niciodată perisabil sau dizolvabil, e un fel de obiect magic, ce trece de la narator (prozator) însuși, așa cum se prezintă în prima secvență a cărții) la personajele sale. El reprezintă „dulceata vieții”, puterea salvatoare și protectoare în împrejurări dramatice. Nucleul romanului îl alcătuiesc straniile întâmplări, databile prin 1980, din satul Bahusenii, situat la marginea codrilor, bântuit de proliferarea onirică a coamelor de cerb (anomalie răspândită și în orașul vecin, Călărași), ce pot apărea imprevizibil crescând chiar din pereții caselor. Protipendada zonei petrece la vânătoare de turturele sau la vânătoare de mistreți. Satul are o fermă mare de porci corciți cu sălbăticiunile, iar un regizor cabotin pripășit pe acolo imaginează un film în care animalele, evadate din adăposturi, devenite foarte agresive, ar devasta localitatea și împrejurimile. Ar fi, în intenția probabilă a prozatorului, o imagine caricaturală a unei lumi decăzute și respingătoare, a răului și a grotescului care înving.

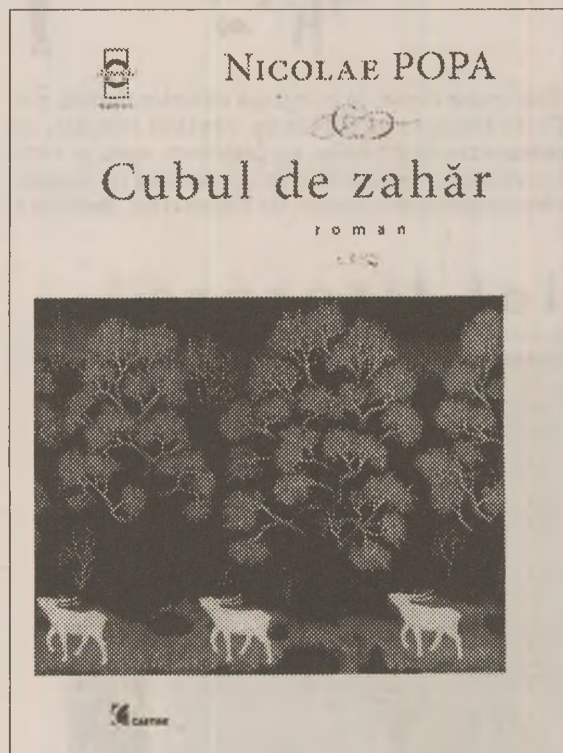
Romanul începe cu întoarcerea de la oraș a Dorei Bărcă, plecată să nască în secret și să abandoneze un copil nedorit, rezultat al amorului ei clandestin cu Veterinarul din satul ei. Așa-zisul Parașutist, Aurel, lucrător în brigada de rachete anti-grindină, e prins întâmplător în poveste, luat de ocazie în mașina cu care Dora se întoarce acasă împreună cu părinții și sora ei, Anișoara. Parașutistul e convins să joace rolul viitorului soț față de sătenii, dar mai ales față de bunica Aglaia, aflată pe patul de moarte. Însă evenimentele se precipită. Bunica moare împăcată, cunoscând pe „iubitul” Dorei. Tatăl fetei e implicat într-un comerț ilicit cu porcii de la fermă și va fi închis. Veterinarul insistă din nou parșiv pe lângă Dora, ca și regizorul impostor Florescu, care o distribuie într-un rol improvizat de femeia pură care vrea să înfrunte simbolic năvala porcilor. Dora nu rezistă acestor umilințe, simțindu-și viața ratată, deși Parașutistul pare să-și asume din ce în ce mai înțelegător rolul de salvator al fetei. Brusc însă, Dora se spânzură, acuzând tragedia familiei. Fratele ei, Sava, fost student la geografie, de unde a fost exmatriculat, datorită ideilor sale bizare, e purtătorul „cubului de zahăr” și martorul unor întâmplări misterioase, fantastice, care le dublează pe cele reale (viziuni ale unui cerb care bănuiește satul; aparițiile suspecte și... invizibile a trei moșnegi, ca trei spiriduși, care pun lumea la cale; o tentativă de sinucidere, din care scapă miraculos și... incredibil etc.). E partea cea mai artificioasă a romanului. O intrigă de dragoste (pe linia realistă, verosimilă, a cărții) e complicată cu un plan fantastic, construit cu intenția de a da o a doua dimensiune a romanului, una de invenție și speculație în zona libertății depline a imaginarului. Încărcată cu o miză prea mare, ramificată în direcții insuficient elaborate și neconvingător susținute pe linia fantastică, narațiunea riscă să se piardă în confuzii și inabilități. Destul de bine lucrat în opt din cele zece secvențe ale sale, romanul își adaugă în primul și ultimul capitol (cele mai scurte și mai convenționale) o conștiință postmodernă, lipită pe un text realist-fantastic, care, parcă, nu avea prea multă nevoie de ea. Cu alte cuvinte, cele trei dimensiuni ale romanului (realistă, fantastică și postmodernă) nu se îmbină suficient de coerent și de organic, creând impresia de silit și artificios. Se vede însă că romanul e îndelung lucrat în detalii și ingenios construit, poate chiar prea ingenios în amestecarea derutantă a elementelor dintr-un puzzle narativ și imaginativ.

Nicolae Popa face o surpriză plăcută ca prozator (povestirile onirice din *Păsări mergând pe jos* mi-au plăcut mai mult decât romanul). E, fără îndoială, un scriitor important din noile generații, un poet și un prozator ce îți transmite sentimentul tonic al încrederii în literatură, dincolo de atributele conjuncturale de a fi postmodernă sau basarabeană. Iar literatura basarabeană are nevoie de o infuzie de postmodernism și de cosmopolitism, bine asimilate, nu pentru a-și pierde specificul, ci pentru a și-l regăsi altfel și pentru a se elibera de complexe. ■

Ion Simut

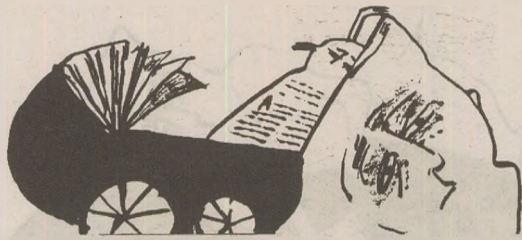
Postmodernismul de peste Prut

Nicolae Popa, Cubul de zahăr, roman, ediție revăzută și cristalizată, Editura Cartier, Chișinău, 2005, 440 p.

misterioasă dintre regnuri, proiecția cosmică, poeticitatea ascunsă, străbătută de obsesii, a unei existențe mereu amenințate de moarte sunt numai câteva din elementele definitorii ale unui vizionarism oniric, ce-l situează pe Nicolae Popa, indubitabil (nu știu dacă după însăși voința autorului), în categoria emulilor lui Dumitru Țepeneag și Leonid Dimov, în genul unui onirism estetic foarte

critică literară

ată reliefată, cel puțin ca un subiect incitant de discuție, latura conservatoare, „reacționară” a lui M. Sadoveanu, comunizat de conjunctură: „În mod stupid s-a vorbit de iubirea de țărani a lui Conu' Mihai. Da, i-a iubit. I-a utilizat ca gonaci de vânătoare. I-a contemplat, ca pe animale, în euforie biologică. Le-a ascultat poveștile și le-a transcris limba. Această atitudine nu este o atitudine de luptător social și de scriitor progresist. M. Sadoveanu este un scriitor paseist. Sentimentul său pentru natură, de pictor al plantelor, se împletește cu pictura animalieră. Vraja trecutului este vraja strict voievodală. Istoria se face de voievozi, istoria n-o face poporul, în creația lui Sadoveanu. Acest scriitor moldovean, cu satanica lui cobiliță de juvete, este un scriitor conservator, retrograd, reacționar, paseist și antiprogresist, așa cum l-a prezentat, amplu, H. Sanielevici, în volumul *Poporanismul reacționar*”. Camil Petrescu e și el sever amendat în postura sa bovarică de creator de sistem filosofic, de husserlian ce nu cunoștea limba germană: „Autorul este incapabil de a manevra idei. A spus, veleitar, că este *omul care a văzut idei*. Ideile nu se văd. Ideile se gândesc. Camil Petrescu nu are dexteritatea elementară de a minui ideile, fiindcă este semi-doctor în materie filosofică”. La fel în postura așijderea controversabilă de „mentor” care s-ar fi mulțumit să privească viața prin vitrina cofetăriei Capșa timp de 45 de ani: „Camil Petrescu a reprezentat, în extract, pe intelectualul veleitar moldo-valah, care a fugit de viață, de idei, de bătații, dar le-a privit și se socotea îndrumător. E tipul de *voyeur* care vedea viața sub forma unui lupanar. Dădea indicații severe. A scos «Cetatea literară», revistă săptăminală, de orientare ideologică, dar numai câteva numere. *De minimis non curat praetor*. A dat bătații în teatru, unde a avut talent, vedea lumea ca pe un teatru și pe sine ca un spectator, așezat pe sofa de pluș a Capșei”. Pentru a urma o blamare generalizată a scriitorului român, a cărui „tragicomedie” ar consta în perpetua sa înclinație spre minciună. Incapabil de evoluție, de-o creștere organică precum și de o bruscă regenerare, de-o iluminare pe drumul Damascului, acesta ar purta o mască tartuffiană: „Scriitorul român este un neguțator de vorbe goale, un turiferar și un măscărici la masa omnipotenților politici și a autocraților sociali. Se dă pe lângă bogătași pentru un picuș. E milog, om sănătos, care refuză să ia viața și munca pieptiș, știindu-se pe linia minimei rezistențe. Pindește ofranda boierilor și dă cu bizdoaca unde i se poruncește”. Patosul judecății pe muchie al unor asemenea propoziții le impune oricum reflecției noastre, cu perspectiva rezonabilă a unei aprobări pe un lot de exemple îndeajuns de cuprinzător...

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Extraordinarul Petre Pandrea (II)

Desen de Radu Boureanu

S-ar putea crede, în marginea citatelor de mai sus, că Petre Pandrea ar fi fost un veninos funciar, un resentimentar de profesie, un precursor, cum ar veni, al practicantilor revizuirilor de azi, acuzați cu furoare, de către academice condeie, de negativism, demolare,

invidie etc. Dar diatribele sale, de cele mai multe ori justificabile, sînt dublate de aprecieri ce vădesc o mare generozitate. Justiția sa e a unei conștiințe integre, divizate, în mod legitim, între negație și elogi, urmărind a stabili o hartă reală a virtuților și scăderilor vieții noastre publice. Bătrînului savant C. I. Parhon, împins în față de oficialitatea comunistă ce l-a cooptat, i se decelează o neașteptată rezervă intimă: „La prof. C. I. Parhon am surprins un divorț total între ceea ce scrie, între ceea ce gîndește public și între gîndirea personală. Ironizează Moscova: acolo se schimbă teoriile din sfert în sfert de oră și mai des. Trebuie să ne conformăm și noi. E cam greu. Am îmbătrînit. Ochii îi sticleau de ironie și dezamăgire”. Lui Petru Dumitriu i se recunoaște panașul unei superioare intelectualizări care-l diferențiază net de companionul său întru „realism socialist”, Zaharia Stancu: „De ce scrisul lui Petru Dumitriu, oricît ar fi de infame tezele lui, are ceva plin de elevație, pe cînd scrisul lui Zaharia Stancu are ceva iremediabil scăzut, ca să nu zic josnic? De unde provine această diferențiere? Firește, Petru Dumitriu are o mentalitate de ciocoi borît, iar Zaharia Stancu o mentalitate de iobag. Diferența lor nu este de clasă, ci de cultură. La Zaharia Stancu, se simte semidoctul iremediabil, pe cînd la Petru Dumitriu se întrevede cultura acumulată pe trepte, în mod alert și vocațional cert. Petru Dumitriu mi-e antipatic. Dar are altitudine”. Pînă și ultracompromisului Dr. Petru Groza i se găsește o licărire de bună credință: „Geamănu spune: - Pătru Groza e un vulpoi! Replica mea: - Nu-mi face impresia unui vulpoi. Are o inteligență de șarpe și o inimă mai curată decît a porumbitei. Nu-l mințeam pe Geamănu. Există un colț azuriu în sufletul de ocnă a lui Groza”. Nu o dată prețuirea lui Pandrea merge, în răspăr cu aparentele succesului de moment, către la fel de aparentele ratări ale unor contemporani ce au cîștigat pariul intelectual și etic: „Trei oameni străcuți și nerealizați cunoscut din generația mea: 1. Dr. N. Romanescu, 2. Sorin Pavel, 3. Petre Țuțea. Contemporanii spun: triptic de ratați. Ce stupiditate! Să te realizezi ca Mihai D. Ralea sau ca Victor Eftimiu? Să te realizezi în pungășii ca Pamfil Șeicaru? Să torturezi țara ca Vasile Luca și Ana Pauker? Stima și afecțiunea mea, integrale, merg spre acest *triptic de ratați*”. La fel, fie-ne permis a mărturisi că „stima și afecțiunea” noastră se îndreaptă, retrospectiv, spre părelnicul „ratat”, neînfrînt nici de temnițe nici de interdicții care a fost Petre Pandrea. Purtînd justiția în singe, spirit radical și incendiar, slujit de un scăpărător condei, el ni se relevă drept unul dintre cei mai *vii* autori români ai ceasului de față. Nu e cu nimic mai prejos de mult mediatizatului Mihail Sebastian.

Să nu uităm că scrierea lui Petre Pandrea pe care am comentat-o în prezentele rînduri, ca și numeroase altele, apărute sau aflate în curs de editare, grație grijii devotate și acerbioase a fiicei sale, doamna Nadia Marcu-Pandrea, aparține așa-numitei literaturi de sertar. O categorie minimalizată, șicanată ori direct contestată de către unii confrăți în pofida evidentei sale existențe, a evidentei sale însemnătăți, din pricini nu tocmai oculte. Pe lângă concurența pe care o instituie din partea unor „ratați”, a unor „revenanți” ce reapar cu strălucire în viața literară, ea prezintă și un impact dintre cele mai puternice cu numeroase cutume, prejudecăți, tabuizări. E o paradoxală explozie de viață produsă de o zonă „moartă”, care pune în primejdie o complicată butaforie de aranjamente și interese ce riscă a se prăbuși. Pe deasupra oferă un model al unui discurs liber, în contrapartidă cu textele grevate de oportunist și în consecință neviabile. Literatura de sertar nu e o vorbă goală și nici un detaliu secundar, o neglijabilă anexă a celei „consacrate” în știutele condiții vitrege, ci o alternativă la mărturiile îngăduite în răsîmpul comunist, adesea superioară lor prin fermitatea conștiinței auctoriale, prin climatul autenticității ce, în genere, o specifică. „Sertarul” extraordinarului Petre Pandrea e încăpător cît o epocă.

Petre Pandrea, Turnul de Ivoiru. Memorii, Prefață de Ștefan Dimitriu, Ediție îngrijită și postfață de Nadia Marcu-Pandrea, Ed. Vremea XXI, 2004, 624 pag., preț 260.000 lei.

Fototeca României literare

Foto: Ion CUCU

Dumitru Tepeneag, Nicolae Breban - 1993

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

Agheasma anglo-saxonă

Prin 1977, călătorind în USA cu prilejul Programului scriitoricesc internațional, la care au participat mulți alți confrăți de-ai noștri – I. W. P., - am stat de vorbă cu un sociolog autohton care se plângea întruna că America nu-i bine văzută și când îmi amintisem cuvintele celebre ale generalului De Gaulle:

O țară mare nu-i iubită, o țară mare este detestată.

Ideea europeanului se pare că îl mai liniștise oarecum...

Era pe vremea războiului din Vietnam. Cu manifestațiile știute.

Când m-a frapat o lozincă de-a lor, mazochistă, - de care am mai pomenit - și care circula de obicei printre tineri:

Am întâlnit inamicul, și el eram noi! I have met the enemy and it is us!

Ce să spun!... Văzând cu ochii mei realitatea americană câteva luni în șir, îmi amintisem vreo două din proverbele noastre pline de umor și, psihologic, exacte, exacte, de două ori... La cel privind indivizii... care mor de binele altora... precum și la cel unde unii o duc rău de atâta sau prea bine, - ori leșină, li se face lehamite de el, adaug eu, din exces de precizieune...

Nu că n-aș fi avut și eu obiecțiile mele, pe care aș fi putut să le aduc americanilor... Dar, în acel caz, dată fiind starea de inferioritate în care sociologul se puna el însuși, părând a suferi foarte, de acest lucru, m-am văzut obligat să ridic moralul insului care și-așa își bătea singur cuie în talpă... Că ei, americanii, - se văieta el - se găseau în situația Imperiului roman... în plină decădere și care...

Halal! mă gândeam, decădere! Or, cum ar fi zis Ițic, bunul meu coleg de bancă dintr-a-ntâia primară, mare sceptic: *așa o decădere!*...

Cu darul pe care îl avem noi, românii, de a mitocosi lucrurile, dădusem imediat curaj sociologului de peste ocean, un om bun și naiv, de fapt, care se întremă la iuțeală...

Pe vremuri, fusese vorba și de un *imperialism*, tot de-al lor, pentru care sovieticii îi înjurau neîncetat. De fapt, din invidie, ori din neputință. Potrivit zicerii cum că vulpea, neajungând la struguri, îi consideră acrii...

Dar relativismul einsteinian, iudeo-masonic, care, după ruși, era metoda idealistă cea mai perfidă de a adormi planeta, ca să pună americanii mâna pe ea mai ușor...

Avea dreptate generalul: Ori de câte ori în gândirea oamenilor politici apare câte un complex de inferioritate, personal sau național, de vină trebuie să fie, și urâtă, tot America...

Apoi, cei tari sunt totdeauna admirați, curțați, imitați... Astfel, la noi, după agheasma francofonă, primită cu cisternele, mai de mult, *mon șer*, acum se pare că preferăm *yes, yes*, apa sfințită anglo-saxonă, hiper-îmbuteliată.

Priviți firmele din București... Citiți ce scrie pe uși în loc de *Trage ori Împinge*...

Dar, dacă tot am contractat maladia americană, măcar să ne molipsim de ea, integral: și de febra de a construi, și de pasiunea de a cunoaște, de a cuceri noi bariere, ale spațiului, științei... *ori să confiscăm* și noi ceva Premii Nobel, domnule.

Pe americani poți să-i faci cum vrei, în toate felurile; ca românul, șmecher, de ex. - *niște idioți*. Din cauza naivității, încrederii lor, adesea copilărești...

Bine, fie. Sau că ar fi niște idealisti caraghioși, niște *liber-schimbisti*, mă rog... Sau că se țin de cuvânt, că plătesc impozitele la timp, ca proștii, cum râde de ei Mitică...

În schimb, boala ăștia este să pară mereu un *dăștept* și-un descarcăreț, și niciodată un... - o, de-ar fi și el, câteodată, - un *idiot!* ■

A

nunțam, săptămâna trecută, apariția noii ediții a *Dictionarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM-2)*. Dincolo de deciziile „tehnice” sau strategice luate de autoarele dictionarului - privind inventarul, acceptarea variantelor, ponderea indicațiilor gramaticale, semantice și stilistice - care îi interesează mai ales pe specialiști, publicul larg va fi probabil mai atent la câteva noutăți punctuale, care ar putea șoca pentru că schimbă anumite obișnuințe de scriere și - în unele cazuri - inversează raportul dintre „corect” și „greșit”. Noutățile pe care acest instrument de lucru le aduce nu pot fi epuizate într-o cronică; voi semnaliza acum câteva dintre ele, privitoare la includerea și eventuala adaptare a unor împrumuturi recente; asupra altora, ca și asupra principiilor și orientărilor generale ale normării, voi reveni într-o viitoare cronică și, cu siguranță, ori de câte ori se vor aduce în discuție tendințele limbii actuale, inovațiile și oscilațiile ei, diferențele dintre reguli și uz.

Vor atrage atenția, fără îndoială, numeroase împrumuturi recente (majoritatea din engleză), încă neadaptate, incluse pentru prima dată într-un dictionar general românesc. Pentru unii, această includere ar putea părea o „cedare” în fața „invasiei anglicismelor”; de fapt, e o dovadă de pragmatism și o grijă față de exprimarea cultă românească: au fost alese cuvinte care au deja, de câțiva ani, o largă circulație, orală și scrisă, și pe care e de așteptat ca vorbitorii să le caute în dictionar mai mult decât pe altele, pentru a le afla sau a le verifica pronunția și scrierea corectă: *aftershave, brand, dealer, mouse, make-up, on-line, second-hand, server, site, staff, talk-show, trade-center, top-model, timing, trend* etc. Nu sînt numai englezisme, ci și termeni - de circulație internațională - din franceză (*acquis*), spaniolă (*macho*), italiană (*paparazzo*) etc. Nu acceptarea în *DOOM* le va spori folosirea (autoarele spun explicit, în nota introductivă: „includerea lor în *DOOM-2* nu trebuie interpretată ca o recomandare a tuturor acestora”), după cum, dacă din motive extralingvistice unele vor ieși din uz, nimeni nu va obliga ediții viitoare ale dictionarelor să le păstreze. Mentalitatea culturală românească este încă obsedată de monumental și etern; norma lingvistică e însă convențională și modificabilă în timp. *DOOM*-ul include dintr-o dată cuvinte pe care, într-un ritm editorial astăzi obișnuit în alte țări, ar fi trebuit să le înregistreze treptat ediții anuale ale *DEX*-ului, tip de 9 ani (din 1996 pînă în prezent). Multe sînt deja organizate în familii lexicale, chiar dacă elementele nu sînt (toate) derivate în interiorul românei: *master, masterat, masterand, masterandă; sponsor, a sponsoriza, sponsorizare*. Multe dintre neologismele incluse sînt perfect adaptate (mai ales datorită sufixelor comune), calchiate sau create în română (*satanișt, seropozitiv, metalingvistic*, verbe ca: *a mediatiza, a seta, a tasta, a salubriza, a optimiza, a marginaliza* etc.). Utilă este și includerea unor nume proprii: vorbitorul poate verifica, de exemplu, pronunțarea diferită a secvenței grafice inițiale din toponimele *Chicago, Chile, Chianti*.

Dictionarul reflectă tendințe actuale ale limbii culte, revenind asupra unor procese de adaptare grafică, fonetică și morfologică anticipate de ediția anterioară, dar care n-au fost confirmate de evoluția limbii. Româna cultă actuală evită „românizarea” grafică: aceasta pare un semn de incultură, de stălcire a cuvintelor, preferîndu-se conservarea grafiei etimologice. În conformitate cu aceste tendințe bine reprezentate statistic, *DOOM-2* admite reîntoarcerea la

scrierea etimologică acolo unde adaptarea din ediția precedentă nu s-a impus, în cuvinte ca *motto, parking, skating, penalty* (în vechiul *DOOM* se recomandau formele: *moto, parking, scheting, penalti*) - de obicei păstrându-se, ca variantă, și forma propusă în 1982. Se admit și grafii conservatoare, atipice pentru română, în unele cuvinte semi-adaptate: *charismă, charismatic*. Puține sînt cazurile în care *DOOM-2* propune o adaptare ortografică; e nevoie ca termenul să fi devenit într-adevăr foarte răspîdit, popular și deja „românizat” în scris, în paginile ziarelor - ca *bodyguard*, pentru care se avansează și varianta *bodigard*.

În unele cazuri - cel mai frapant fiind *computer* -, vechiul *DOOM* nu indica pronunțarea unor împrumuturi, ceea ce ar fi implicat adaptarea lor fonetică totală, de fapt nerealizată. În *DOOM-2* se indică explicit pronunțarea lor: *computer* (pron.: *compiuter*), *parură* (pron.: *parura*) etc. Au fost corectate și unele recomandări (învechite) de pronunție a unor anglicisme după model francez: în 1982, *bluf* apărea ca pronunțat *blöf*; acum indicația este *blaf*. Și în morfologie s-a renunțat la unele adaptări analogice ale

Rodica Zafiu

PĂCATELE LIMBII

Împrumuturile în DOOM-2

finalei (se recomandă *pedigri*, nu *pedigriu*, ca în vechiul *DOOM*), dar s-au validat altele: se recomandă *nutrie*, adaptat (în locul formei artificial invariabile *nutria*). De fapt, împrumuturile ridică adesea probleme greu de soluționat, mai ales în cazul contradicțiilor dintre adaptarea morfo-lexicală (formarea unui plural, uneori chiar cu alternanțe consonantice; formarea de derivate) și neadaptarea fonetică și grafică; sau între valoarea semantico-morfologică din limba de origine și cea convenabilă sistemului limbii române: cazuri de notorietate sunt *mass-media, sandvici/sendviș, rugbi/rugby*, precum și compusele englezești cu *-man* („om, bărbat”), de tipul *tenisman* - pentru care noul *DOOM* alege grafia adaptată *tenismen* (pl. *tenismeni*). Aici orice soluție este imperfectă și tranzitorie; orice alegere, chiar bazată pe o serie de argumente lingvistice, riscă să rănească sensibilitatea fonetică, grafică, morfologică sau semantică a unei părți a cititorilor; e totuși clar că o alegere (sau câteva variante admise) trebuie să existe.

Mulți vorbitori culti, care se străduiesc să respecte indicația din vechiul *DOOM* folosind (împotriva tendințelor morfosintactice românești) termenul *mass-media* ca un neutru plural („*mass-media* internaționale au anunțat...”), vor fi dezamăgiți (sau poate ușurați?) să constate că acum este recomandată adaptarea morfologică firească, pînă mai ieri considerată greșită și incultă, ca feminin singular („opinia *mass-mediei*”). Soluția este totuși rațională, în spiritul limbii, și cred că de dragul ei putem renunța la orgoliul diferențierii prin cunoașterea etimologiei. ■

Liviu Rebreanu a fost ajutor de notar, este și mai aproape. Pe deasupra, Liceul din Năsăud, pe care l-ați urmat, îl absolviți și Coșbuc, doi ani îl frecventase și Rebreanu, iar liceanul Husar Alexandru a activat în Societatea „Virtus romana rediviva”, în care se afirmase și viitorul autor al poemului „Nunta Zamferei”. Păstrați în memorie asemenea amintiri, de ce nu?, și întâmplări cu parfum de legende locale?

- Da, și Coșbuc, și Rebreanu trăiau printre noi, într-un fel, ne erau contemporani. Oameni care-i cunoscuseră ne vorbeau despre ei cu mândrie. Romancierul era cunoscut nu numai la Măgura, ci și la Ilva Mare, la Nepos (Vârarea) și mai ales la Prislop, unde trecerea lui lăsase urme. Rebreanu trăia și prin eroii săi din *Ion*, unii supraviețuindu-i în carne și oase. În ce mă privește, amândoi au devenit, în fond, mentorii mei. Marea vorbă a lui Rebreanu - „Viața omului numai atunci este prețioasă, când urmărește un ideal” - a rămas până azi, pentru mine, un *memento*. Vibrantele versuri ale poetului - „O luptă-i viața, deci te luptă/ Cu dragoste de ea, cu dor./ Oricare-ar fi sfârșitul luptei./ Să stai luptând, căci ești dator” -, dar și altele, au fost și sunt, pentru mine, porunci, alături de cele din *Decalogul*, învățat la religie. Mi-aș îngădui să evoc o scenă. Eram în cursul inferior al liceului. Mă încumet, cu un coleg, să particip la o ședință a Societății „Virtus romana rediviva”. „Ce căutați voi aici?”, ne întreabă unul dintre membrii de drept ai societății, elevii din cursul superior. „Lasă-i în pace”, intervine profesorul de română, conducătorul, de fapt, al societății. Ca mâine, unul dintre ei devine președintele societății. După câțiva ani, în alegerea președintelui, în urma cuvântului meu de mulțumire, profesorul, surzând, mi se adresează: „Bag seama că te-ai pregătit. După ce ai fost secretar într-a șasea, vicepreședinte, într-a șaptea, musai, într-a opta urma să fii președinte”: Vă dați seama ce onorat eram, când știam că unul din predecesorii mei fusese Coșbuc.

- *Ce însemna pentru liceanul Husar Alexandru să fie membru al unei societăți precum, de pildă, „Congregația Mariană”? Pe atunci, nu se bătea monedă pe subiectul „societate civilă”, însă, am impresia că spiritul civic era mult mai puternic și nu-l împunea nimeni cu tot dinadinsul...*

- Condusă de profesorul nostru de religie, părintele Gheorghe Pteancu, un cărturar de aleasă factură, în biblioteca sa, foarte solidă, având acces elevii liceului, „Congregația Mariană” era, alături de Societatea literară „Virtus romana rediviva”, un for de cultură și reculegere. Am ținut în cadrul ei o conferință despre Buna Vestire, care n-a rămas fără ecou în evoluția mea. Pe lângă spiritul civic, se înalțura aici un spirit religios - în speță, creștin - așa spune, azi, oportun, tot mai necesar unei lumi în derivă.

- *Dintr-o lucrare bibliografică editată de Biblioteca „Gh. Asachi” din Iași, aflăm că în anii studenției ați colaborat la diverse reviste. Prin urmare, ați cunoscut mulți scriitori, de toate vârstele și convingerile politice, unii, poate, mari speranțe, pierduți apoi în neant, alții, afirmați în anii ce au urmat. Povestiți-ne, vă rog, despre ei, despre climatul acela, când pe front se petreceau grozăviile care se petrec în război, iar tinerimea intelectuală, „mobilizată pe loc”, croia planuri de viitor.*

- Alături de marii clasici, ca să zic așa, pe care i-am auzit vorbind - Rebreanu despre Coșbuc, Sadoveanu despre Creangă, Arghezi despre Eminescu, Ionel Teodorescu despre sine, cum a scris *Medelenii*, pe Arghezi l-am vizitat la Mărțișor - i-am cunoscut în cenaclul lui Vladimir Streinu pe Radu Tudoran, Camil Baltazar, pe tinerii Ben Corlaci, D. Stelaru, Const. Tonegaru, Al. Lungu. Nu eram străin de grupul „Albatros”, condus de Raul Teodorescu, la seminarul căruia, alături de Geo Dumitrescu, veneau Dinu Pillat, Marin Sârbulescu, Tib Tretinescu. Legături mai importante aveam cu cei de la „Decalogul”, unde, înțelept, Coriolan Gheție ne era ca un frate. La căminul Asumptioniștilor, prin Louis Barral, traducătorul lui Eminescu în Franceză, i-am putut cunoaște pe Gala Galaction, Bazil Munteanu, Em. Ciomac ș.a. Mai aproape, însă, de cei de la „Meșterul Manole”, grație lui Ion Șugariu, am avut prilejul să-i știu îndeaproape, pe Vintilă Horia și Ovid Caledoniu. Am rămas fidel acestui grup. Ca și lui Const. Fântâneru, de care mă voi atașa la „Universul literar”. În fine, colegii Teohar Mihadaș, Ion Cutova, Pavel Chihaia, George Maria Prina, Laurențiu Fulga - inimi mari, inteligențe ascuțite, spirite subțiri, talente admirabile - întrețin climatul în care m-am format, dacă pot spune așa, ca scriitor, ca om de cultură. Că unii s-au afirmat în anii ce au urmat, alții, cum spuneți, s-au pierdut în neant, a fost poate o suită a întâmplării... Important e însă acel cult al prieteniei care ne-a legat.

- *Ce discutau ardelenii din Ardealul ocupat? Existau lideri de opinie în chestiunea teritoriilor „rupte”? Mă adresez acum istoricului Al. Husar, cel care a scris *Dincolo de ruine*, *Lecțiile istoriei, recent*, Avem o misiune.*

- Ce discutau ardelenii refugiați în țară din teritoriul ocupat, se vede concludent în presa lor. Adevărați lideri de opinie, Mălin Boșca, Ion Th. Ilea și Vasile Netea, originari din zonă,

scot revista „Plaiuri năsaudene”. Cu o forță exemplară, susțin drepturile istorice ale românilor. De asemenea, cei din Asociația Generală a Românilor Uniți - AGRU -, din strada Polonă, cei din căminul Asumptioniștilor, dacă vorbim de studenți arborau o platformă națională de orizont european. La căminul ardelenilor refugiați, majoritatea, dacă nu membri oricum simpatizanți ai Partidului Național Țărănesc, întrețineau sub scutul unora dintre fruntașii partidului, o atmosferă de avânt patriotic mai presus de orice interese. Și la căminul di Matei Voievod 77, se bucurau de atenție aromâni, dintr care s-au impus colegii ca Gh. Perdichi, Th. Mihadaș, Io

Al. Husar: „Caracterul sacerdoțesc”

Profesorul nostru de Estetică din anul IV de la „Filo” venise de la Universitatea din Cluj. Practic, reînăugurase acest curs la Iași, pe care îl predase cu ani în urmă Al. Dima. Același dascăl, tânăr lector pe atunci, cu un discurs viu, să zicem, necanonic, cu seminarii extrem de captivante - se vedea de la o poștă că e precum peștele în apă - ne-a predat în următorul semestru un curs special Arghezi. O încântare intelectuală. Desfăcerea porților poeziei acestui genial creator, mai cu seamă, a Psalmilor, i-o datorez acestui profesor.

Născut pe 26 aprilie 1920, la Ilva Mare, fostul județ Năsăud, profesorul Al. Husar consideră orașul în care și-a făcut studiile liceale, unde fuseseră elevi, cu ceva timp în urmă, Coșbuc și Rebreanu, drept „mica patrie originară”. De altminteri, după absolvirea Facultății de Filosofie din București, cu o licență la Mihai Rălea, în Estetică, revine tot în acest liceu, ca profesor, slujind catedra patru ani. Până când pleacă la Universitatea din Cluj. În 1959, este chemat la Facultatea de Filologie din Iași, oraș în care se statorește pentru toată viața. În vremea studenției, colaborează asiduă, cu poezie, eseistică, proză, traduceri - la mai multe reviste („Decalogul”, „Meșterul Manole”, „Curentul literar”, „Albatros”, „Tribuna”, din Brașov, „Pagini literare”, din Turda, „Revista Fundațiilor Regale”, „Voința Transilvaniei”, „Vestul” din Timișoara etc.). Trec anii în șir fără să mai publice literatură. Debutul editorial îl face târziu (1959), cu o carte de istorie (*Dincolo de ruine. Cetăți medievale. Întoarcerea la literatură* (așa se și cheamă un volum) se produce în 1978. Scrie cărți de filosofie a culturii și estetică, de critică și teorie literară, una din ele - *Metapoetică. Prolegomene*, Ed. Univers, 1983 - primește Premiul „B. P. Hasdeu” al Academiei, face multe traduceri, preferă, poezie din literaturile hispanice și franceză. După 1990, Al. Husar, efectiv, „explodează”: câte o carte pe an. Eseistică, poezie, lucrări de filosofie a artelor și estetică, proză memorialistică. Dovadă certă că multe texte au stat la sertar. Mărturisirile sale sunt limpezitoare. De pildă, la Târgul de Carte de la București, cu prilejul lansării volumului *Anti-Gog*, a povestit cum a păstrat manuscrisul cărții în Arhivele Statului din Năsăud, încredințat pe mâini oneste. Mai multe despre Domnia sa - un personaj care are o uimitoare tinerețe spirituală și o insașiabilă poftă de a scrie - în convorbirea ce urmează.

- *Stimate domnule profesor, se spune că și locul unde venim pe lume are o influență asupra personalității noastre. Unii contestă această ipoteză. Pe filonul unor vechi precepte, Rădulescu Motru zicea că individul, cunoscându-se pe sine, dar cunoscând și mediul sufletesc căruia îi aparține, dobândește un reazim puternic pentru activitatea sa. Puteți evoca secvențe relevante din acest „mediu sufletesc”, atingător cu familia, școala, cercurile tinereții?*

- Desigur, și locul unde ne naștem are un cuvânt greu de spus în viața noastră. A arătat-o H. Taine cu strălucire, explicând sensul mediului în viața popoarelor și implicit a indivizilor izolați. Aș putea evoca unele secvențe relevante pe firul sugestiei profesorului nostru Rădulescu-Motru. Ar fi un roman întreg, dar - anticip - un volum cu titlul *Note de drum*, la care lucrez în fugă de atâția ani, confirmă această „supoziție” ce-o avem în vedere, în forme de o complexitate evidentă în atâtea domenii (familie, școală etc.).

- *În anii școlărității Dvs., probabil că în mediile cu carte se mai păstrau amintiri despre Coșbuc și Rebreanu. Pentru că așezarea în care v-ați născut nu e departe de Hordoul familiei Coșbuc, iar Măgura, unde, o vreme, ofițerul în retragere*

Fotografie de grup cu Al. Husar. Năsăud 1959. Rândul de medicină, Nagy István, Elena Bichigean, bibliotecara liceului Platon și Aristotel, Ion Breazul, Onisie Filipoiu, director al Bibliotecii 2-lea necunoscut, Gavril Scridon, Al. Husar (exact în spatele c

Liviu Al. Husar -
cu vechi aforisme prințesa
TUDOR VIANU
Februarie 1965.

va, Th. Zuca. Nu pot uita studenții transnistreni, care a un al la Universitatea din București pentru a-și continua studiile la Institutul Cultural Român din Odessa, declarat ut de rang universitar. Devenit în scurt timp prieten al am invitat la Dubăsari, în Transnistria, unde am petrecut an nu puteam merge în Ardeal – sărbătorile unui iun. Aici, l-am cunoscut pe istoricul N. Smochină, luptător pentru cauza Basarabiei, profund impresionat mplitatea și omenia lui fără seamăn, vrăjit de graiul abenilor, care, având un anume parfum al vechimii, tindu-mi de verbul lui Neculce și Sadoveanu, îmi părea

la autoritate lui critic"

la stânga – Teodor Ghițan, profesor de istoria dean, nepoata lui Vasile Bichigean, traducător din U.N.F. Cluj; rândul de sus, de la stânga – Ion Cutova, al soarei Elena), Ion Oarcăsu, Aurel Rău, alt necunoscut.

lui Alexandru Pusar
a dragoste și mare prețuire
Lucian Blaga

o minune a limbii române.

- Domnule profesor, ați început să vă pregătiți lucrarea de doctorat cu Lucian Blaga, apoi, înțelegem, cu Liviu Rusu. Vă rog să rememorați câteva secvențe care să dezvăluie personalitatea celor doi cărturari, nu doar în calitatea lor de coordonatori ai tezei.

- O fac nu fără o strângere de inimă, căci nu mă pot extinde aici cât aș dori. L-am cunoscut pe Blaga la conferința sa despre Șaguna, la Brașov, așa cum era: un distins, sobru, sever conferențiar, dispus nu a seduce, cât a convinge. Apoi, între patru ochi, comunicând de la om la om... Blaga trăia acum tăcut și rezervat. Traducător din lirica universală, a fost primit cu elan la lansarea volumului său de tălmăciri. Ceea ce puțini știu, asistat de colegii săi de serviciu, care-i făceau norma spre a-i asigura timpul liber la Biblioteca Academiei din Cluj, traducea aici din Goethe, în biroul numit până azi „bârlogul lui Faust“. După ani de tăcere, Blaga s-a bucurat de un succes considerabil vorbind despre Titulescu, pe care-l cunoscuse ca diplomat, înainte de a fi promovat la catedră. A fost un triumf. În sala de conferințe a bibliotecii, a venit atâta lume încât conferința a trebuit repetată, cu auditoriul pe scări. La aniversarea sa, într-o sală de curs, Liviu Rusu a vorbit despre Blaga cum nu se putea vorbi mai frumos. Am cunoscut atunci omul dând glas unei mari prietenii.

- După câte îmi dau seama, din mai multe texte ale Dvs., dar și din conferințe publice, pentru Al. Husar un reper înalt rămâne Tudor Vianu. Vă întreb, pentru că într-o anchetă a revistei „Cronica“ de prin 1982, la întrebarea „Ce apreciați la un critic“, ați răspuns: „Apreciez, mai ales, caracterul. El, caracterul, dă autoritate sacerdoțului critic“.

- Cum să nu recunosc un reper înalt în Tudor Vianu? Inevitabil, a devenit mentorul meu. Dincolo de prelegeri, ne-a lăsat lecții de-o caldă urbanitate, de-o rară moralitate. De sărbători, ne invita la el acasă. Fuma „regale“ cu carton. Beți tutun?, ne întreba. Ne oferea un vin ușor, purpuriu, fin, ne vorbea despre Rebreanu și Macedonski, despre Sadoveanu... Imita vocea lor, surprinzător pentru noi, și evoca scene de cald umor, într-o atmosferă de calm și bună dispoziție tonifiante. După trei ani, eram în București, într-o deplasare. Spre bucuria mea, se anunța la Ateneu conferința sa despre Voltaire. Sincer să fiu, eram curios să văd cum evolua în contact cu marxismul. Spre satisfacția noastră, conferința sa se strecura prin marxism discret, subtil, cu eleganță și competență, fără nici un citat, fără nici o aluzie, o impunătoare, cel puțin, în acel context, demonstrație de forță și demnitate intelectuală. Mărturie a unui caracter.

- La universitatea ișeană ce caractere mari ați întâlnit?

- N-aș ezita o clipă să invoc numele unor dascăli ca pedagogul Ștefan Bărsănescu, psihologul Vasile Pavelcu, filosofi ca Ernst Stere și Petre Botezatu, filologi ca Gh. Ivănescu și Șt. Cuciureanu, etnologi ca Petre Caraman. Despre acesta din urmă: n-am cunoscut, sincer vă spun, un om mai puternic din punct de vedere moral. Un adevărat stâlp al înțelepciunii, un caracter prin excelență. Unul dintre puținii oameni fără pată, așa zice, a fost Th. Simenschy, în același timp, un savant, foarte puțin cunoscut, un poet, un spirit în care se îmbinau organic filosofia și arta, care ne-a lăsat o operă ce-l situează alături de marii înțelepți ai umanității. Masivul său *Dicționar al înțelepciunii*, selectând din 420 de autori 680 de opere, în 14 limbi, pe lângă traducerile sale din literatura sanscrită și persană, din filosofia greacă, latină etc., rămâne un monument al culturii noastre, demn de o tradiție renesanțistă.

- O întrebare ce ține mai mult de o curiozitate personală. I-ați cunoscut pe Lucian Valea și Th. Mihadaș, scriitori din generația Dvs., care au fost, o vreme, profesori la Liceul Năsăud, amândoi foști deținuți politici. Ce relații ați avut cu ei?

- Amândoi sunt scriitori consacrați, fiecare cu un loc în literatura română, din nefericire, plecați în lumea umbrelor. Tatăl poetului Lucian Valea, iubitul învățator Alexandru Astalușiu, mi-a fost dascăl în clasa I-a primară. Ne cățoram împreună prin copaci. Mutați între timp, ne-am pierdut urmele. Ne-am revăzut după ani la Brașov, unde el, un zeu al cetății, electriza acum săli arhipline ca un alt Goga al vremii cu poezia sa inspirată din drama refugiului. A fost un excelent orator. Luat în brațe de critica timpului, de scriitorii lanșați, un răsfățat al destinului, scotea o splendidă revistă de poezie cu titlul „Claviaturi“, în societatea lui Gherghinescu-Vania, care domina viața literară a orașului de sub Tâmpa. Un viraj prompt, cert, nu fără suport politic, l-a adus în Năsăud ca inspector școlar. Asista la orele noastre și ne analiza în ședințe, intransigent în viața publică la un nivel fără replică. Ce s-a întâmplat, ce nu, la un moment dat a dispărut din mijlocul nostru, ca să auzim că a fost arestat „pentru trecutul său“. Eliberat după câțiva ani, a publicat rapid câteva volume de versuri, cu același succes la public, simpatic, iubit de colegi. Amintesc și cariera sa didactică la Bacău, Timișoara, Botoșani, Darabani, cu toate avatarurile

Teodor Ghițan: bărbat și
dintre studenți fascinante, prin
spiritul său intelectual.
Alexandru Pusar
pentru pînă și sare pe care
mi l-am împănat pe bugetate,
ca și pentru toate câte am văzut
în aceste [CR] haine teribile,
pe seara [CR] Valeriușor păcătoș,
cu profunzime și istoric de simțite
bucurești
[CR] [CR]

Tudor Anghel
Domnule Profesor Al. Husar
puta mult amare.

ei. Și după mutarea sa în Ardeal, la pensionare, venea tot la ședințele Asociației Scriitorilor din Iași, unde cuvântul său stârnea aplauze frenetice. Ne-a părăsit înainte de vreme. Ce s-a ales de frumoasa lui bibliotecă, de bogata sa arhivă? Dumnezeu știe... Mihadaș, un om extraordinar, a fost poate cel mai interesant om pe care l-am cunoscut în viață. Înzestrat, generos, săritor, disponibil, antrenant și antrenat în viața publică, în același timp, neliniștit, complicat sufletește. Un tip dostoevskian, așa zice, cum se considera el însuși, unul din cei mai chinuți sufletește în vremea sa, confirma în forța și grandoarea ei zodia Scorpionului. L-am cunoscut în căminul studentesc din Matei Voievod 77, în nesfârșite discuții, pe coridoarele lungi, în spălător, seri întregi, la cursurile și seminariile lui Vianu sau Mihai Ralea, la Ion Petrovici. Ne plimbam cu aceleași fete și o vizitam pe colega noastră Lydia Eden, o adevărată M-me d'Epinaș a noastră, neuitată colegă cu care ne-am întâlnit peste ani la Viena... După absolvire, Mihadaș a intrat în partidul lui Ralea, apoi, se pare, în Frontul Plugarilor, a primit un post de referent de presă cu două gradații în Ministerul Naționalităților Minoritare, unde era fostul nostru profesor Vlădescu-Răcoasa. De unde până unde, când m-am întors la Năsăud, spre surprinderea mea a zis: Vin și eu! Și s-a stabilit la Bistrița, ca profesor de liceu. Îi fac o vizită. Eram la Gewerbeverein (Casa Poporului) la o bere, amândoi, când, la un moment dat, pe alea din parcul de alături trece un cârd de eleve. Discret, îmi arată între ele pe Zoe, care – în ultima clasă de liceu – va deveni în scurtă vreme soția lui. La o ședință a corpului didactic, Mihadaș ia cuvântul și foarte pornit insultă un om politic din prezidiu. Toamna nu mai este numit în învățământ. Nu știu prin ce întâmplare, cunoaște un grup de turci sau aromâni din Dobrogea, care făcea negoț cu lemne din Rebrîșoara, duse la Constanța. Aici, el veghea transferul lemnelui în vagoane. Intră în legătură cu un căpitan Bodiu, care, împreună cu câțiva oameni din partea locului, o făcea pe partizanul. Căpitanul ăsta venise cu Divizia „Tudor Vladimirescu“. În scurt timp, de la Cluj sosește o coloană de vreo 30 de mașini. S-au făcut multe arestări. Căpitanul a fost și el ridicat. Nu mult mai târziu, eram la Bistrița, într-un grup de colegi, după o ședință. Mihadaș perora printre noi, la o bere. La un moment dat, un fost elev de-al nostru îi zice că este chemat până afară de un necunoscut. Un alt elev mi-a șoptit: „Acum o oră, pe domnul Mihadaș l-au dus la Securitate“. Nu l-am mai văzut șapte ani. După ieșirea din închisoare, ne-am revăzut la Cluj, la Bistrița, la Dej. Despre Mihadaș țin să scriu curând așa cum se cuvine.

- Într-un interviu luat profesorului Al. Husar, la împlinirea vârstei de 70 de ani, ziceați ceva frumos, ca un cinstit „uvrier“, apropos de cum vă petreceți timpul. Mai trageți și acum, cu aceeași râvnă, zile în șir, „ca un tâmplar la rindea“?

- Da, domnule Iancu, și azi, cu peana în mână îmi caut liniștea în muncă, dând viață unor mormane de fișe adunate în cursul vremii într-o casă de fier ce-o aveam la Năsăud, ferită de ochi străini sau ostili. Am îngropat în aceste hârtoage zile și nopți de trăire autentică, de meditații și renunțări, care-și așteaptă o expresie definitivă în munca mea de azi. Ea curge încet și n-o pot mânia în grabă, dar – bine știu – este o vorbă: „De apa care curge încet să-ți fie teamă, că-i adâncă“.

- Vă mulțumesc pentru colocviala întrevedere și vă dorim mulți ani cu sănătate și cu spor la... rindeluit.

Interviu realizat de Vasile IANCU

gulagul românesc

Scriitori arestați (1944 - 1964)

(Urmare din numărul trecut)

Mai ajung la închisoare (sau pe lumea cealaltă) din motive politice, dintre scriitori și viitorii scriitori, *Valeriu Anania* (lider al grevei studențești anticomuniste din 1946 de la Cluj, închis de mai multe ori, condamnat în 1958 de Tribunalul Militar Ploiești la douăzeci de ani de muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii sociale”),

Mihai Bădescu (membru al PNT, arestat în 1948, din ordinul lui Iosif Chișinevschi și ținut, fără judecată, timp de șapte ani și șapte luni, la Jilava, Aiud, Midia și Poarta Albă), *Max Bănuș* (anchetat și bătut la Securitate, la sediul de pe Uranus, imediat după revolta anticomunistă din Ungaria din 1956 și condamnat de Tribunalul Militar București pentru „uneltire contra ordinii sociale”), *Florin Becescu* (ofițer de poliție, autor al unei lucrări non-fiction, *Cu fierul roșu*, despre atrocitățile săvârșite în URSS, ridicat de NKVD, omorât prin împușcare și aruncat într-un șanț de pe marginea șoselei București-Ploiești), *Hans Bergel* (scriitor de limbă germană, condamnat în 1957 pentru activitate anticomunistă și trimis, după executarea pedepsei, cu domiciliu obligatoriu în Bărăgan), *Ernest Bernea* (eminent om de cultură, antropolog, colaborator al lui Dimitrie Gusti și Simion Mehedinți, arestat în 1948 și ținut fără judecată până în 1962, chermat la Securitate în 1984, la aproape 80 de ani, și bătut cu bestialitate pentru convingerile lui), *Andreas Birkner* (scriitor de limbă germană, condamnat în 1957 la douăzeci și cinci de ani de muncă silnică pentru o povestire găsită între manuscrisele lui), *Vasile Blanaru* (cunoscut sub pseudonimul Cezar Flamură, închis între 1949-1954, arestat din nou, în noaptea de 13 spre 14 martie 1958, anchetat și torturat, alături de doi frați ai săi, pentru o vină imaginară, condamnat la moarte și ținut la Jilava mai mulți ani în așteptarea execuției, până când pedeapsa i-a fost comutată în muncă silnică pe viață), *Sebastian Bornemisa* (închis, între 1950-1953, la Sighet, unde a stat câțiva timp în aceeași celulă cu Iuliu Maniu), *Vasile Brătulescu* (aflat multă vreme al Jilava), *Elie Bufnea* (condamnat în 1950 la șase ani de închisoare, pentru sprijinul dat luptătorilor anticomuniști din Munții Apuseni), *Grigore Bugarin* (arestat în 1959 și decedat în 1960, la Timișoara) și mulți, mulți alții, toți menționați în dicționarul *Victimele terorii comuniste* realizat de Cicerone Ionitoiu.

În jurul a numeroși scriitori rămași în libertate se strâng lanțul arestării și, dacă ei nu sunt arestați, este numai pentru că prestigiul îi apără un timp, ca o aureolă magică, iar în cele din urmă intervine salvatoare moartea (sau apar circumstanțe politice care amână deznodământul). Foarte aproape de arestare este *Lucian Blaga*. Profesor de filosofie culturii la Universitatea din Cluj, el este dat afară din învățământ la sfârșitul lui 1948. (După cum reiese din romanul *Luntrea lui Caron*, încă din anul universitar 1946/1947, unii studenți primiseră misiunea de a-și nota abaterile profesorilor de la ideologia marxist-leninistă. Cursul lui *Lucian Blaga*, evident, nu numai că nu lua în serios, dar contrazicea, implicit, materialismul dialectic și istoric.) În anii care urmează, Securitatea îi anchetează sau îi arestează pe mulți dintre cunoștii lui, încercând să le smulgă mărturii care să-l incrimineze pe poet. Dosarul este gata, dar o anumită sfială paralizează, s-ar spune, voința de acțiune a poliției politice. Funcționează, parcă, interdicția pe care o va promulga mai târziu *Nichita Stănescu*: „Și mai ales nu-l atingeți pe poet!” *Lucian Blaga* moare la 6 mai 1961, astfel încât nu vom ști niciodată dacă până la urmă ar fi fost arestat. Probabil că nu (în condițiile în care autoritățile admiseseră că venise momentul ca el să publice o carte).

Cercul se închide și în jurul lui *Nicolae Labiș*, ai cărui prieteni sunt anchetați sau arestați, în atmosfera încordată creată de evenimentele din 1956 din Ungaria. Faima cu totul ieșită din comun a poetului în vârstă de numai douăzeci și unu de ani creează o anumită rețineră în rândurile lucrătorilor Securității. Dilema lor se rezolvă prin moartea neașteptată (accidentală sau provocată chiar de ei) a lui *Nicolae Labiș*, în noaptea de 9 spre 10 decembrie 1956.

În acțiunea de întemnițare a scriitorilor frapează modul barbar în care se procedează, expresie a unui antiintellectualism sumbru, specific comunismului, a unor complexe de inferioritate care își găsesc, în sfârșit, ocazia istorică să se manifeste.

Vasile Voiculescu, în vârstă de 74 de ani, este arestat în noaptea de 4 spre 5 august 1958, după o percheziție brutală a locuinței sale de pe strada Staicovici. O vecină, *Ivanca Bogdan*, „responsabila străzii”, îl avertizase cu

câteva săptămâni înainte că s-ar putea să fie arestat, dar scriitorul, în loc să încerce să se salveze, lucrează febril la terminarea ciclului de nouăzeci de sonete care îi vor aduce celebritatea *post-mortem*. Este un bătrân impunător, cu o barbă de patriarh (pictorii și fotografi insistă să le pozeze), un medic care mai profesează medicina numai pentru săraci, gratis, un om credincios, pașnic, iluminat de o bunătate care îl face neverosimil. Și totuși, cei șase bărbați care pătrund noaptea în locuința lui îl bruschează, îi răvășesc manuscrisele, îl insultă cu o furie viscerală. La Securitate, în timpul interogatoriului, pentru că nu vrea să admită că religiozitatea sa este totuna cu legionarismul, este maltratat (i se așează o scândură pe piept, în care cineva lovește cu barosul, scândura având rolul de a împiedica producerea unor răni vizibile).

Motivul arestărilor și condamnărilor sunt de obicei derizorii sau fictive, ininteligibile pentru generațiile de azi care n-au cunoscut comunismul. Mersul la biserică, schimbul de scrisori cu un prieten din străinătate, dactilografierea unui text literar scris după alte reguli decât cele ale realismului socialist, citirea unei cărți interzise, invitarea acasă a unui grup de iubitori de literatură, criticarea în discuțiile cu cei apropiați a regimului comunist etc. sunt incriminate ca fapte de o mare gravitate („uneltire contra ordinii sociale”, „trădare de patrie” etc.) și pedepsite cu o asprime care duce de obicei la distrugerea vieții celor implicați.

Interogatoriile, în afară de teroarea pe care o instituie, impresionează – pe cel care le judecă azi – prin ceea ce s-ar putea numi o dramă a necomunicării. Învinuitul nu-și scrie răspunsurile cu mâna lui, oficiul acesta îl face anchetatorul, care îi reformulează în mod tendențios declarațiile, iar la sfârșit îl obligă să semneze. Este vorba de două limbaje, fără nimic comun între ele: limbajul intelectualului, subtil, nuanțat, tinzând spre obiectivare, și limbajul brutei, standardizat și tendențios. Afirmările scriitorului sunt traduse în acest din urmă limbaj, plin de adjective stigmatizante. Nu există pângărire mai mare în

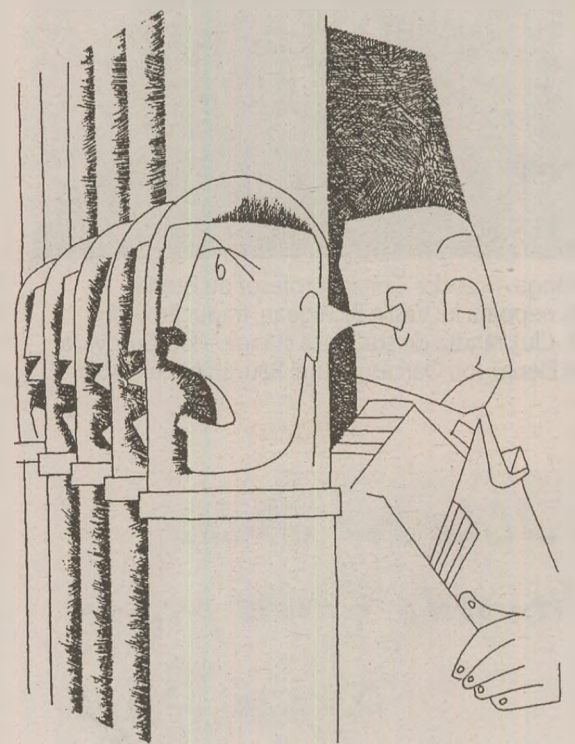
plan cultural decât trecerea unor fraze concepute de un scriitor prin gândirea rudimentară și deformatoare a unui anchetator comunist.

Declarațiile date, de exemplu, de *Constantin Noica* și *Alexandru Paleologu*, două minți extraordinare, capabile de performanță intelectuală, se uniformizează (și se năclăiesc de stupiditate) traduse de ofițerii de Securitate, ajungând nu numai să semene între ele, dar să semene cu oricare dintre miile de declarații luate în epocă de unora arestați de cele mai diferite profesii:

„PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU
12.XII.1958. Orașul Pitești
Interogatoriul a început la ora 8,30
Interogatoriul s-a terminat la ora 14 și 10 minute

Eu, Lt. Major Mincu Gheorghe, din M.A.I. – U.M. 0036 Pitești. Am interogat în calitate de anchetator pe NOICA CONSTANTIN născut la 24 iulie 1909, fiul lui Grigore și Clemenția, în comuna Grosu Vlașca, cetățenie și naționalitate română, apartenența politică «neîncadrat», studii – doctor în filosofie, profesia profesor, ultimul loc de muncă și funcția – liber profesionist, cu ultimul domiciliu în C. Lung – Muscel, str. I.C.Frimu nr. 6, căsătorit cu MARIANA NICOLAIDE, nu are copii cu aceasta. Prima soție WENDY MUSTON împreună cu cei doi copii RĂZVAN și DINA se găsesc în Anglia, la Londra, – originea socială moșier. Activitatea politică până în 1947 – nu a desfășurat activitate politică, nu a primit decorații, distincții și premii guvernamentale. În armată a făcut serviciul la Batalionul I Vânători cu gradul de sergent, reformat medical din anul 1940. Nu a fost prizonier. A fost în străinătate și anume în Franța în 1938-39 la studii – bursier. În 1940-1941 în Germania tot la studii. Nu a fost judecat.

Întrebare: Ancheta îți cere să arăți ce legături ai dumneata

Desen de Camilian Demetrescu

gulagul românesc

u străinătatea, cine sunt aceste persoane și în ce constau legăturile cu ele?

Răspuns: Legăturile mele cu străinătatea sunt următoarele:

EMIL CIORAN originar din Rășinari, fiu de preot, simpatizant legionar, în prezent se află în Franța. Acolo se ocupă cu diferite scrieri dușmănoase la adresa regimului. Cu acesta port corespondență legal, iar în anul 1956, prin MARIETA SADOVA, artistă care a fost la Paris, cu ocazia unui turneu am primit ilegal din partea lui CIORAN o carte intitulată «Ispita de a exista». Această carte MARIETA SADOVA mi-a trimis-o la Câmpulung prin NICU BĂLAN din București, pe care l-am cunoscut prin intermediul lui DAN GRIGORESCU din Câmpulung-Muscel.

Mai am legături cu PARLIER MARIANA, de origine română, căsătorită cu cetățeanul francez FRANÇOIS PARLIER. Aceasta a venit de două ori în țară (1956-1958) ca turistă, cu care ocazie mi-a adus niște cărți. Menționez că aceasta îmi este verișoară.

Am mai purtat corespondență cu MIRCEA ELIADE și MIHAI NICULESCU. Această corespondență a fost purtată legal pe calea poștei.

În străinătate mai cunosc pe fugarul IERUNCA VIRGIL, despre care am avut știri de la CIORAN EMIL, care mi-a comunicat că acesta vrea să-mi publice lucrarea mea «Povestiri după Hegel».

(Apud Prigoana. Documente ale procesului C. Noica, C. Pillat, N. Steinhardt, Al. Paleologu, A. Acterian, S. Al-George, Al. O. Teodoreanu etc., București, Ed. Vremea, 1996)

„PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

8 septembrie 1959 – București

Interogatoriul a început la ora 10

Interogatoriul s-a terminat la ora 16,50

Eu, căpitan ONEA MIRCEA, am interogat în calitate de anchetator penal de Securitate pe arestatul PALEOLOGU ALEXANDRU, născut la 14 martie 1919 în București, de cetățenie și naționalitate română, simpatizant P.N.L. din 1947, licențiat în drept, în prezent cercetător științific la Institutul de Istoria Artei, cu ultimul domiciliu în București, str. Petre Poni nr. 18, necăsătorit, serviciul militar satisfăcut la școala de ofițeri de cavalerie – Sibiu, în străinătate a fost la Paris în anul 1937, cu ocazia expoziției internaționale, în perioada anilor 1947-1949 a activat alături de organizația tineretului P.N.L., nu a fost arestat, judecat și condamnat,

întrucât în anul 1950 când era urmărit pentru a fi arestat, a reușit să se sustragă de la arestare devenind fugar.

Întrebare: Ce activitate contrarevoluționară ai desfășurat?

Răspuns: Până în anul 1947, nu am desfășurat nici un fel de activitate politică subversivă. Începând însă din acest an, mai precis după ce activitatea P.N.L. a fost interzisă prin lege, am desfășurat activitate contrarevoluționară. Acest lucru s-a întâmplat în următoarele împrejurări: încă înainte de 23 august 1944, aveam o serie de colegi și prieteni din cadrul tineretului P.N.L., dar cu toate acestea eu nu am aderat la această organizație.

În anul 1947 am început să am întâlniri la domiciliul meu sau al lui PAUL DIMITRIU (PNL-ist) cu ZURASCU ION, redactor șef al ziarului liberal, cu DAM AMEDEU LĂZĂRESCU și alți PNL-iști. Cu ocazia acestor întâlniri se făceau discuții dușmănoase la adresa regimului democrat-popular din R.P.R., comentau dușmănos și calomniu acțiunile întreprinse de P.C.R. și făceau propagandă împotriva acestor acțiuni. După ce activitatea P.N.L. a fost interzisă prin lege, ca urmare a activității sale de subminare a regimului democrat-popular, acești tineri PNL-iști și subsemnatul am continuat să ne întâlnim și să desfășurăm activitate contrarevoluționară.”

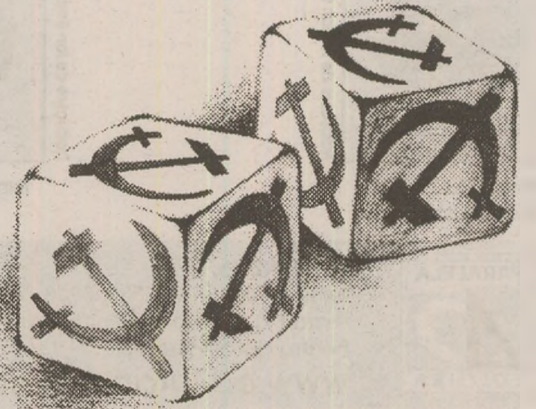
(idem)

În transcrierea ofițerului de Securitate, „Virgil Ierunca” devine „fugarul Ierunca Virgil”, „activitate” se transformă în „activitate dușmănoasă” etc. În plus, se remarcă familiaritatea insultătoare cu care sunt tratați anchetații, ca și încercarea anchetatorului de a se erija într-un fel de instanță supremă, impersonală, nesupusă nici unei critici sau contestații.

În lungii ani de temniță, scriitorii suferă de foame, de frig, de lipsa asistenței medicale, ca și alți deținuți politici, dar suferă în plus (sau mai accentuat decât alții) de absența cuvântului scris, ca și de imposibilitatea de a scrie. În scrierile sale memorialistice, Nicolae Balotă povestește ce emoție puternică îi provoca vederea unui petec de ziar, adus întâmplător de vânt peste zidurile închisorii. De asemenea, descrie frisonul de bucurie vinovată pe care îl simțea când zgăria cu o așchie pe suprafața săpunului cenușiu, de proastă calitate, literele unui cuvânt, citit apoi pe ascuns, de nenumărate ori, cu nesăț.

Privirea deținuților politici din rândurile intelectualilor de imaginea literei tipărite sau scrise de mână reprezenta și ea o formă de înfometare, cumplită.

Așa cum nu-i înduioșa bătrânețea, pe anchetatori și gardieni, procurori și agenți nu-i impresiona nici tinerețea deținuților politici. Dintr-o carte de amintiri, *Fundul gropii*, publicată în 2001 de scriitorul Nicu Dascălu, fost deți-

nut politic, reiese că, arestat pe vremea când era încă elev de liceu, el n-a fost deloc menajat în beciurile Securității sau în închisoare.

„Mi s-au pus la ochi ochelarii de tablă și doi tovarăși m-au înșfăcat bine și m-au condus pe un culoar zigzagat spre un lift care m-a și urcat la etajul doi, unde am dedus că au loc anchetele. Ghionturile-n coaste îmi tăiau respirația.

Nu m-a întrebat nimeni cum mă cheamă și nici nu mi s-a spus de ce fusesem adus acolo. Doi malaci m-au întins cu fața în jos pe o masă, m-au legat și m-au întins până ce am simțit că îmi ies oasele din încheieturi, după care m-au bătut la tălpi și la fund până la inconștiență. Bătaie ca la carte. Nu știu cât de târziu m-am trezit, ud, târât într-o încăpere goală, pe o pardoseală de beton.”

Teroarea s-a abătut nu numai asupra literaturii culte, ci și asupra... folclorului. *Cicerone Ionițoiu*, el însuși fost deținut politic, păstrează în arhiva sa textul unei „sorcove a anului 1947”, care a intrat la vremea respectivă în atenția Securității. Textul poate fi considerat politic, satiric și mai ales tragic, întrucât autoarea lui, Marioara Ianculescu-Manon, din comuna Cârcea, județul Dolj, a plătit cu chinuri cumplite, în beciurile Siguranței de la Craiova, îndrăzneala de a-l fi compus:

„Oaspeți dragi din țara asta/ Vă mirați voi cum se poate/ Anul nou care ne vine/ Să le știe toate-toate./ Un moment de-aveți răbdare/ Anul nou iată c-apare/ Și ntr-o slovă oltenească/ Ține mult să vă vorbească./ Eu sunt anul '47./ Nu vreau să vorbesc în șoapte./ Nu înghit minciuna dulce/ Ca anul care se duce./ Ia priviți pe '46/ Jerpelit până la oase./ Descălțat și despuiat/ Parcă-i păstrăv afumat./ Cum te-a jupuit Tamara/ Dacă nu ți-ai iubit țara!/ Să cântăm un marș celebru/ Marșul omului funebru/ Sau mai bine sorcova/ S-o cântăm la Moscova./ Sorcova, vesela./ Să te duci la Moscova/ Pe Stalin să-l sorcovești/ Cât mai tare să-l lovești/ Până-i zdrobești oasele/ Cum ne-a rupt ogoarele./ Până-i rupi picioarele/ Cum ne-a rupt ogoarele./ Toți românii îl iubim/ Și cu toți îl sorcovim:/ Să culeagă în colhoz/ Cât culegem noi din boz./ Sorcovică, sorcovea/ Du-te-n chip de cucuvea./ Ia pe Colea, ia pe Golea/ Și îi trece peste Bug:/ Sunt trei ani de când ne sug./ Să se ducă, ducă-se/ Să se-ngroape în URSS./ Să moară tot sindicalul/ Să moară tot „democratul”/ Cu Stalin și Susaikov/ Alături de Molotov./ Și să duci din România”.

În versuri apare la un moment dat o referire la „Susaikov”, în legătură cu care Cicerone Ionițoiu oferă următoarea explicație: „Ivan Susaikov, fost fierar într-un sat, a devenit activist în armată și a parcurs repede toate gradele până la general-locotenent, ajungând comandant al unei divizii de tancuri. Avea o antipatie violentă față de oficialitățile occidentale. La 28 februarie 1945, Vișinski a venit cu Susaikov de la Moscova și l-a instalat ca șef al secției rusești din Comisia Aliată de Control din România. Fostul fierar s-a ocupat de jefuirea țării noastre și de decimarea armatei. În perioada 1949-1950 a fost rechemat la Moscova și anchetat, întrucât se bănuia că începuse să se chivernisească și să aibă deprinderi burgheze. A dispărut în marele infern al lui Stalin.”

În închisoare, unii scriitori compuneau texte (indeosebi versuri) în minte, iar tovarășii lor de suferință le învățau pe de rost, asigurându-le astfel o multiplicare sui-generis, imposibil de controlat de gardieni. A rezultat în felul acesta o întreagă literatură a spațiului concentraționar, capitol straniu, de o tragică noblețe din istoria literaturii române.

Alex. ȘTEFĂNESCU

Desen de Popa'S

Flann O'Brien
La Doi Lebădoi

Traducere de Adrian Ojoiu

format 10,3 x 19, 382 p.,
160.000/16,0 lei

Alfred Döblin
Berlin Alexanderplatz

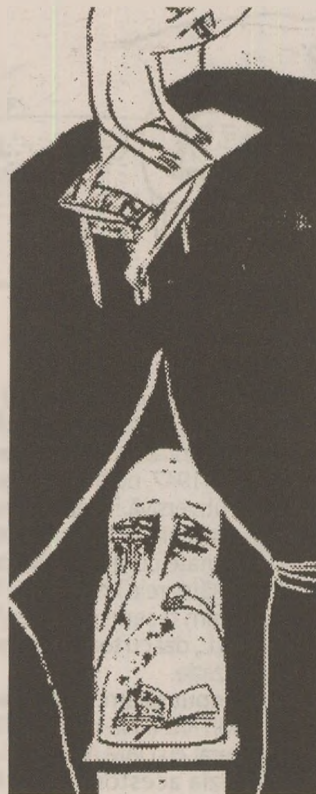

Traducere de Ion Roman

format 10,3 x 19, 682 p.,
255.000/25,5 lei

COMENZI la:
tel/fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492
e-mail: comenzi@edituraparalela45.ro
Pentru detalii vizitați:
www.edituraparalela45.ro

Societatea Română de Radiodifuziune
RADIO ROMÂNIA CULTURAL

Miercuri, 22 iunie, ora 15.00

Subterfugiul comicalului în opera lui

I. L. Caragiale

Invitat în emisiunea

ETICĂ-ESTETICĂ

Prof.univ. Mircea Tomuș

Realizator: Teodora Stanciu

fm

Arad 106,8	Craiova 101,1	Ploiești 104,1
București 101,3	Deva 105	Rm. Vâlcea 102,5
Bacău 101,8	Galați 101,6	Satu Mare 96,1
Baia Mare 100,1	Iași 103,1	Sibiu 103,7
Brașov 105	Oradea 96,1	Suceava 101,6
Buzău 103,7	P. Neamț 100,3	Tg. Jiu 89,5

HUMANITAS

citim de 15 ani împreună

Colecția Cartea de pe noptieră

160.000 lei
(16 lei noi)

Helmut Krausser

95.000 lei
(9,5 lei noi)

Mihail Sebastian

HELMUT KRAUSSER
Canişul divei

MIHAIL SEBASTIAN
Fragmente dintr-un
carnet găsit

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

<http://autori.humanitas.ro>
www.humanitasrights.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

- Marin Sorescu, Iona și alte două piese
- Ion Mircea, Pororoca
- Maria Tacu, Vorba de ieri

www.cartearomaneasca.ro

FUNDAȚIA ANONIMVL

Evenimentele anului 2005, Sfântu Gheorghe, Delta Dunării

* Festivalul de poezie PROMETHEVS (17 - 26 iunie 2005) *

Participă 12 tineri poeți. Înscrieri până la data de 30 aprilie 2005.
Preselecția în perioada 01 - 15 mai 2005.

Programul festivalului:

- 17 iunie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
  - 18 - 21 iunie - program de lucru și excursii în Delta Dunării
  - 22 - 24 iunie - prezentarea poeziilor în concurs
  - 25 iunie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor
  - 26 iunie - plecarea din Sf. Gheorghe
- premiul I: 20.000.000 lei; premiul II: 15.000.000 lei; premiul III: 10.000.000 lei
Presedinte Juriu: Florian Pittis

* Tabăra de sculptură PROMETHEVS (01 - 10 iulie 2005) *

Participă 12 tineri sculptori. Înscrieri până la data de 15 mai 2005.
Selecția participanților în urma participării la expoziții de grup
în CLVBVL PROMETHEVS, în perioada 01 - 08 iunie 2005.

Programul taberei:

- 01 iulie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
  - 02 - 08 iulie - program de lucru și excursii în Delta Dunării
  - 09 iulie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor
  - 10 iulie - plecarea din Sf. Gheorghe
- Lucrările de sculptură vor fi expuse permanent la Sf. Gheorghe.
premiul I: 20.000.000 lei; premiul II: 15.000.000 lei; premiul III: 10.000.000 lei
Presedinte Juriu: Mihai Orovaanu

* Festivalul de muzică tânără PROMETHEVS (15 - 24 iulie 2005) *

Participă 7 tineri soliști sau formații. Înscrieri până la data de 15 iunie 2005.
Selecția participanților pe baza a 3 piese înregistrate.

Programul festivalului:

- 15 iulie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
  - 16 - 22 iulie - concurs și excursii în Delta Dunării
  - 23 iulie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor
  - 24 iulie - plecarea din Sf. Gheorghe
- premiul publicului: 10.000.000 lei
Presedinte Juriu: Nicu Alifantis

Toți câștigătorii premiului I vor fi nominalizați pentru Secțiunea Opera Prima a Marilor Premii Prometheus, ediția 2005.
La preselecție sunt admiși tineri cu vârsta maximă 25 de ani, care trimit la adresa Fundației ANONIMVL
B-dul Primăverii nr. 12, sector 1, București sau la office@anonimul.ro
lucrările necesare înscrieri, respectiv:

* Secțiunea poezie - CV, fotografie și trei poezii;

* Secțiunea sculptură - CV, fotografie și fotografii a câte trei lucrări;

* Secțiunea muzică tânără - CV, fotografie și CD / casetă audio cu 3 piese.

Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.23.59 sau pe www.anonimul.ro.

* Festivalul Internațional de Film Independent ANONIMVL *

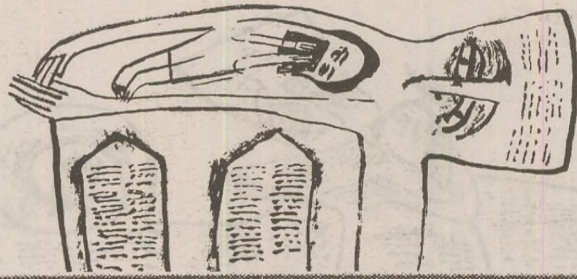
* (01 August - 04 septembrie 2005) *

Programul festivalului:

- 01 - 14 august - retrospectiva Ediției I, 2004: lungmetraj, documentar, scurtmetraj (în camping)
  - 16 august - Festivitatea de Deschidere Ediția a II-a, 2005 (în camping)
  - 17 - 19 august - proiectii competiției Ediția a II-a, 2005: lungmetraj (în camping); lungmetraj, documentar, scurtmetraj (în tabăra ANONIMVL)
  - 20 august - Festivitatea de Decernare a premiilor (în camping)
  - 21 august - 03 septembrie - proiectii competiției Ediția a II-a, 2005: scurtmetraj, documentar și programe paralele (în camping)
  - 04 septembrie - petrecere de închidere (în camping)
- Presedinte Festival: Marcel Iures

Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.16.93 sau pe www.anonimul.ro.

literatură

Gabriel Liiceanu

În genul lui Cărtărescu

Jurnal III

Vineri 3 iunie 2005, la Târgul de Carte de la București, a avut loc lansarea volumului II a *Jurnalului* lui Mircea Cărtărescu. Cu gândul de a evita rutina tradițională a acestor manifestări culturale, am preferat varianta ludică a unei parodii literare: mi-am imaginat cum ar arăta pagina din volumul III al *Jurnalului* lui Cărtărescu dedicată evenimentului la care aveau să participe autorul cărții, Ioana Pârvulescu și eu însumi. Așa se explică acest *În genul lui Cărtărescu*, în care cititorul poate recunoaște lesne un ilustru model interbelic: al lui N. Steinhardt din anii '30.

G. L.

Imagini de la lansare

Imagini de la lansare

3 iunie 2005

Ma scol către ora 7 cu senzația, mai acută ca oricând, că sunt ținut într-o existență dementă care, mai devreme sau mai târziu, se va termina cu o implozie a bietului meu creier, cum de altfel, nu mă îndoiesc, va sfârși și universul: ca o peltea galactică oboșită de coagulări succesive și de un take off reluat, inutil și prosteste, la nesfârșit. Creierul meu matinal are de fiecare dată ceva din consistența pastei ăsteia cosmice aflate în derivă, navigând bezmetic — fuck you, univers, fuck you, creier al meu — printre fractali, feromoni, fisuri, fibule, vistule, Vistula. (Apropo, se pare că polonezii vor să-mi scoată o nouă ediție din *Travesti*, iar Ireneusz Kania se apropie cu traducerea de sfârșitul lui *Orbitor I*. Nu e primul străin care îmi spune — am mai auzit asta și la Oslo, și la Stockholm și la Reijkiavik — că aș fi cel mai important scriitor al momentului, dar că tipii nu se vor prinde decât după ce nu voi mai fi.)

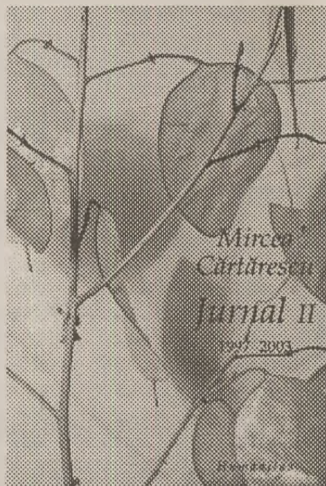
Adevărul e că mă simt tot mai desprins de colcăiala puturoasă a tot ce se întâmplă cu mine aici, de mazăga asta răscoaptă în care sunt obligat să înot zi de zi, târându-mi eul, M.C.-ul și emceitatea, printre fenomene pe care nu le-am dorit și nu le pot influența în nici un fel. Vorba lui Wittgenstein din *Caietul albastru*: „Uneori mi se pare că e ca și cum fenomenele experienței personale ar fi cumva fenomene din straturile superioare ale atmosferei, în opoziție cu fenomenele materiale care au loc pe pământ.”

Dar poate că starea asta mizerabilă — vorba cântecului lui Paul Simon, *The Sounds of Silence* (Hello darkness my old friend/I've come to talk with you again) — o am și pentru că după-amiază, la *Târgul de carte*, are loc lansarea volumului II din *Jurnalul* meu. Poate că de-asta l-am visat și pe Liiceanu.

Se apropia de mine cu un surâs indecis, stigmă inconfundabilă a ipocriziei la care îl obligă pe oricine livrarea într-un rol social (Doamne, toți vor roluri, roluri, roluri, cromate, crocante, coclite, pârlite), dar nu-i vedeam trupul decât de la genunchi în sus, pentru că picioarele avansau, invizibile, prinse într-un soi de norișori pufoși, cu irizații micuțe, ca stelulele care înflorea dimineața pe geamul înghețat al apartamentului împuțit din Floreasca, în care, la 7-8 ani, intram încălecând pervazul cu burta

și lăsându-mi trupul moale să alunece pe covorul de iută din bucătărie. Mi-aduc și acum aminte de foșnetul lui abia perceptibil, întocmai ca acela pe care îl scotea rochia de tafta verde a mamei. Și-o punea în fiecare an când se pregătea de revelion, sărutându-mă, înainte de a pleca, în pătuțul în care mă găsea ghemuit, cu genunchii la gură. Repetam seară de seară, asemeni personajelor de pe orologiile primăriilor germane, reglate de o memorie mecanică, ritualul instalării mele foetale, din care mai păstrez și acum senzația grețos-lăptoasă a cufundării mele amniotice.

Liiceanu venea așadar spre mine și pe măsură ce se apropia ochii i se exorbitau, deveneau două talgere uriașe cu un cerculeț roșiatic în centru care clinota, transformându-se în cele din urmă în acel *böser Blick*, faimoasa privire rea a BMW-ului 330 XD. Când a ajuns la doi metri de mine, a întins brațul care se transforma, pe măsură ce se apropia de beregata mea, într-un clește de tarantulă târcată, cu un pântec enorm de cleștar, și, rostogolindu-și talgerele, a început să țipe, iar țipetele reverberau în cascade de ecouri care îmi atingeau timpanele și, după ce șerpuiau prin trompa lui Eustache, îmi explodau în creier, în sărmanul meu creier, din care se prelingeau apoi picături delicate

de sudoare însângerată. Urletele lui Liiceanu, absorbite de picăturile acestea, se preschimbau într-un clipocit, dulce și bălos deopotrivă: „Ai să vorbești la lansare, lansare, lansare...” — „Nu vreau, o să fie cald!”, am apucat să spun, înainte ca brațul lui, devenit între timp mandibula unei călugărițe (*Mantis religiosa*), ca aceea care stă pe pieptul insului cu mitră din desenul paradoxal al lui Escher, să apuce să mă înhațe. „Și, am adăugat, înainte ca glasul să-mi reculeze în coșul pieptului, je veux chier sur vos lancements, mă cufuresc pe lansările voastre, pe premiile voastre, pe cronicile voastre de impotenți și de gășcari, pe uniunile voastre scriitoricești de opera de trei parale. Mai bine îmi iau familia și ne cărăm dracului în Australia, pe continentul acela cu 30 de milioane de oi. Prefer oricând să tund oi, ba chiar să devin oaie, decât să scriu pazvanți, levanți și orbitori în țara lu' pește. Să tund oi, uitând că sunt M.C., ah, marele M.C. cu emceitatea lui de shiboleth.

S-a întâmplat însă și ceva bun în ultima vreme. Îi dădusem Ioanei Pârvulescu pentru colecția ei de la Humanitas, „Cartea de pe noptieră”, o cartică alcătuită din 20 de tablete-povestiri pe care am acceptat să o numesc, la insistențele ei, *De ce iubim femeile*. Scrisesem, cu ceva vreme în urmă în *Jurnalul Național*, că publicul român nu este încă maturizat și că, spre deosebire de cum se întâmplă lucrurile în alte culturi ale lumii, românii noștri preferă să-i cumpere pe esești în zeci de mii de exemplare, în vreme ce prozatorii de-abia ating, în cazuri fericite, tiraje de câteva mii. Semnal, fără doar și poate, al unei culturi bolnave. Or, constat acum semne de însănătoșire. Humanitas a tras din *De ce iubim femeile* 50.000 de exemplare din care s-au vândut deja 41.000 de exemplare. Poate intrăm și noi, în felul ăsta, în rândul lumii.

4 iunie 2005

Vor să-mi publice *Nostalgia* în Croația, *Travesti* în Malaiezia, s-ar putea că *Zmeii* să fie traduși într-o limbă creolă și aud că Mazzoni m-a propus pentru Nobelul de anul acesta. Amân deocamdată proiectul transhutanței australiene. ■

arte

muzică

Curentul „latino”

Asistăm, în ultimul deceniu cel puțin, la o acaparare viguroasă a pieței muzicale internaționale de către curentul numit „latino”, lucru ce nu poate fi negat de nici un amator întâmplător de muzică, necum de un spirit interesat de tendințe muzicale și de motivațiile launtrice ale succesului unui curent artistic în dauna altora.

Să se dateze acest lucru numai unor complicate și savante strategii de promovare?

Chiar și așa, spiritul mercantilor al zilelor noastre, dus la perfecțiune – indiferent în ce domeniu și-ar face apariția hâdă – face rar greșeala de a promova în neștire lucruri pe care „spiritul veacului” nu e dispus să le accepte.

Mai curând cred că este răspunsul latin la o anume sensibilitate, ce tinde să fie redescoperită și, în unele cazuri, reinventată.

Pasiune mai rafinată, voluptate mai luminoasă și *filtrul neîndoelnic al gândului* – muzica urmașilor Romei se impune cu maiestruozitate sufletului nostru „bucuros de moarte”.

Că locul de iradiere al curentului e continentul nou și nu patria mamă, are mai puțină importanță în acest moment; important e că el a reușit să facă o breșă, ce tinde să se lărgască, în stupida producție de moment a spațiului anglofon, care a uitat gustul subtil al experimentului și a început să hăhăie penibil melodii în două acorduri, și acelea mai mult false.

O incursiune spre locul de obârșie al acestui curent propun maestrul cântăreți Maria Răducanu și Maxim Belciug cu albumul „La Tarara”: creuzetel iberic, matcă a unui metisaj muzical fericit exploatat în secole

mai inteligente și mai cuviincioase ale Europei (Ravel, Lalo, Bizet etc).

Reîntoarcere în matricea stilistică don quijotescă și tauromahică prin Albeniz, Granados, de Falla, Rodrigo, încercare de „întoarcere acasă” din prăfuitul drum al Stambulului, sau doar un simplu excurs exotic, asta rămâne să aflăm împreună, cum ne-o fi norocul!

Un exemplu de rafinament, incursiunea în tradiția muzicală spaniolă – meritul acestui album. Cântece culese de Frederico Garcia Lorca, sau compuse de Manuel de Falla în spirit tradițional, sau piese sefarde, sau populare spaniole, ori flamenco. Acum și aci, pe Dâmbovița.

În mîzga actuală a muzicii performate în România – mergând de la urât mirositoare și imunde muzici de cartier, fie ele manele sau dance, și până în polul opus al unui rock – pop șmecheros și căznit, încercând să cucerească prin „miștocăreala” textelor ceea ce nu reușește să creeze la nivel melodic – autorii albumului propun o oază de normalitate, prin selecție și interpretare.

În țara lui „merge și așa”, o încercare de a arăta că nu merge totuși oricum. Partituri complexe, atent studiate și interpretate, migălos pregătite, datorate cu siguranță și formației clasice a celui care nu a învățat să ciupească corzile chitarei pe plaja de la Vama Veche, la „Stufstock” sau la alte deșănțări bahico – melodice de amatori cu pretenții de muzicieni și promovare de fițiuci scrise pe genunchi.

O muzică de o complexitate aparte, nedepistabilă cu ușurință în fluxul pasional și lesne de asimilat al muzicii răzgâiate în soarele sterp

al unei Spanii mai mult africane decât europene, în interpretarea nefiresc de firească a lui Maxim Belciug.

Și o voce pătrunzătoare și clară – înțelegând rostul și cadența necesare unei redări verosimile a sonorităților peninsulare, aspre în melancolia lor indicibilă – aparținând Mariei Răducanu, renunțând, în acest album, în spiritul riguros al cadenței latine, la intonațiile de jazz cu care își obișnuise admiratorii.

Într-o exprimare mai sintetică, o excelentă servire a muzicii cu rol de sublimare a sunetului, rol pe care începusem să ni-l închipuim pierdut undeva în vâltoarea democratică a satisfacerii gustului mediu, a muzicii călduțe, de ascultat la bărbierit sau în jurul unui grătar rumenind trei mici.

Și, apropo de asta, nu aș recomanda albumul la o ascultare cu bere. Un vin gros – fie el și mai puțin spaniol – și o întoarcere spre firea profundă, care se căznește să mai palpate în noi, ca jarul sub cenușă, s-ar potrivi mai bine cu seriozitatea demersului celor doi interpreți.

Pentru că tot a venit vara și tînjim după nisipul din buza mării, recomand, de asemenea, o ascultare relaxată, permițând soarelui să ne pătrundă și în suflet, nu numai să ne tulbure la cap.

Să lăsăm gândul să perceapă tactil pasiunea zăvorâtă în aceste piese, pentru a-l mai limpezi de molozul „vamaiot” sau „mamaiesc”, ce ne năclăiește firea cu un bleg și păgubitor marasm cu pretenții de profunde și „neînțelese trăiri”.

Propunem acest album, cu un aranjament situat undeva la mijloc de drum între granițele marelui Imperiu latin, de un genuin elaborat, capabil să reînvie duhul adevărat al acestor cântece (*canciones espanolas antiguas*), pentru un, parcă uitat, gust de gând și soare.

Un semn că aici, nu în zadar, chemăm la o mai corectă apreciere a muzicii de calitate.

Demersul lui Maxim Belciug și al Mariei Răducanu va fi, cred eu, încununat de un succes pe care cu toții îl merităm și pe care cu prisosință îl merită muzica pe care aceștia o promovează.

Mircea GHERBOVEȚ

La Tarara, Maria Răducanu (voce) și Maxim Belciug (chitară). Arboresonor, 2005.
Disponibil în Librăriile Carturești, Magazinul Muzica și Librăriile Humanitas.

Editura AULA

Colecția „CANON”

Titu Maiorescu de <i>Cornel Moraru</i>	69.000 (6,90) lei
Mihai Eminescu de <i>Caius Dobrescu</i>	109.000 (10,90) lei
Ioan Slavici de <i>Cornel Ungureanu</i>	69.000 (6,90) lei
George Coșbuc de <i>Andrei Bodiu</i>	69.000 (6,90) lei
Liviu Rebreanu de <i>Ion Simuț</i>	69.000 (6,90) lei
Lucian Blaga de <i>Cornel Moraru</i>	69.000 (6,90) lei
Urmuz de <i>Adrian Lăcătuș</i>	69.000 (6,90) lei
Ștefan Agopian de <i>Ruxandra Ivăncescu</i>	69.000 (6,90) lei
Ioan Alexandru de <i>Ion Bălu</i>	69.000 (6,90) lei
Ștefan Bănulescu de <i>Monica Spiridon</i>	69.000 (6,90) lei
Ana Blandiana de <i>Iulian Boldea</i>	69.000 (6,90) lei
Nicolae Breban de <i>Liviu Malița</i>	69.000 (6,90) lei
Emil Brumaru de <i>Rodica Ilie</i>	69.000 (6,90) lei
Augustin Buzura de <i>Ion Simuț</i>	69.000 (6,90) lei
Matei Călinescu de <i>Ștefan Borbély</i>	69.000 (6,90) lei
Mircea Cărtărescu de <i>Andrei Bodiu</i>	69.000 (6,90) lei
Gheorghe Crăciun de <i>Mihaela Ursă</i>	69.000 (6,90) lei
Leonid Dimov de <i>T. Ștef și V. Mureșan</i>	69.000 (6,90) lei
Ioan Groșan de <i>Nicoleta Cliveț</i>	69.000 (6,90) lei
Alexandru Ivasiuc de <i>Sanda Cordoș</i>	69.000 (6,90) lei
Mircea Ivănescu de <i>Al. Cistelecan</i>	69.000 (6,90) lei
Virgil Mazilescu de <i>Ion Buzera</i>	69.000 (6,90) lei
Nicolae Manolescu de <i>Mihai Vakulovski</i>	69.000 (6,90) lei
Adrian Marino de <i>Constantin M. Popa</i>	69.000 (6,90) lei
Fănuș Neagu de <i>Andrei Grigor</i>	69.000 (6,90) lei
Mircea Nedelciu de <i>Al. Th. Ionescu</i>	69.000 (6,90) lei
Constantin Noica de <i>Cornel Moraru</i>	69.000 (6,90) lei
Cristian Popescu de <i>Horea Poenar</i>	69.000 (6,90) lei
Marin Preda de <i>Rodica Zane</i>	69.000 (6,90) lei
Eugen Simion de <i>Andrei Grigor</i>	69.000 (6,90) lei
Nichita Stănescu de <i>Vasile Spiridon</i>	69.000 (6,90) lei
Nicolae Steinhardt de <i>Gheorghe Ardelean</i>	69.000 (6,90) lei
Sorin Titel de <i>Daniel Vighi</i>	69.000 (6,90) lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

calendar

11.06.1883 - s-a născut Tudor Pamfile (m. 1921)	13.06.1929 - s-a născut Al. Săndulescu
11.06.1901 - s-a născut Alexandru Bădăuță (m. 1983)	13.06.1942 - s-a născut Al. Florin Țene
11.06.1939 - s-a născut Ion Andreiță	13.06.1943 - s-a născut Alexandru Spânu (m. 2002)
11.06.1943 - s-a născut Grigore Arbore	13.06.1972 - a murit Nicolae Tăutu (n. 1919)
11.06.1946 - a murit Sofia Nădejde (n. 1856)	13.06.1977 - a murit Lazăr Iliescu (n. 1887)
11.06.1995 - a murit George Uscătescu (n. 1911)	13.06.2002 - a murit Gheorghe Bulgăr (n. 1920)
12.06.1916 - s-a născut Alexandru Balaci (m. 2002)	14.06.1818 - s-a născut Vasile Alecsandri (m. 1890)
12.06.1916 - s-a născut Constantin Monea	14.06.1875 - s-a născut Ion Dragoslav (m. 1928)
12.06.1919 - s-a născut Valeria Boiculesi (m. 1984)	14.06.1882 - s-a născut Ion Petrovici (m. 1972)
12.06.1922 - s-a născut Petru Vintilă C	14.06.1883 - s-a născut George Ciprian (m. 1968)
12.06.1929 - s-a născut Irina Mavrodin	14.06.1884 - s-a născut Ioachim Botez (m. 1956)
12.06.1932 - s-a născut Balint Tibor (m. 2002)	14.06.1905 - s-a născut Iosif Igiroșianu
12.06.1939 - s-a născut Doru Moțoc	14.06.1932 - s-a născut Spiridon Vangheli
12.06.1954 - a murit N. Davidescu (n. 1888)	14.06.1934 - s-a născut Pavel Aioanei (m. 1987)
12.06.1956 - a murit Ioachim Botez (n. 1884)	14.06.1983 - a murit Nicolae Dumbravă (n. 1927)
12.06.1977 - a murit F. Brunea-Fox (n. 1898)	
12.06.1980 - a murit Andrei Ion Deleanu (n. 1903)	
13.06.1926 - s-a născut Paul Miron	

arte

Nu pe gură!

Fac ce fac și tot revin – actualmente indirect – la un curent care de obicei are darul de a marca, aproape tara criticii de film: La Nouvelle Vague. Măcar mă consolez cu observația că și câțiva dintre confrății mei împărtășesc această obsesie. Plus că de data asta am chiar și un motiv ca să scriu despre un film oarecum asociat acestui curent: pe marile ecrane autohtone aterizează ultimul lungmetraj al lui Alain Resnais, *Nu pe gură!* (2003). Ei, „oarecumul” merită relativizat și mai mult, pentru că regizorul francez în cauză nu prea are multe în comun cu restul celor asociați cu La Nouvelle Vague. Se deosebesc de la o poștă când vine vorba de influențe: Resnais n-a scos niciodată din obscuritate vreun autor american, nici nu era pasionat de filmele de acțiune care au constituit blazonul cinematografului de peste ocean. Când era vorba de trasul cu ochiul intercollegial și de furat meserie, îi prefera pe Bergman și pe Antonioni. În plus, spre deosebire de ceilalți, nu i s-au recunoscut niciodată meritele ca scenarist sau critic de film. Acum-octogenarul nu se număra nici printre contribuitorii stabili ai rampei de lansare a curentului, *Cahiers du cinéma*. Însă, ca și Louis Malle, din comoditatea criticilor, a ajuns să obțină un loc sub termenul-umbrelă La Nouvelle Vague.

Conștiincios din fire, Resnais a început cu scurtmetraje, dintre care unul i-a aruncat în poală un Oscar, la infima vârstă de 26 de ani. Din cauza peliculei *Noapte și ceață* din 1955 a avut probleme cu autoritățile. El intercalase imagini filmate în lagărele naziste cu unele ale aceluiași locuri post-factum, filmate într-un travling prelungit și mediativ. Dar existau și câteva imagini interpretate ca șopârle la adresa colaboraționismului francez, motiv pentru care filmul – oricum cenzurat – a fost dat afară din competiția de la Cannes. Ceea ce nu l-a făcut pe autor să stea departe de astfel de momente istorice a căror încărcătură politică e detonată cu mult timp după ce conflictul s-a epuizat, vezi *Hiroshima Mon Amour*, *Muriel sau timpul unei reveniri* plus *Războiul s-a terminat* (PS: dacă nu le-ai văzut deja, o vizită mai lungă la Cinematecă se cere recomandată).

Regizorul pare însă să se fi plictisit de astfel de subiecte grele, dar nu și de experimentele cu convențiile genurilor. I-a trecut gravitatea și chefel de explorare a subconștientului (al lui sau al spectatorului), dar i-a rămas rigurozitatea formală *in extremis*. Cel puțin asta deduc eu din filmul *Nu pe gură!*. Nu mai vrea teatru filmat ca în *Mélo*, dar opereta îi surâde. Dar doar n-o s-o transpună într-un musical banal și sincopat, în care spectatorul să se plictisească de dialoguri artificiale și să aștepte plictisit următoarea melodie, doar doar l-o mai scoate din amorțeală.

Dacă la asta vă așteptați, pelicula vă va dezamăgi. Dar mai ridicați ștacheta, și veți vedea ce poate un regizor supradotat să facă dintr-un gen relativ desuet. Adjectiv care acoperă și opereta care a servit drept scenariu (doar a avut premiera în 1925!), și musicalul în general. În primul, te aștepti ca personajele să schimbe replici articulându-le normal, apoi cântate. În al doilea, deja aerul de artificialitate te face să ascuți urechile și să vezi granițe foarte clare,

Alexandra Olivetto

CRONICA FILMULUI

Din operetă în musical

ca, de exemplu, în *Chicago*, unde numerele de vodevil au rolul de a comenta sau de a exemplifica o situație care ți-a fost deja servită pe tavă într-un dialog. Resnais nu pare însă dispus să își ghideze spectatorul prin acest șotron intricat și, ca orice șotron, plin de delimitări. Așa că le desființează și le deconstruiește într-un mod original.

Întâi și întâi, în loc să dea succesiunii de replici și numere de vodevil un aer cât de cât realist, el o artificializează și mai mult. Nu doar la un singur nivel. Ca să exemplific mai bine imaginați-vă o piesă de Oscar Wilde: personajele exudă spirit și ironie, dar, deși acționează în virtutea unor sentimente cică puternice parcă nu au suflot, până și crizele nervoase par mimate. Sunt atât de ciopârțite, reduse la datele de bază și pe de altă parte schimbând replici spumoase, încât sunt anti-veridice. Resnais chiar vorbește despre unul ca fiind „fantastic” și are dreptate: este vorba de soțul eroinei, Valandray, un magnat al metalurgiei care crede că dezvirginându-și soția, între ei se formează un aliaj permanent prin care ea e marcată pe veci de el, motiv pentru care ea nu îl va înșela niciodată. Odată ce personajele sunt plasate în această sferă a neplauzibilului, spectatorul se poate aștepta la orice. Și mizanscena contribuie la această impresie, tonurile de roșu, mov și verde subminând veselii uneori forțată a personajelor. Senzația de apropiere de lumea lui Lewis Carroll pe care o viza regizorul se obține de la primul cadru: „o partidă de ceai”. Pomind de la un detaliu al mesei aranjate, camera se ridică încet și dă la iveală o compoziție foarte ordonată și precisă. Care însă nu cadrează cu situația, pentru că musafirii nu beneficiază de gazdă. Contradicție

carrollescă, într-adevăr.

Regizorul vrea însă să confere o anume continuitate tramei, ca atare nu vrea pauze între numerele de vodevil și replici. Iar o manevră îndrăzneată: în loc să facă un musical, *muzicalizează* tot filmul. Face tranziția de la discurs la cântec într-un singur cadru. Chiar și atunci când personajele își exersează capacitățile vocale în formații complicate care merg de la trio până la octet. Mai mult, inserează fragmente muzicale peste tot în film. Efectele sonore ale editorului de sunet și cele muzicale ale lui Bruno Fontaine, nu se limitează la a se succeda, uneori se și întrepătrund. Replicile personajelor sunt puse în valoare prin intermediul unor punctuații, de pildă un sunet de harpă, ca în Rossini. La fel și situațiile: se aprinde un reflector, se aude un pizzicato de coarde. Două personaje alunecă pe parchet,acompaniate de țimbale, ceea ce îi evocă pe Fred & Ginger.

Nici scenariul nu merită scutit de câteva comentarii. Notabil e faptul că Resnais n-a schimbat un cuvânt din textul original al operetei, scris de André Barde. Suprema reușită a acestuia sunt dialogurile (inclusiv cele cântate), pline de vervă și de calambururi. Regizorul francez face însă o altă modificare, în spiritul democrației textului (în care fiecare personaj are un rol la fel de important, cerut de complexitatea intrigii). Fiecare privește și se adresează direct spectatorului, solicitându-i aprobarea. În acest mod, personajele părăsesc statutul lor de marionete ale autorului – și această manevră e dificilă dacă luăm în calcul neplauzibilitatea lor – devenind, pentru scurt timp, voci naratoare.

Aș vrea să adaug la această analiză câteva observații care nu îmi aparțin, dar cred că cititorul autohton merită să aibă acces la ele. Sunt rezultatul perspicacității într-ale exegezei ale unui reputat critic american de film, Jonathan Rosenbaum. Pentru început, califică filmul drept capodoperă și deplânge faptul că el nu va fi difuzat la „cinematografele comerciale” din S.U.A. Prin ochii lui Rosenbaum, pelicula e un omagiu adus musicalurilor clasice hollywoodiene. Dar nu doar atât. Conține aluzii la lumea teatrului, o intrigă de farsă tipic franceză, personaje care transcend stereotipia și o lecție de istorie: deși amănuntele din 1925 sunt respectate fidel, creația lui Resnais nu are nimic în comun cu filmele francezești din acea perioadă. Lungmetrajul e, afirmă Rosenbaum, un artefact dintr-un univers paralel, în care istoria a evoluat într-o direcție diferită. Paradoxul e că, ecranizând o operetă, Resnais reușește să rămână ferm ancorat în actualitate: anumite nuanțe ale prestației actricești fac ca Eric să semene cu Bush și ca Valandray să amintească de Jean-Marie Le Pen.

Deși filmul abundă în calități, povestea lui seamănă cu cea a *Aviatorului* lui Scorsese, cu toate că în cazul de față acest destin mi se pare nemeritat: nominalizat la o mulțime de César-uri, n-a luat premiul pentru cel mai bun film/regizor, ci trei distincții minore pentru sunet, design vestimentar și actor într-un rol secundar. ■

arte

↑ n câteva pagini, dense de fapte și amintiri, inserate în volumul îngrijit de ea și apărut la centenarul nașterii lui Alexandru Rosetti, Andriana Fianu scria: „E hazardat să afirmi că poți cunoaște bine, profund, în totalitate un semen, oricât de apropiat ți-ar fi. Îl poți cunoaște într-o relație afectivă, profesională, amicală, socială, totdeauna subiectivă, nuanțată, stabilită între cei doi, cu reverberații spre mediul înconjurător, niciodată completă”. Și adăuga o explicație pentru relația ei de o viață cu profesorul Rosetti și cu familia sa: „Și totuși o imensă discreție față de întâmplările, mai ales neplăcute, nu totdeauna restrictivă la persoane, caracteriza întreaga familie Rosetti”. Despre Andriana Fianu însăși nu avem până acum o cunoaștere cât de cât completă, deși la trecerea ei în eternitate două pagini din **România literară** sunt definitorii pentru cunoașterea sa. Au lipsit indeosebi datele ei absolute, informațiile biografice esențiale. De aceea, într-o dimineață de octombrie, în 2004, am avut o lungă convorbire pe această temă, cu sora ei, doamna Nicolina Eliza Mihaela.

Andriana Fianu s-a născut la 19 septembrie 1928, la București, părinții săi fiind Nicolae Fianu, casier general la Societatea Petrolieră „Prahova” din București, și Eliza Fianu (născută Tănăsescu), originară din Turnu Severin și profesoară de limba română și desen, iar după căsătorie ea însăși funcționară la societatea la care lucra soțul său. Urmase și Belle Arte, unde-i avusese profesori, între alții, pe Francisc Rainer la anatomie și pe Jiquidii, acesta dându-i un tablou. După studiile liceale la liceele bucureștene „I. Heliade Radulescu” și „Regina Maria”, Andriana Madeleine Ivonne urmează, între anii 1947 și 1951, Facultatea de Litere din București, fiindu-i profesori Al. Rosetti, Tudor Vianu, G. Călinescu, G. Oprescu, J. Byck și conferențieri Dinu Pillat, Ion Frunzetti și Al. Piru. A fost studentă și la Institutul de Teatru din București, secția direcție de scenă. După ce timp de cinci ani este asistentă de regie a lui Moni Ghelerter la Teatrul Național din București, în timpul directoratului lui Zaharia Stancu, post pe care este constrânsă să-l părăsească în urma unui denunț că citise o carte de tehnică teatrală primită din străinătate, fapt care îi atrăgea mutarea în provincie, unde a refuzat să se ducă, devine redactor la „Gazeta literară” încă de la primul ei număr, și continuă din octombrie 1968 până la pensionare, la **România literară**.

Singura carte originală tipărită, *Dincolo și dincoace de rampă* (1982), mărturie a interesului ei pentru slujitorii scenei, actori și regizori, conține pagini de evocare a serilor în care a urmărit repetițiile sau spectacolele în care evoluau culmi ale artei teatrale românești. „Faptul că îi cunoșteam,

La Barcelona, în 1983, cu balerinel Gelu Barbu

Cinci ani de la moarte

Amintindu-ne de Andriana Fianu

- scrie ea - că participam zi de zi, minut cu minut, la elaborarea spectacolului nu reducea elementul de surpriză, de încântare pe care-l încercam privindu-i, admirându-le talentul, nebanuitele nuanțe, sensibilitatea și vibrația pe care le transmiteau spectatorilor, acela care nu pot bănuți câtă migală, câtă pricepere, câtă osteneală și câtă disciplină sunt necesare actorului”. După șapte interviuri cu regizorul de teatru și de film Liviu Ciulei, urmează o serie de microportrete de actori, în care găsește formule sugestive pentru a le sublinia nota personală: Eliza Petrăchescu, cu vocea ei „cu inflexiuni de violoncel”; Maria Botta, care „juca în transă, ca hipnotizată”, care „cânta, dansa, în unele piese, dar grav, frenetic, tragic, și cântecul și dansul erau parcă începutul unui sfârșit”; Emil Botta, care în demersul său actoricesc ținea „discret ascunsă poezia”; Mircea Constantinescu, actor de roluri de mici dimensiuni, din fiecare făcând o „compoziție desăvârșită”, Marcel Anghelescu ș.a. Împătimită de teatru, s-a dus și la Paris, unde a vizionat, între altele, spectacolul *Inedite Ionescu* la Café Théâtre „Absidiole”.

Mai bine de cincisprezece ani a publicat traduceri: Jacques Chabannes, *În raniță, bastonul de mareșal* (1977), Amédée Achard, *Belle-Rose* (1983), Edgar Reichmann, *Întâlnire la Kronstadt* (1992), Giovanni Grazzini, *Fellini despre Fellini, Convorbiri despre cinema* (1992), Petru Dumitriu, *Ne întâlnim la Judecata de Apoi* (1992), Gaston Leroux, *Misterul camerei galbene*, prefață de Jean Cocteau (1993), Romano Franco Tagliati, *Cu mâinile în buzunare* (1993).

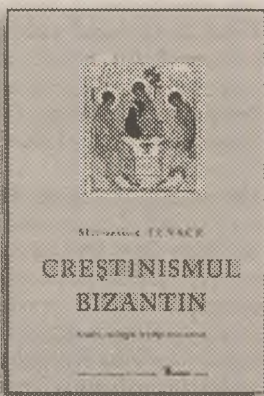
În cele 240 de pagini ale volumului pe care l-a îngrijit, *Al. Rosetti în evocări* (1995), în care am avut cinstea să colaborez, a strâns peste cincizeci de colaboratori, scriitori, lingviști, publiciști, români și străini, volumul fiind esențial pentru cunoașterea savantului și omului Rosetti.

Când a trecut la cele veșnice, la 28 iunie 2000, **România literară** (2000, nr. 27) i-a închinat două pagini, în cadrul cărora semnează Nicolae Manolescu, Alex. Ștefănescu, Gabriel Dimisianu, Constantin Țoiu, Constanța Buzea, Andreea Deciu. Din ele se desprinde ideea că Andriana Fianu s-a impus în lumea literară cu deosebire prin lungul ei periplu, de aproape o jumătate de secol, de redactor de reviste, redactor erudit, discret, caracterizat de abnegație, tact, finețe, cu o memorie prodigioasă, „idealist până la exaltare” (Ioana Pârvulescu), de redactor la „Gazeta literară” de la debutul acesteia, continuând apoi la **România literară**. Într-o vreme, ședințele revistei s-au ținut în casa sa din strada Toamnei, o casă veche, a bunicilor săi, construită spre sfârșitul secolului al XIX-lea. „Ea a devenit - scrie Nicolae Manolescu - una cu hebdomadarul principal al Uniunii Scriitorilor. Spuneai **România literară**, spuneai Andriana Fianu. Era, în felul ei, o instituție. Venea prima și pleca ultima din redacție. Știa tot ce se publica, sau nu, ca și toate golurile. Dacă uitam ceva, la ea apelam. Ea întocmea statul de plăți și dădea colaborările. Dacă voiam să-i convoc pe redactori, să schimb o pagină sau să solicit o colaborare, pe Adi o sunam la telefon. Adi era, în același timp, secretară, redactor, casier, contabil, corector, colaborator și director al revistei, fără să fi avut una sau alta dintre aceste funcții. Muncea din plăcere și devotament, de la o vreme, aproape neplătită.”

S-a bucurat de prietenia și încrederea multor scriitori. Al. Rosetti, luând-o ca executor testamentar, i-a încredințat plicul, datat 1952, cu ultimele sale dorințe. Al. Paleologu a mărturisit că a revenit, după o lungă absență, în presa literară, în urma invitațiilor și insistenței ei iar Petru Dumitriu o considera un fel de reprezentantă a sa în România. Constantin Țoiu îi evocă, în amintitul număr al **România literară**, o altă calitate: „Cu Adi, cu tactul și cu finețea ei bizantină, în înțelesul bun al cuvântului, se puneau la cale cele mai greu de închipuit apropiieri între scriitori.”

Iordan DATCU

CARTIER începe de la caracter

CREȘTINISMUL BIZANTIN

Istorie, teologie, tradiții monastice

de Michelina TENACE

Traducere din italiană de Al. CISTELECAN

288 pag. Cartonat, legat

În colecția **CARTIER Istoric** au mai apărut:

O istorie simbolică a Evului Mediu occidental de Michel PASTOUREAU

Pătămiri ale femeilor în vremea reginei Margot. 1553-1615 de Robert MUCHEMBLED

Mișcarea legionară: între mit și realitate de Adrian Gabriel LEPĂDATU

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@go.ro

art e

plastică

„Niște artiști”

↑ n ciuda faptului că nu este specializat pe artă românească contemporană, **Muzeul de Artă din Craiova** a inițiat în ultima perioadă, un program ambițios în acest sens. Proiectul urmărește familiarizarea publicului atât cu artiștii locali, cât și cu cei care au o legătură cu zona. Este cazul celei mai recente expoziții, când simeza muzeului a fost ocupată cu lucrările a doi graficieni de talie națională, Nicolae Aurel Alexi și Aurel Bulacu.

De altfel, cei doi nu sunt la prima manifestare comună în sălile muzeului. În urmă cu două decenii, ei au mai făcut o expoziție împreună, dedicată atunci fostului lor dascăl, pictorul Ilie Marineanu.

Actuala expoziție, intitulată sugestiv *După 20 de ani*, punctează evoluția lor artistică în acest răstimp.

Titlul prezentului articol parafrazează, de altfel, titlul uneia dintre lucrările lui Nicolae A. Alexi, o compoziție cu cinci personaje, prietenii săi, îmbrăcați în costume de epocă, avându-l în plan central pe Aurel Bulacu, cunoscut încă din adolescență.

Personalități bine conturate, deși antinomice ca demers artistic, ei reușesc să închege un spațiu plastic omogen, al cărui spirit coagulat este însăși contrastul viziunilor.

Nicolae Alexi, structural un cerebral de tip apolinic, își construiește parcursul în respectul, dar nu în epigonismul valorilor clasice.

În antiteză, Aurel Bulacu, dionisiac convins, optează pentru un limbaj ale cărui repere formale și spirituale le aflăm în modernismul secolului XX.

Atașat firesc unor imagini care licitează filonul epic, Nicolae A. Alexi își formulează discursul ca pe un monolog cu tentă subtil moralizatoare, unde în spatele „poveștii” transpare, ironică, nostalgică, mediativă sau numai tristă, opțiunea artistului în fața contemporaneității. În viziunea sa, printr-un exercițiu de excesivă democratizare, o societate care își pierde norma, legea și implicit legătura cu trecutul (ceea ce se întâmplă în cultura europeană a ultimului veac), care pune accentul pe negație și pe o rău înțelesă toleranță, riscă să se pulverizeze într-o formă goală de conținut.

Resuscitarea filonului epic este modalitatea prin care artistul consideră că trebuie să își articuleze opțiunea nu doar la nivel estetic, social și chiar identitar. Astfel, căutarea formei devine însăși mecanismul ce declanșează creația.

Abordarea deliberată a formei figurative, în încercarea de a transmite un mesaj cât mai explicit, impresionează prin acuratețea mijloacelor tehnice stăpânite, dar și prin mesajul trist și orgolios totodată, de a ne face martori la

prestigiul redobândit al desenului ca prim mijloc de comunicare. Este de înțeles un atare „exercițiu de admirație”, pe care ni-l solicită artistul, prin aceste demonstrații de virtuozitate în calitate de stăpân-magician al *technéului*.

La nivelul sensibilității creatoare, Nicolae A. Alexi este însă un creator al timpului său, cu un discurs plastic foarte actual, unde raporturile culturale, atent selectate, se conjugă optim într-un limbaj personal.

Privite în ansamblu, lucrările sale accentuează ideea de decor, de scenă, artistul imprimându-le deliberat o anume artificialitate. Realizează astfel construcții epice bine cizelate, într-un ansamblu scenic post-renescentist, unde atât povestea, cât și personajele au un rol riguros determinat, într-o regie prestabilită de autor (*Ah! Cât de artificial, Plimbare în grădină, La iarbă verde cu Boucher, Două lumi etc.*)

Într-un anume sens, imaginile sale sunt compuse în tehnica „colajului”, cu o compoziție divizată ca imagine, uneori foarte încărcată de puterea de imaginație a acestui desenator fantast care conține într-un dozaj original elemente de raționalitate, altoite pe o sensibilitate romantică.

La polul doar aparent opus este prietenul și colegul său de simeză, Aurel Bulacu, în lucrările cărui dominant este un desen visceral, de factură neoexpresionistă.

Ciclurile prezentate, cel al *Femeilor-„trofeu”* și *„Trofeelor” de animale*, conturează de fapt o singură idee, aceea a omului-animal erotic.

De mai bine de două decenii, întreaga sa existență, mai ales artistică, este supusă acestui gest atavic și într-un anume sens primordial.

Depășind orice inhibiție de factură etică sau socială, universul său artistic se manifestă într-o deplină libertate. Nimic nu este contrafăcut sau „fardat” de convenții, expresia

propriilor sale trăiri este transpusă în stare brută, necenzurată, cu o tentă arhaic-violentă și adesea ludică.

La Aurel Bulacu, lucrările nu „povestesc” nimic. Ele sunt exerciții de explorare a propriilor sale reacții în fața trupului feminin. Asta nu înseamnă că artistul cade în capcana exprimării gestului în sine, dar nici în aceea a camuflării sale în retorica sensibilității. Fiecare dintre imagini, îndelung căutată, în aparența ei formală, este un curajos exercițiu de sinceritate, unde graficianul încearcă să se deslușească în primul rând pe sine. El dezgolește trupul femeii așa cum prezintă și pe cel al animalului – un alter-ego al său, pentru a-și surprinde întregul alai de senzații și chiar reacții primare nedisimulate de spirit, cultură sau convenții de orice fel. Este ceea ce imprimă spectatorului, sau cel puțin mie, un sentiment tonic, de bucurie.

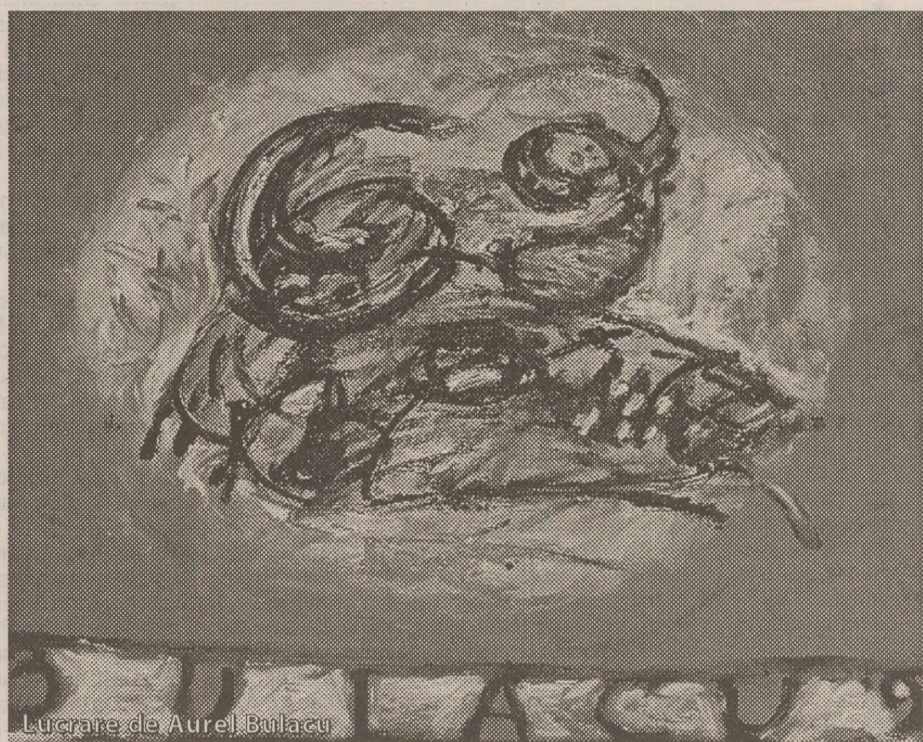
Femeile lui Bulacu, cel mai adesea fără chip, prezente identificabile prin câteva elemente individualizatoare: sâni, coapse, tors etc. obiecte ale bucuriei animalului din noi, ipostaziat într-un berbec sau taur de o masculinitate debordantă, au un impact, la nivel vizual și emoțional, de o mare intensitate, de natură să incite atât memoria „gustului”, dar mai ales persistența plăcerii. Neevocând niciodată, în mod expres, actul acuplării, este remarcabilă forța de sugestie a acestor imagini care derivă dintr-un deosebit simț al spațiului plastic, dublat de acuitatea trăirilor exprimate cu o sinceritate fără limită. (*Black magic women, Remember Amsterdam, Gillette, Peisaj, Tricyclop etc.*)

Calitatea vizuală a lucrărilor sale, atât în varianta lor grafică, cât și picturală, mă face să consider că ne aflăm în fața uneia dintre cele mai articulate viziuni de factură erotică, oferită de arta românească în ultimul pătrar de veac.

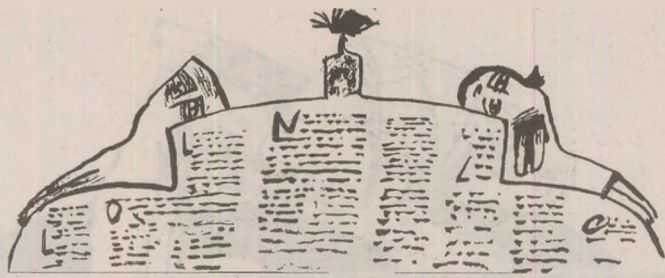
Ambii creatori, de altfel, manifestă o evidentă bucurie în fața subiectelor cu caracter „frivol”, ceea ce mă face să îmi revizuiesc acordul față de cei care consideră că arta românească se caracterizează printr-un exces de gravitate și apetit doar pentru subiecte „serioase”, când este un loc comun faptul că nu există o ierarhizare valorică a temelor, ci doar a seriozității cu care sunt tratate.

Muzeul de Artă din Craiova ne-a oferit prilejul de a avea laolaltă doi profesioniști, fiecare reprezentând o ipostază de manifestare a contemporaneității dintr-o perspectivă conceptuală diferită. Este ceea ce mă determină să optez pentru „partea plină a paharului”, fiind optimist în privința devenirii artei românești, datorită faptului că ambii artiști sunt și importanți modelatori de tinere destine.

Cătălin DAVIDESCU

meridiane

Carl J. Burckhardt:

Contele Hermann Keyserling

Un nume bucurându-se de o certă notorietate în România, dar din motive mai degrabă de conjunctură. (Cele câteva pagini din *Analiza Spectrală a Europei*, în care, după ce, în trecere, ni se nega "forța interioară" care ne-ar fi putut asimila complet cu rușii, ni se certifica drept consolare calitatea de posibili protagoniști ai unei viitoare renașteri a spiritului bizantin, teză adoptată cu explicabil entuziasm de adepții autohtoni ai ortodoxismului interbelic.) Și în genere, una din acele celebrități care, după propria-i expresie, "asemenea lui Liszt, par să-și fi luat gloria cu ele în mormânt". Cărțile lui, cândva traduse în principalele limbi europene, au încetat de mult să mai fie reeditate, circulând doar ca rarități bibliografice (România face excepție, cu patru volume apărute, fără vreun ecou aparent, între 1993 și 1997); nu există biografii cu adevărat științifice, iar numele său este abia menționat în enciclopedii și dicționare.

Și totuși... Despre Hermann Keyserling (1880-1946) au circulat dintotdeauna o sumă de legende greu controlabile, evidențiind formatul de excepție al unei personalități proteice, cu trăsături mai mult slave decât germanice, marcate de tensiunea dintre omul Renașterii și înțeleptul de tip chinez, dintre aristocratul balt și descendentul prezumptiv al lui Gîngis-Han, dintre profetul inspirat al "Lumii ce se naște" și vorbitorul înnăscut, pendulând permanent între genialitate și "simplă" magie verbală. Legendele respective erau de două categorii, corespunzând dualității profunde a personajului pe care-l descriau: pe de o parte, cele axate pe calitățile lui intelectuale ieșite din comun, care îi atrăseseră la un moment dat faima ambiguă de "cel mai inteligent om al Europei"; iar pe de alta, cele vizând dinamismul și comportamentul social excesiv al unui om care "respira mai repede, vorbea mai repede, asimila mai repede decât alții" – și care, dacă era contrazis, putea avea ieșiri pe măsură, uimind sau consternând după caz. Prietenul său Rudolf Kassner observase de altfel, după o lungă perioadă de întrerupere a relațiilor, că lucrul cel mai important la Keyserling este "tocmai conexiunea dintre un temperament absolut colosal, chiar negerman în colosalul său, și un intelect foarte puternic, foarte pătrunzător, absolut ieșit din comun." Conexiunea aceasta, extrem de rară în opinia lui Kassner, explică probabil și poziția net antiintelectualistă a filosofului Keyserling, adversitatea sa față de tipul gânditorului pur, pe care îl

ridiculiza susținând că ar fi exact cel reprezentat de Rodin în statuia cu aceeași nume: "Un tip mărginit care-și macină creierul." Indiferența față de problematica mai mult sau mai puțin fictivă a omului abstract, adică a omului reconstruit cu mijloacele artificiale ale speculației și subordonat exigențelor pur formale ale acesteia, era la el corelatul paradoxal al acelei inteligențe de ordin superior care, aparținând reprezentantului unei familii în care tradiția studierii și venerării lui Kant data încă din secolul XVIII, părea genetic programată pentru a trage concluziile ultime din descoperirea kantiană a limitelor rațiunii și intelectului. Întreaga orientare a "Școlii de Înțelepciune" fondată în anii '20 la Darmstadt ca o ultimă încercare de reînviere în plin secol XX a tradiției practicării filosofiei în sensul grecesc de dragoste pentru înțelepciune, ca și eforturile îndreptate cu inegalată energie spre redefinirea raporturilor individului uman cu "originea" sa spirituală, cu transcendența și religiozitatea nedogmatică, trebuie citite în această cheie. Cât despre cealaltă latură a autorului *Jurnalului de Călătorie al unui Filosof*, cea pitoresc-temperamentală, ea a constituit de asemeni subiectul multor legende și colportaje mai mult sau mai puțin binevoitoare, din care o succintă mostră o oferă amintirile lui Nicolaus Sombart, apărute și în traducere românească.

Diplomatului și istoricului elvețian Carl J. Burckhardt (1891-1974), autorul monumentalului studiu monografic despre Richelieu, i se datorează consemnarea, extrem de prețioasă prin realism și obiectivitate, a câtorva întâlniri semnificative cu Hermann Keyserling, pe care l-a cunoscut în deceniile trei și patru ale secolului trecut. Cele două episoade, plasate în 1935, ne oferă tabloul de neuitat al filosofului pus la index prin hotărârea personală a lui Goebbels și supravegheat pas cu pas de Gestapo, efectuând o vizită-fulger în Elveția și Franța, urmărit și acolo de coșmarul existenței de "animal în cușcă" și de presimțirea tot mai acută a unei catastrofe pe care intuiția lui o percepea ca ineluctabilă. Reproducem mai jos câteva pasaje semnificative ale acestei evocări-document, ca omagiu adus filosofului de la a cărui naștere se împlinesc, la 20 iulie, cinci sferturi de veac.

Vizita la Geneva

Keyserling era de o vervă orbitoare, povestea inspirat, în șuvoiul de lavă al erupțiilor sale se rostogoleau giuvaeruri aruncate de o forță irezistibilă. O adâncă amărăciune se ascundea în elocința tot mai precipitată, aproape febrilă a marelui balt, care se risipea pe sine fără a socoti. Dispoziția îi alterna între izbucniri de mânie și o scufundare în sine presimțind o catastrofă. Ca urmare a interdicției impuse de Goebbels, nu mai putea nici să vorbească în public, nici să scrie. Ducea lipsă de bani și insista să apară aici la Geneva, contra unui onorar consistent, în fața unei vaste asistențe, dar fără nici o publicitate – asta era de importanță vitală. Era de acord cu orice fel de temă.

Mă întrebam ce-ar fi fost mai puțin periculos pentru el. Un lucru era sigur: că anonimul apariției sale nu putea fi păstrat, că din momentul în care pășise în casa mea, fiecare pas îi era înregistrat, împachetat în formulările boante ale serviciilor de informații și transmis la Berlin. Era urmărit permanent.

Soția mea avu o idee salvatoare. La Geneva exista în anii aceia un partid fascist; conducătorul lui se numea Oltramare, poreclit Géó. Semăna oarecum cu Mussolini la înfățișare și se pricepea să-și rotească ochii în maniera lui. Ne-am gândit: poate că Oltramare va prinde ocazia de a prezenta la una din reuniunile de seară ale partidului său pe un vorbitor de rangul lui Keyserling; totul trebuia să se petreacă în cadru privat, fără participarea presei; datorită orientării politice a organizatorului, în Germania nu se va trece la sancțiuni.

Filosoful se declară imediat de acord. Tema: fascism; termen: poimăine. Cartierul general al partidului se găsea la primul sau al doilea etaj al unui mare imobil de închiriat, în spatele hotelului Métropole. Când am ajuns acolo la ora stabilită, ni s-a deschis o ușă de oțel. Keyserling susținu ulterior că în stânga acestei uși s-ar fi găsit două mitraliere ușoare; eu nu le-am remarcat. Ceea ce am zărit era o sală mare, plină cu bărbați de diverse vârste. Cu toții erau îmbrăcați în cămăși cenușii, nici brune, nici negre: pronunțat cenușii; cu toții s-au ridicat cu zgomot de pe locurile lor, înălțându-și brațele pentru salutul roman. Șirurile de scaune erau despărțite printr-un spațiu median, la capătul sălii se găsea un podium. Pe podium era o masă, în spatele ei un fotoliu, iar deasupra acestuia atârna un portret al lui Oltramare în mărime puțin mai mare decât naturală, observându-și sever ceata de adepți. La capătul peretelui din dreapta se deschidea o ușă care ducea într-o

încăpere de dimensiuni normale. Într-acolo ne-au condus gârziile „Conducătorului”. „Conducătorul” însuși era postat împreună cu paladinii săi în jurul unei mese, iar pe masă stăteau, oarecum sărăcăcios în raport cu nevoile oaspetelui, o sticlă de vermut și una de apă, împreună cu niște pahare.

„Conducător” și suită ne întâmpinară cu brațele ridicate, „Conducătorul” începu niște cuvinte de bun venit. Keyserling însă, cu un râs răsunător, fără a răspunde la salutul pretorienilor, îi aplică Ducelui genevez un pumn ușor în regiunea stomacului, apoi două lovituri cu palma peste umăr și spate, ceea ce produse instantaneu o pierdere de autoritate și le provocă o indignată surpriză acoliților.

Dar filosoful nu le lăsă timp să se manifeste. Bătu din palme și strigă: „Aduceți imediat șampanie, Lanson brut!” Paladinii priviră spre maestru, acesta însă dădu din cap. „La hotelul de alături”, porunci el, „două sticle de Lanson brut într-o găleată cu multă gheață. Grăbiți-vă, în curând trebuie să începem!”

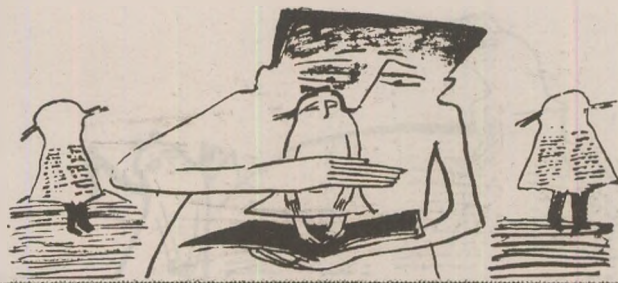
Iarăși îl strânse Keyserling cu putere în brațe și-l apăsă la pieptul său. Șampania fu adusă, filosoful ciocnea cu organizatorii, se învârtea aproape în cerc pe tocuri, vorbea despre Spania, singura care va scăpa de pieire, și golea acum pahar după pahar. Când ambele sticle fură goale, se ridică și strigă: „Doamnele sunt rugate să ia acum loc în sală!” Trei doamne erau de față. Ele ascultară imediat ordinul. Apoi el exclamă pe englezește: „Now let's begin!”

Ușa fu deschisă, iar el intră cu un zâmbet disprețuitor, prevestitor de rele, în sală, opri cu un gest aplauzele inițiale și timp de o oră ținu într-o franțuzească de o bogăție rabelaisiană, gonită parcă de furtună, cel mai plin de duh și tăios discurs antifascist pe care l-am auzit vreodată. Pentru ascultători era destul de neplăcut. „Conducătorul” lor, mărinos, îl conduse însă pe oaspete până la ieșire și zise: „Obiecția ridicată de dumneavoastră va fi de folos cauzei noastre.”

Călătoria în Provence

În dimineața următoare cădea o ploaie ușoară, atunci când la ora unsprezece am plecat în mașina deschisă. La cererea lui Keyserling, capota a rămas ridicată. Stăteam astfel unul lângă celălalt, în această atât de particulară izolare și apropiere reciprocă creată de invenția automobilului, apropiere care avea să vădească atât de multiple urmări. Simpatie între noi? Pronunțată, în același timp o stare de vagă așteptare,

actualitatea

Clasicizarea lui Bănescu

S-ar putea ca povestea cu Hayssam să nu fie adevărată în partea cu răpirea, totuși dragostea americanilor față de Munaf, pe care nu-l lasă din brațe de câteva săptămâni bune, nu cred că li se trage de la talentul cu care le povestește el *O mie și una de nopți*, secțiunea Bagdad.

De pe urma acestei istorii ne-am ales cu un conflict între Traian Bănescu și o parte a presei, trăgeam nădejde că noul președinte va pune capăt tradiției ca omul de la Cotroceni să aibă dispute pe față cu presa. Se pare însă că la această tradiție țin în egală măsură și ziaristii care au intrat în ring cu Bănescu, și președintele însuși. Din această luptă de compromitere Traian Bănescu nu prea are șanse să iasă cu fața curată. Am însă și mai mari îndoieli că ziaristii care se luptă cu el vor avea de câștigat, pe termen lung.

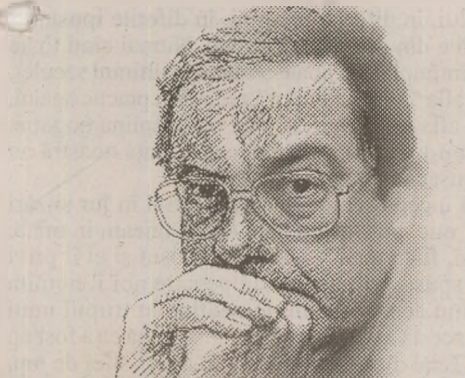
Lui Traian Bănescu i-a intrat în cap că el învinge, indiferent cu cine se luptă. Dar ce le poate face el ziaristilor cu care a intrat în conflict deschis? Să-i compromită, așa cum probabil visează? Ar fi prima oară când un politician ar avea câștig de cauză în ochii opiniei publice într-o dispută cu presa. Un ziarist care acuză Puterea și se luptă direct cu președintele țării va avea todeauna de parte sa o parte a opiniei publice. Iar curioșii de pe margine, chiar dacă simpatizează cu Bănescu, în acest caz, nu vor rata schimbul de replici dintre ziaristi și președinte. Așa

că, fără să vrea, Bănescu îi ajută pe ziaristii cu care se războiește, sporindu-le audiența.

Ziaristii care visează să-l pună la podea pe Bănescu și-au greșit și ei socotelile. Fostul marinăr n-are bube cronice în cap, ca Ion Iliescu, pe care cele două mandate la Cotroceni nu l-au scăpat de acuzațiile cărora trebuie să le facă față, după mineriada din iunie '90. Bănescu nu e nici un Emil Constantinescu, președintele care și-a închipuit să poate pune presa la punct în calitatea lui de lider regional.

Lui Bănescu nu i se pot face învinuirii compromițătoare și nici nu poate fi luat peste picior ca o personalitate mediocră care visează să joacă un rol pentru care nu-l ține curea.

La ora asta Bănescu nu numai că este pe creasta valului, dar a ajuns în situația în care arbitrează meciuri în care cu vreo câteva luni în urmă el însuși era jucător. Mai pe la începutul carierei sale de președinte, Traian Bănescu a intrat în conflict direct cu Valentin Nicolau căruia i-a urât să rămână în formol, pînă își termină mandatul. Or, același Traian Bănescu se declară dezamăgit că Valentin Nicolau a ajuns să demisioneze de la conducerea Televiziunii, în urma unei politici identice cu a PSD-ului, de a-i schimba pe "ai lor cu ai noștri". Dacă chiar ar fi vrut să nu se îndeplinească asta, Bănescu avea la dispoziție cele mai simple mijloace cu putință, de a transmite coaliției să nu-și mai tureze motoarele împotriva lui Nicolau. După demisia acestuia, încercarea lui Bănescu de a părea că n-are nici o legătură cu această operațiune mi se pare o sfințacie greu de acceptat. Bănescu a început să semnalizeze că nu mai vrea să fie un președinte direct implicat în afacerile curente. Un semn că Bănescu nu mai vrea să conducă prin referendumuri, ci că se simte suficient de puternic pentru a intra în rolul de președinte clasic. ■

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Se înseamnă să împarți celula cu cine trebuie! Dacă n-ar fi fost ziarista de la *Liberation*, răpitiții noștri ar fi fost și azi luați peste picior despre aventura lor la Bagdad. A căzut, așadar, ipoteza că cei trei au luat parte cu buna știință la o farsă.

Și pe cale de consecință, cum ar spune Antonie Iorgovan, nu mai stă în picioare nici scenariul că Traian Bănescu s-a pretat la jocul înscenării, pentru a poza în salvatorul ziaristilor. Mai puțin sensibili la scenarii decât confrății lor din România, unii jurnaliști francezi pun la îndoială și versiunea îmbrățișată la Cotroceni, că răpirea ar fi fost pusă la cale în România, de Omar Hayssam și care i-a făcut ziaristii să afirme că am făcut de rîs pînă și răpирile.

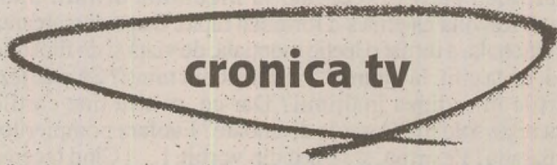
Am vizionat și noi la tv, cu mioritică emoție, penultimele două acte din opereta-fantezie „Răpitiții din Irak” de Traian Bănescu, intitulate „Conferință de presă I” și „Conferință de presă II”, conectați fiind la glorioasa eliberare-SF a celor trei jurnaliști români. După care, așezați în fața televizorului, am început să așteptăm cu sufletul la gură, ultimul act al compoziției, care va fi transmis direct pe toate canalele tv la finele anului 2005, după megeri, când Domnul Traian Bănescu, reales Președinte al României, va descâlci în fața telespectatorilor intriga-fluviu a caprodoperei...

-Du-te repede, a trimis-o Haralampy pe nevastă-sa, și liniștește-o pe mama-soacră, că o juma' de veac nu-i cât crede ea...

Așa e!

Așadar, așteptăm... Cuminti? Nici vorbă! Ne revoltăm imediat în fața TVR-ului 1, împreună cu Domnul Prim-ministru C.P.Tăriceanu, împotriva românului nevolnic care n-au fost în stare să prevadă în 1990 nivelul inflației din 2005 și să-și fi retras banii depuși la CEC pentru Dacia. Da, trebuie s-o spunem deschis, omeneste, că suntem concetățenii și contemporanii unor oameni nepricepuți! Fiindcă ne întrebăm: cum de n-au avut atîta minte să-l întrebe pe domnul Tăriceanu, singurul român-vizionar din sud-estul Europei și din lume care știa, încă de pe atunci, cu precizie de Doxa, cifra inflației din acest an... N-au făcut-o, iar acum se smiorcăie cu capul pe umărul...

-Adică, pe umărul Guvernului, vrei să spui?, mă chestionează enervat Haralampy. Tu nu vezi căta indolență! Păi, ce, asta e Guvernul lu' nabab-efendi? De unde bani? Fă hoteluri sinistraților din Banat, sfâșie din buget bani pentru medicamente compensate – că în primul trimestru din acest an s-au îmbolnăvit cu 80 la sută mai mulți români decât era prevăzut –, despăgubește-l pe fostul rege cu 30 de milioane de euro, plus castelele și domeniile, investește vreo 40 de miliarde de lei pentru Barul Parlamentului, alte vreo 22 de miliarde pentru salariații care se ocupă de recalcularea pensiilor, majorează salariile parlamentarilor... Iar aștia vor banii depuși pentru autoturisme! Ai văzut ce s-a mai jupănit lumea, domnule? Bravo! Bădă Cârțan a mers pe jos pînă la Roma și retur și nu s-a plâns de bătătură...

La mâna zeiței Fortuna...

Are dreptate...

Simplă coincidență? Afurisita mână a zeiței Fortuna? Știe, eventual, doar Antichr... Nu – Nici el! La TVR2 se transmite un reportaj cu niște excursioniști *perpedeși*. Vai, nouă, și ce faini sunt! Ce umbrel pe jos!... Or fi rumânași de-ai noștri? Nu contează... O prezentatoare simpatică și suplă ne lămurește apetisant că mersul pe jos ajută la menținerea unui tonus bun, păstrează eleganța, sprinteneala la umbrel și verticalitatea trupului la români...

-Din ce în ce mai cocârjat în ultima vreme, completează răutăcios Haralampy.

-Mersul pe jos dă poftă de mâncare, continuă prezentatoarea...

-Poftă de mâncare?! Sare prietenul. Oprește imediat televizorul! Asta să fie la ei! Vrea să ne facă obezi, leneși și – Doamne ferește! – chiar surzi, să nu mai auzim nici măcar duduul motorului economiei naționale pus în funcțiune la Suceava de manivela domnului Prim-ministru?

Cel puțin așa pricepem de la știrea serii transmisă pe toate canalele tv.

Ei, daaaa: ce reportaj tv! Mersul pe jos, peisaje superbe și, în curând, completate cu altele și mai interesante în urma defrișărilor și alunecărilor de teren, încât se va vedea mai lesne om cu om, iar mijloacele de comunicare în masă vor crea, în sfârșit, deplina armonie națională. Nici de televiziune nu vom mai avea nevoie... Vor supraviețui acestei situații doar: Dan Negru și *Ciao Darwin* la Antena 1, *Iartă-mă*, la TVR1 și Mircea Radu cu emisiunea din

Din dragoste, în cadrul căreia Miron Cozma se va plimba cu Ion Iliescu la brațul legii prin Piața Universității; Cozmin Gușă și Lavinia Șandru se vor îmbrățișa cu Traian Bănescu și Mugur Ciuvică; Omar Hayssam cu Adrian Năstase și Antonie Iorgovan; Comeliu Ciontu cu Comeliu Vadim Tudor; Mona Muscă cu Răzvan Teodorescu la Tg.-Jiu, lângă *Poarta sârutului* ș.a.m.d. și etc.

POȘTA „CRONICII”. Domnul Ion Iliescu, o alee din Scroviștea. În ultima ediție a DEX-ului, n-am găsit definițiile „porcărie” și „provocare” pentru termenul „genocid”. Încearcați la o ediție mai nouă a Dicționarului... Sau una mai veche?! Domnul Răzvan Teodorescu, acad., Buc. „Abuz în serviciu”? Îmi pare rău, nu cunosc... Întrebați-o pe doamna Mona Muscă, fără jenă, doar sunteți între miniștri, ce naiba!... Domnul Mircea Geoană, București. Nu știți dacă Omar Hayssam a fost membru al PSD? Întrebați-l pe domnul Adrian Năstase sau pe domnul Antonie Iorgovan. Domnul C.P.Tăriceanu, Palatul Victoria. Nu vă mai luați după declarațiile pe care le faceți la televiziune. Nu ritmul înalt de creștere a puterii de cumpărare la români va duce la supraîncălzirea economiei, ci duduul ei, pe care l-ați anunțat la Suceava. Încearcați să vă liniștiți, că altfel sperietura vă poate provoca dureri la PIB... Domnul Cornel Udrea, scriitor, Cluj-Napoca. Vă dau o veste bună: după ce dinspre Guvern s-a anunțat la televiziune o nouă scumpire a litrului de benzină cu 600 de lei, cartea Dvs. intitulată „Mersul pe jos” a redevenit *best-seller*?¹⁾ Felicitări! Anonim, Citez din scrisoarea Dvs.: „Bătălia de la Hunedoara, dintre romei și taximetriști a fost condusă de Iancu de Hunedoara în lupta de la Belgrad...” Mă scuzați: nu cumva sunteți ceva rudă cu prietenul meu Haralampy? Domnul Traian Bănescu, Cotroceni. Ați procedat corect și prezidențial smulgând paharul cu whisky din mâna unui invitat la recepția oferită de Ambasada Marii Britanii. Mai ales că era de față și televiziunea... Domnul Antonie Iorgovan, Parlamentul României. Nu știți ce înseamnă C.I.M. ? Vă spun eu: Consiliul de Integritate Morală, din care ați fost dat af... Să vă spun, să nu vă spun ?...

Dumitru HURUBĂ

¹⁾Cornel Udrea: *Mersul pe jos*, ed.Dacia, Cluj-Napoca, 1988

actualitatea

Tatăl

ochiul magic

De câte ori iau revista "Lettre internationale", primele reacții pe care le am sînt cele ale unui copil care, grăbit, vrea să intre în posesia întregului fascinant l-a care a visat. Să absoarbă dintr-odată întreg conținutul unei cărți, de pildă. Așa fac și eu. Răsfoiesc, mai întîi, revista. Precipitat. De la un cap la altul, apoi, invers. Frînturi de rînduri, de titluri, de nume, suprapuneri de imagini, alb-negru, alb-negru, alb-negru. Și încă o dată. Dezordinea în care mi-am introdus prada începe, ușor, să capete formă. Citesc cuprinsul, deja un gest firesc de matur, fixează rubricile, autorii, traducătorii, îmi stabilesc ordinea cititului. Textele cuprinse în fiecare număr mă însoțesc un interval, mă introduc într-un circuit consistent al cuvîntului, mă conectează la ce este recent și important pe lume, mă agață, de ce nu, ca să cumpăr, cîndva, volumele, unele aflate tocmai în curs de traducere la noi. Devin refugiul meu, insula fericită, ocrotită de scris și de citit. Numerele din colecția acestei reviste au și un altfel de ritm, care face parte din alcătuirea lor și care contaminează. Este ritmul lucrului făcut pe îndelete, temeinic, cu pasiune și responsabilitate. Un ritm al spiritului pur, un ritm firesc, desprins de panica derizoriului, un amestec de armonie și de vîlvătaie a gîndului și a ideilor, totodată, din care balastul cotidianului a fost înlăturat. Sînt atîția ani de cînd o echipă extraordinară ca cea de la "Lettre" muncește cu o modestie și cu o discreție atipice. Ei dăruiesc. Cine știe să primească bine, cine nu, nu. Edificiul lor spiritual lasă urmă în cultura noastră, iar asta a fost, constant, singura lor preocupare. Încet-încet, "Lettre" a intrat în viața mea. Și am devenit dependentă de aparițiile revistei, de traseul ei, spectaculos prin conținut și nu prin formă. Totul este făcut de dragul cuvîntului greu, ponderabil, răscolitor. Pur și simplu. Dependenta mea este și omagiul pe care îl aduc lui B. Elvin, Irinei Horea, lui Alexandru Al. Șahighian, Mihaelei Istrate, Sandei Gusti.

Numărul din primăvara acestui an, la fel de dens, de incitant, de divers, urmărind, ca de fiecare dată, structurarea textelor în jurul unor teme precise, unor subiecte fierbinți, extrem de actuale, de discutate, unor confesiuni autobiografice tulburătoare. Calitatea fragmentelor alese din studii, romane, eseuri ample, din cărți publicate la mari și prestigioase edituri de afară este dublată, cu o consecvență remarcabilă, de calitatea traducerilor. Mi se pare că vocea traducătorilor și-a găsit în acest loc unul dintre cele mai importante spații de emisie.

O poveste despre iubire și întuneric. Un fragment din volumul autografiat al lui Amos Oz, *A Tale of Love and Darkness*, apărut la Chatto & Windus, în 2003, la Londra. O traducătoare ca Antoaneta Ralian. O traducere impecabilă, nuanțată, încărcată de autodetașarea autorului, de durerea lui reținută, de firescul povestirii ce cuprinde doisprezece ani din copilărie, flash-uri, fragmente, detalii, senzații, impresii, chipuri. Mușcata care agonizează lent, din lipsa soarelui, într-o fostă cutie de măsline, într-o curte interioară lipsită de lumină, învecinată cu o pușcărie, ferestruicile încărcate cu borcane cu murături, casa ticsită de cărți, zecile de limbi străine pe care le vorbeau părinții, convingerea absolută că Cehov, Tolstoi, Vanea, doctorul Samoilenko nu sînt doar autori și personaje lor, ci vecinii de pe stradă, ființele din proximitate, percepția Ierusalimului, în care trăiește fragilul adolescent, și a polului opus, Tel-Aviv-ul, telefonul săptămînal cu rudele de acolo – formidabilă scena – locul oferit în

biblioteca tatălui pentru alcătuirea propriei biblioteci. Prima, aceea pe care nu o uiți niciodată, care este sîmburele celor ce vor veni să i se alăture cu carnea lor, firesc, toată viața. Prima bibliotecă, prima inițiere în taina diversității, a vieții ca alcătuire de căi diferite. Gesturi fundamentale, pe care le descoperim la "celălalt", cu emoția redescoperirii sinelui, a ceea ce se repetă în noi, și doar unii rostesc, verbalizează.

"Cînd aveam vreo șase ani, s-a ivit o zi mare în viața mea: tata a eliberat un loc într-una din bibliotecile lui, ca să-mi aranjez și eu cărțile mele, acolo. [...] Era un ritm inițiat, o dovadă a maturizării: cel ale cărui cărți stau în picioare nu mai este copil – e un bărbat. Acum eram și eu ca tata. Cărțile mele se adresau atenției celorlalți." Singurul criteriu de a-și aranja mica bibliotecă a fost înălțimea cărților, cel mai la îndemîna ordinii unui copil. Revolta paternă s-a formulat rapid. După descărcarea emoțională, a urmat o lecție esențială, de viață și de filosofie a ei, de la citit, la iubire: "Ți-ai ieșit din minți? Să aranjezi cărțile în ordinea înălțimii? Dar ce, pentru tine cărțile sînt niște soldați? O gardă de onoare? Fanfara pompierilor la paradă? Pe urmă, s-a oprit din vorbit. [...] Cînd tăcerea a luat sfîrșit, tata a început să vorbească și, pe parcursul a douăzeci de minute, mi-a revelat marile fapte ale vieții. Nu mi-a ascuns nimic. [...] Și, în acest fel, am învățat taina diversității. Cărțile mi-au dezvăluit tulburătoarea țară-a-nimănu, sau zona crepusculară dintre permis și interzis, dintre legitim și excentric, dintre normal și bizar. Și această lecție mi-a rămas de atunci permanent în minte. Cînd am descoperit dragostea, nu mai eram un ageamiu." Amos Oz.

Osemintele tatălui

Chipuri, amintiri, relatări cvasi-autobiografice, culturi diferite, același tip de emoție. Traducerea lui Alice Georgescu din Urvashi Butalia ne introduce tot în imaginea pregnantă a tatălui, a unui alt tip de inițiere, de ritual, de strădanii de a depăși prejudecăți – fata care participă în rînd cu frații la toate ceremoniile, sfidînd tradiția – și de a completa arborele genealogic, imaginea vizuală a adîncimilor, a durabilității unei familii, unui nume. La limita realității cu fantasticul, așa cum este viața undeva între India și Pakistan, risipind în Gange cenușa tatălui, protagonistă recuperează, de fapt, nu

doar chipul lui, în diferite imagini, în diferite ipostazi și fragmente din propria identitate. Numai cînd toate acestea s-au întîmplat, ea poate renunța la ultimul săculeț, cel în care se află "osul sufletului", redîndu-i practic tatălui, oriunde s-ar afla după moarte, cea mai deplină bogăție. Depozitarul eu-lui afectiv, fără de care, viața noastră nu ar fi și, în consecință, nu s-ar povesti.

"Preotul începu recitarea finală. Privi în jur și zări săculețul cel mic, pe care eu încă îl mai țineam în mîna. "Ce ai acolo, fiica mea?" I-am arătat osul și el îl privi lung. "Da", spuse, "acesta e osul pe care noi îl numim atma ran; cînd acest os rămîne neatins în trupul unui om, după ce acesta a fost ars, atunci înseamnă că a fost un spirit elevat. Tatăl dumneavoastră a fost un astfel de om. Dar", continuă el, "de ce vreți să-l păstrați? Trebuie să-l trimiteți în călătorie o dată cu cenușa. De ce nu-l scufundați?" [...] Începuse să se însereze. Preoții trebuiau să se întoarcă la treabă, să-și caute alți clienți. [...] Atunci, bărbatul mai în vîrstă se întoarse spre mine cu o privire obosită. "Fiica mea", zise el îngrijorat, "de ce te agăți de această bucată de os? Ceea ce ții în mîna este proprietatea tatălui Gange, e averea lui, lui îi aparține. N-o mai ține așa strîns, fiica mea, dă-I înapoi ceea ce-I al lui". Am privit la bucata de os pe care o țineam în mîna și la ce: un prăfos, care se întuneca tot mai mult. M-am întors, m-am aplecat spre apă și am lăsat osul să cadă". Urvashi Butalia

Pe drumul spre tine

Nu am știut nimic despre corespondența și despre povestea dintre Paul Celan și Ilana Shmueli. Poate și de asta am fost afit de atînsă de această descoperire, intermediată, în ceea ce mă privește, de lectura poetică și riguroasă a lui Catrinel Pleșu, de pasajele traduse și publicate în acest "Lettre" de primăvară. Corespondența lor cuprinde 130 de scrisori și 26 de poezii de Celan. În doar cîteva luni. Sînt ultimele luni înaintea sinuciderii lui Celan. Sînt acele luni în care se petrec întîlniri decisive, cu locuri, cu oameni, cu sinele. Sînt acele luni în care viața îți mai dăruiește ceva. Își scriu aproape zilnic, cu un soi de frenezie tulburătoare, bine temperată, uneori, de cuvinte. Și ce nu se spune pare la fel de important ca și ce se spune. Sînt cîteva rînduri, uneori, altele sînt scrisori lungi, în care dau buzna sentimentele, tensiunea lor, acumulările unor vieți, unor experiențe, unor sensibilități, unor disperări. Se instalează dependența, care topește ceva din kilometri dintre Franța și Israel. O călătorie la Ierusalim făcută în toamna lui 1969 înseamnă o călătorie a regăsirii, țîrzii, a originilor și, de ce nu, a iubirii. Este ultimul drum, înaintea morții, care îi răscolește dar îi și liniștește, atîta cît se poate la Celan, ființa. Cea care îl însoțește este poeta Ilana Shmueli, o prietenă de la Cernăuți și din perioada ghetoului, pe care nu o văzuse ani și ani de zile. Și iarăși imagini, locuri, oameni, chipuri, chin, bucurie, disperare, abandon, iubire.

"Că Ierusalimul va fi o răscruce, o cezură în viața mea, știam. Dar nu știam că acolo îmi vei fi dăruită tu." "Am scris iarăși o mică poezie pentru tine, mîine, poimîine va fi pe drum – pe drumul spre tine și spre noi." "Te văd, cum te îndepărtezi în noapte, te văd intrînd în noapte, și îmi doresc să fiu la celălalt capăt, pentru a te primi acolo unde Nu-mai-e-nevoie-de-vo vorbe." Paul Celan

Marina CONSTANTINESCU

România literară - Abonamente la redacție pentru anul 2005

Talon de abonare începînd cu .....

- abonament trei luni (13 numere) - 260.000 lei
- abonament șase luni (26 numere) - 520.000 lei
- abonament un an (52 numere) - 1.040.000 lei

Nume ..... Prenume .....
 str. .... nr. .... bl. .... sc. .... et. .... ap. ....
 sector. .... localitate. .... cod poștal. .... județ. ....
 telefon .....

Trimiteti prin mandat postal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa: Fundația România literară, dir. adm. Corneliu Ionescu, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Citorii din străinătate sunt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an sau prin virament în conturile specificate în pag. 2, caz în care trimiteti prin poștă o copie a ordinului de plată și adresa dumneavoastră completată.

32 pag. - 20.000 lei
 2 lei noi
 La redacție: 15.000 lei
 1,50 lei noi

